

ดนตรีในพิธีกรรมนางดังของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
ธันวาคม 2560

ดนตรีในพิธีกรรมนางดังของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

ธันวาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดนตรีในพิธีกรรมนางดังของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
ธันวาคม 2560

วิลาวรรณ ลายน้เงิน. (2560). **ดนตรีในพิธีกรรมนางดั่งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย**

อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก. ปริญญาโท ศป.ม. (มานุษยวิทยา).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา

ปริญญาโท: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ.

งานวิจัยเรื่องการศึกษาดนตรีในพิธีกรรมนางดั่งของชาวไทยพวนฉบับนี้ เป็นการศึกษาทางมานุษยวิทยาในพื้นที่บ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมไทยพวนที่ยังคงมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม และมีการปรับตัวอยู่เสมอ โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัยดังนี้ 1.เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก 2.ศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมนางดั่งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ผลการศึกษาพบว่า ดนตรีประกอบพิธีกรรมนางดั่งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายเป็นปรากฏการณ์ทางดนตรีที่ยังดำเนินอยู่ควบคู่ความเชื่อและความศรัทธาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนที่นับถือผีเพื่อการรักษาโรคผ่านร่างทรงที่เป็นที่นับถือของชุมชน โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบพิธีกรรมในการรักษา และประกอบกรรโชงรำของผีผ่านร่างทรง การปรับตัวของพิธีกรรมนางดั่งซึ่งหมายถึงการปรับตัวของดนตรีและแคนที่ใช้ประกอบพิธีเกิดขึ้นเมื่อวิทยาการทางการแพทย์มีความก้าวหน้ามากขึ้น พิธีกรรมการรักษาโดยผีผ่านร่างทรงจึงเริ่มลดน้อยลงแต่ความเชื่อและความศรัทธาต่อพิธีกรรมนั้นยังคงอยู่ เพียงแต่มีการปรับตัวจากพิธีกรรมการเข้าทรงผีนางดั่งมาเป็นการแสดงพื้นบ้านนางดั่งเพื่อความบันเทิงและความสามัคคีในชุมชน ดนตรีประกอบพิธีกรรมก็มีการเพิ่มเครื่องดนตรี คือ กลองถึงน้ำมัน ฉิ่งและฉาบ เข้ามาร่วมบรรเลงกับแคนที่มาแต่เดิม ถึงแม้พิธีกรรมนางดั่งจะถูกยอมรับโดยชุมชนว่าเป็นการแสดง แต่ขั้นตอนของความเชื่อก็ยังคงมีอยู่ในการแสดงต่อไป กล่าวคือ จะต้องเริ่มต้นด้วยการที่หมอแคนเริ่มเป่าแคนเพื่อทำพิธีไหว้ครู จากนั้นผู้แสดงจึงจะเริ่มรำที่ชุมชนเรียกว่าเซิ้งเข้ากับดนตรีที่บรรเลงประกอบตามทำนองเพลงที่หมอลำจะร้องหรือที่ชุมชนเรียกว่าลำ ในเพลงหรือที่ชุมชนเรียกว่าซอต่างๆ เช่น ซอสุดสะแนนซอลำพวน และซอลำเต้ย เป็นต้น การแสดงนางดั่งบ้านเกาะหวายเป็นการแสดงพื้นบ้านแบบประยุกต์ที่คงไว้ซึ่งความเชื่อและความศรัทธาต่อลัทธิจิตวิญญาณของคนไทยพวน ซอแคนยังเป็นของเก่าโบราณที่สืบทอดมาแต่อดีต แต่บทร้องและทำนองมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย ซึ่งเห็นได้ว่าแม้พิธีกรรมนางดั่งจะปรับตัวไปอย่างไรก็ตาม แต่นางดั่งในทั้งสองบริบทก็ยังไม่สามารถละทิ้งดนตรีออกไปได้

A STUDY OF MUSIC IN NANG DONG RITUAL OF THAI-PUANETHNIC GROUP IN BAN
KAOWAI, PAKPLIDISTRICT, NAKHONNAYOK PROVINCE

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University
December 2017

Wilawan Lainumngern. (2017). **Music in Nang Dong Rituals of Thai-Puan Ethnic Group in Ban kaowai, Pakpli District, Nakhonnayok province.** Master degree of Fine Arts (Ethnomusicology) Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisors Committee: Ass. Prof. Dr. Veera Phansue

This research examines the music of the Nang Dong ritual of the Thai Puan ethnic group and ethnomusicology in the Ban Kao Wai area of the Pakpli district in Nakhonnayok province, where the original culture still exists but has been adapted to be suitable with the current circumstances.

The objectives of this research are as follows; 1. To study traditional music related to the culture of Thai Puan ethnic group in the Ban Kao Wai area of the Pakpli district in Nakhon Nayok province. 2. To study the elements of the Nang Dong ritual music of the Thai Puan ethnic group in the Ban Kao Wai area of the Pakpli district in Nakhon Nayok province.

It was found that music used for the Nang Dong ritual of the Thai Puan ethnic group in the Ban Kao Wai area still exists currently. The Thai Puan people believe and have faith in the ritual that can help treat patients through a respected medium who can communicate with spirits. Kan (the reed mouth organ, a traditional music instrument in northeastern Thailand) is played during the ceremony. The medium dances while the Kan is being played.

As innovations for medical treatments have developed, therefore, the Nang Dong ritual seems inessential. However, the Thai Puan people still believe and have faith in this ritual. Nowadays, the Nang Dong ritual has been adapted to a kind of dance show rather than a way of treating patients.

Klong (a drum which made of petrol container), Ching (small cup-shaped cymbals), and Charb (cymbals) are also played during the show with Kan. Although the Nang Dong ritual is accepted as a kind of dance show for entertainment at present, one original ritual that still remains is the Wai-Kru ceremony (the ceremony to pay respect). The beginning of a show starts with Wai-Kru ceremony and followed by Saeng Dance (a kind of traditional dance in northeastern Thailand) along with singing. The songs are called "Sor" such as "Sor-Sadsanan", "Sor-Lumpuan", and Sor-Lumtoey". Sor-Kan is an antique show that inherited from their ancestors but the lyrics and melody has changed over time. The Nang Dong dance in the Ban Kao Wai area is a kind of traditional dance from its traditional culture but still remains until now as the Thai Puan people still believe and have faith in this.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

ดนตรีในพิธีกรรมนางดังของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ของ

วิลารรณ ไลยน้ำเงิน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์จักรชัย เอกปัญญาสกุล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2560

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษา

.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจี ศรีสมบัติ)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล งามสุทธิ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ผู้ซึ่งให้ความเอาใจใส่และกรุณาให้คำแนะนำตลอดจนตรวจทานแก้ไขมาโดยตลอดอย่างดียิ่งผู้วิจัยขอขอบคุณอย่างสูงขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพลงามสุทธิที่ให้คำแนะนำแนวคิดแก่ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจี ศรีสมบัติ ที่ให้คำแนะนำและคอยติดตามตรวจทานด้วยดีเสมอมาขอขอบคุณ ดร.สุรศักดิ์ จำนงค์สารที่ให้ข้อคิดในการทำวิจัย ให้คำแนะนำดูแลติดตามโดยใกล้ชิดและจุดประกายความคิดให้แก่ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ฐิระพล น้อยนิตย์ ที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับความรู้แนวทางการวิเคราะห์เพลงและอบรมสั่งสอนวิชาดนตรีไทยให้แก่ผู้วิจัยให้เกิดสติปัญญาตลอดจนคอยกระตุ้นให้งานวิจัยเล่มนี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์

ขอขอบคุณยายปิ่น ตรึงษ์ ที่อนุเคราะห์ให้ข้อมูลประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับพิธีกรรมเลี้ยงขวบปีและพิธีกรรมนางด้ง บ้านเกาะหวายอำเภopakพลี จังหวัดนครนายกตลอดจนให้แนวคิดและข้อมูลในการทำวิจัยแก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตาตั้งลูกหลานและเรื่องอื่นๆ อีกนานัปการเป็นเอนกอนันต์

ขอขอบคุณป้าสุรี สระเกาทอง ที่คอยให้ข้อมูลพื้นฐานของชาวไทยพวนและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยอย่างดียิ่งในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ตลอดจนให้กำลังใจและให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนจนเกิดแรงผลักดันแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณลุงสำเนียงวงศ์ชัยสมรที่อนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องแคนลายแคนและการบันทึกเสียงแคนแก่ผู้วิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคณะแสดงนางด้งบ้านเกาะหวาย อำเภopakพลี จังหวัดนครนายกที่ได้อนุญาตให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลเพื่อทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณนางอรุณ ลายน้ำเงิน (มารดา) นายบุญธรรม ลายน้ำเงิน (บิดา) ซึ่งได้อบรมเลี้ยงดูสั่งสอนและให้เรียนรู้สรรพวิชาทั้งปวงด้วยความปรารถนาดีเสมอมา ให้ความรักและความเมตตา คอยสนับสนุนเป็นกำลังใจเป็นแรงผลักดันทำให้ผู้วิจัยเกิดสติปัญญาและประสบความสำเร็จในการทำวิจัยครั้งนี้

วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	4
กรอบแนวคิด.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	7
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	24
การศึกษาและรวบรวมข้อมูล.....	24
วิธีการดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม.....	25
การศึกษาและจัดเรียงข้อมูล.....	26
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	26
การสรุปและนำเสนอข้อมูล.....	26
4 ดนตรีในพิธีกรรมนางด้งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี	
จังหวัดนครนายก.....	28
วัฒนธรรมดนตรีในพิธีกรรมนางด้งที่เกี่ยวข้องกับประเพณีชาวไทยพวน.....	29
ประเพณีฮีตสิบสอง.....	29
ความเป็นมา.....	29
ประเพณีบวชนาค.....	30
ประเพณีกินดอง.....	30
ประเพณีเอะเอือน.....	31
ประเพณีสูตรเสื้อสูตรผ้า.....	32
ครองสิบสี่.....	35
ประเพณีเลี้ยงขวบปี.....	36
ความเป็นมา.....	36

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
การเตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรม.....	36
เครื่องครุฑาย.....	37
เครื่องสังเวท.....	38
การยกครุฑาย.....	39
การเทียมร่าง.....	40
การรำของผี.....	41
การแต่งกายในพิธีกรรม.....	44
ดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรม.....	45
แผนผังขั้นตอนพิธีกรรมลงช่วง.....	47
พิธีกรรมนางดั่ง.....	50
ความเป็นมา.....	50
คณะนางดั่งบ้านเกาะหวาย.....	52
เครื่องบูชาครู.....	59
การไหว้ครู.....	60
ขั้นตอนการแสดงพิธีกรรมนางดั่ง.....	61
การแต่งกาย.....	65
การแต่งกายหมอลำเซ็ง.....	65
การแต่งกายหมอลำแคน.....	65
การแต่งกายนางรำ.....	65
เครื่องดนตรีในพิธีการแสดง.....	67
แผนผังการแสดงประกอบพิธีกรรมนางดั่ง.....	69
องค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมนางดั่ง.....	69
โครงสร้างดนตรีในพิธีกรรม.....	69
บทเพลง.....	70
เพลงเชิญนางดั่ง.....	70
ซอลำพวน.....	70
เพลงฟ้อนนางดั่ง.....	75
ลักษณะคำประพันธ์.....	80
คำประพันธ์บทเชิญนางดั่ง.....	80

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
คำประพันธ์บทพื่อนนางดั่ง.....	83
รูปแบบทำนองเพลง.....	83
รูปแบบทำนองเชิญนางดั่ง.....	83
รูปแบบจังหวะ.....	99
กระสวนจังหวะบทเพลงเชิญนางดั่ง.....	99
กระสวนจังหวะบทเพลงพื่อนนางดั่ง.....	106
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	117
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	117
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	117
สรุปผลการวิจัย.....	118
อภิปรายผล.....	126
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	128
บรรณานุกรม	127
ภาคผนวก	130
ภาคผนวก ก.....	131
ภาคผนวก ข.....	143
ประวัติย่อผู้วิจัย	152

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 พาสตเสื่อสูตผ้า.....	33
2 พาสะเตาะเคราะห์.....	35
3 สถานที่ประกอบพิธีลงช่วง.....	37
4 อุปกรณ์และเครื่องคายในพิธีลงช่วง.....	38
5 เครื่องสังเว.....	39
6 การยกครุคายในพิธีลงช่วง.....	39
7 การเข้าเทียมร่างหมอพงในพิธีลงช่วง.....	40
8 คนทรงรำรำในพิธีลงช่วง.....	41
9 คนทรงเทียมร่างผีตนใหม่.....	42
10 คนทรงเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย.....	42
11 ผีหมอพงรำรำกับบริวาร.....	43
12 คนทรงพุดจาไ้ต่ตอบกับบริวาร.....	43
13 การแต่งกายของคนทรง.....	44
14 การแต่งกายของหมอแคน.....	45
15 การแต่งกายของผู้ร่วมพิธี.....	45
16 หมอแคนเป่าแคนในพิธีลงช่วง.....	46
17 นางปิ่น ตรึงษ์.....	48
18 นายสุรศักดิ์ สิงหวิบูลย์.....	53
19 นายบรรจง มงคลยง.....	53
20 นายสำเนียง วงศ์ชัยสมร.....	54
21 นางสุรี สะเกาทอง.....	54
22 นายประดิษฐ์ บุญนิต.....	55
23 นายวิหาร บ้านใหม่.....	55
24 นางสาวรอง พรหมสวัสดิ์.....	56
25 นางพรรณณี ดียิ่ง.....	56
26 นางนงเยาว์ พันธุ์จันแมน.....	57
27 นางวีรวรรณ เนติกุล.....	57
28 นางสมปอง วันทอง.....	58
29 นางวรรณภา คำภา.....	58
30 เครื่องบูชาครูการแสดงพิธีกรรมนางด้ง.....	59

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
31 การขอขมาบูชาครู.....	59
32 การไหว้ครูก่อนทำการแสดงนางด้ง	60
33 ขั้นตอนการแสดงพิธีกรรมนางด้ง	61
34 การโยนกระดังเสียงทนาย.....	61
35 การแต่งการของหมอลำเซ็งและหมอแคน	62
36 การแต่งกายของนักดนตรีและนางรำคณะนางด้ง	62
37 หมอแคนบรรเลงประกอบการแสดงพิธีกรรมนางด้ง	63
38 กลองถึงน้ำมันที่ใช้ประกอบการแสดงพิธีกรรมนางด้ง	64
39 วงดนตรีประกอบการแสดงพิธีกรรมนางด้ง	64
40 การแต่งกายหมอลำเซ็งและหมอแคน	66
41 การแต่งกายของนักดนตรีและนางรำ	66
42 หมอแคนบรรเลงประกอบพิธีกรรมนางด้ง	67
43 รูปกลองถึงน้ำมัน	68
44 วงดนตรีประกอบการแสดงพิธีกรรมนางด้ง	68
45 ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของนางด้งบ้านเกาะหวาย	132
46 ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของนางด้งบ้านเกาะหวาย	132
47 ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาประเพณีบุญสงกรานต์บ้านเกาะหวาย	133
48 ข้าวบูชา 9 ก่อน	133
49 เทียนดอกก้อยเวียนหัว	134
50 พาส้มหวานจานเปรี้ยว	134
51 พาสุดเสื่อสุตผ้าขาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย	135
52 พิธีสูตรเสื่อสุตผ้าของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย	135
53 ชาวบ้านลูกไปจุดเทียนพานสูตรเสื่อผ้าของตนเอง	136
54 พระสงฆ์จุดเทียนดอกก้อยเวียนหัวเพื่อทำน้ำมันด	136
55 พระสงฆ์พรมน้ำมันดพานสูตรเสื่อสุตผ้าของชาวบ้าน	137
56 พระสงฆ์ปะพรมน้ำมันดให้ชาวบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล	137
57 ชาวบ้านคัดแยกขนมผลไม้ไว้ที่วัด	138
58 ของที่คัดแยกอย่างเป็นระเบียบเพื่อเลี้ยงคนในพิธีสงฆ์พระช่วงเย็น	138
59 ผู้วิจัยร่วมสงฆ์น้ำพระและรดน้ำผู้เฒ่าผู้แก่ในช่วงเย็น	139
60 คณะนางด้งบ้านเกาะหวายบรรเลงดนตรีร้อง	139

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
61 ผู้วิจัยร่วมพิธีเลี้ยงขวบปีที่บ้านนางปั่น ตรังษ์.....	140
62 ชั้นมะเบ็ง (ชั้นหมอปวง).....	140
63 หิ้งบูชาชั้นหมอปวง.....	141
64 พวงมาลัยกลมพลาสติกที่หมอปวงใส่คล้องคอ.....	141
65 พาชนมหวานในพิธีลงข่วง.....	142
66 เนื้อเพลงที่เป็นร่องรอย.....	142

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

มนุษย์มีความผูกพันกับความเชื่อตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อเสมอ แม้ว่ายุคสมัยหรือการพัฒนาสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยมหรือวิทยาการต่างๆ แต่เชื่อว่าความเชื่อเรื่องผีวิญญาณเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็ยังคงอยู่คู่กับความเชื่อของมนุษย์และความเชื่อนั้นมักก่อให้เกิดการบูชา บวงสรวงจนกลายเป็นพิธีกรรมเพื่อก่อให้เกิดสัมพันธภาพกับสิ่งเหนือธรรมชาติความเชื่อเหล่านี้มักได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติสิ่งศักดิ์สิทธิ์เครื่องรางของขลังคาถาอาคมตลอดไปจนความเชื่อเรื่องภูตผีปิศาจได้ฝังรากลึกลงในสังคมไทยซึ่งเป็นเรื่องที่มีมาช้านานแล้วและยังคงอยู่คู่กันได้อย่างกลมกลืนจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมในชุมชนมีความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติโดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับผีซึ่งคือภูตผีและระเบียบแบบแผนขอความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนกับชุมชนคนกับธรรมชาติมีอำนาจมากกว่าหรือเป็นผู้ควบคุมและจัดการ(เสรีพงศ์พิศ. 2537: 9) ความเชื่อจึงเป็นเรื่องนามธรรมที่แลเห็นยากจึงต้องมีการแสดงออกด้วยการกระทำคือการประกอบพิธีกรรมเพื่อให้บุคคลหลายฝ่ายมาพบปะและปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน (ศรีศักรวัลลิโภดม. 2536: 7)

พิธีกรรมจึงเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงระบบความเชื่อของมนุษย์มิได้เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอยและไร้เหตุผลแต่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างมีเหตุผลอย่างมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนการแสดงออกนั้นมักเป็นในรูปสัญลักษณ์และเกี่ยวข้องกับนิยายหรือนิทานปรัมปราและความเชื่อทางศาสนาโดยเฉพาะชาวบ้านในสังคมของชุมชนชนบทซึ่งเป็นสังคมที่ไม่มีความซับซ้อนและค่อนข้างจะเป็นอิสระภายในตัวเองวัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อนั้นเพื่อป้องกันคุ้มครองภัยพิบัติให้แก่ชุมชนและสมาชิกในชุมชนอาจจะเกิดจากการกระทำของมนุษย์หรือจากการกระทำของธรรมชาติหรือเพื่อควบคุมดินฟ้าอากาศเพื่อความเป็นสิริมงคลและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตตลอดจนสร้างความสามัคคีในหมู่คณะและการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้ภัยพิบัติต่างๆ นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่มีความเกื้อกูลของหมู่พลมนุษย์ให้ดำรงอยู่ซึ่งความเป็นเผ่าพันธุ์เป็นต้นจึงกล่าวได้ว่าระบบความเชื่อและพิธีกรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์การเรียนรู้ในเวลาอันยาวนานโดยจะเชื่อมโยงกันไปหมดซึ่งเกิดจากภูมิปัญญา (ประเวศระสี. 2530: 72)

ในผืนแผ่นดินไทยนอกจากจะมีคนไทยอาศัยอยู่ ยังคงมีกลุ่มชาติพันธุ์อีกหลายกลุ่มอาศัยอยู่ด้วย เนื่องจากการอพยพจากถิ่นฐานเดิมไปตั้งรกรากใหม่ด้วยปัจจัยนานาประการ ทำให้มีการเกิดกลุ่มชนชาติต่างๆ ขึ้นบนแผ่นดินสยาม เช่น ไทยทรงดำ, ลาวครั่ง, ไทย้อ, กระเหรี่ยง, ไทยใหญ่, ไทยพวน, ลาวซ่ง และเมื่อมีการเคลื่อนย้ายของประชากรประเพณีและวัฒนธรรมก็เคลื่อนตัวตาม

ชาวพวน หรือชาวไทยพวน เป็นคนไทยกลุ่มหนึ่ง ซึ่งในอดีตเคยมีการถิ่นฐานอยู่ในแคว้นเชียงขวางติดกับบริเวณที่ราบสูงตรันนิห์ (Tranninh) ทางตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีอาณาเขตติดกับประเทศเวียดนามหรือเมืองญวน ในอดีตดินแดนของชาวพวนกลุ่มนี้เป็นรัฐหนึ่งที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง โดยที่ชาว “พวน” มาจากภูมิภาคประเทศที่ตั้งบ้านเมืองในอดีต คือ ชนกลุ่มนี้อาศัยตั้งบ้านเรือนใกล้กับแม่น้ำพวน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหนึ่งในเมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หากพิจารณาในพงศาวดารเมืองแกลง ในช่วงที่กล่าวถึงการกำเนิดผู้คนในดินแดนแถบนี้พบว่า มิได้มีคำว่าพวนหรือกลุ่มไทพวนปรากฏอยู่ “พวน” จึงน่าจะเป็นคำเรียกชื่อกลุ่มที่อิงอยู่กับถิ่นที่อยู่อาศัยมิใช่แบ่งตามชาติพันธุ์ แม้จะมีภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง นั่นคือภาษาพวน หากพิจารณาแล้วไทยพวนก็คือคนไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่เมืองพวนนั่นเอง (ปฐม หงส์สุวรรณ. 2547: 59)

คนไทยพวนมีวิถีชีวิตเรียบง่าย รักความสงบ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ สานกระบุงสานตะกร้า ทอผ้าไว้ใช้เอง ตลอดจนด้านอาหารการกิน ก็หาได้จากแหล่งธรรมชาติ เก็บผักตามไร่บ้าน หาปลาตามท้องไร่ท้องนาไปประกอบอาหาร ในด้านความเชื่อถือเรื่องบรรพบุรุษเป็นสำคัญ จึงชอบทำบุญเพราะเชื่อว่าผลบุญจะส่งไปยังบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยวิถีชีวิตและความเชื่อนี้จึงทำให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ทั้งความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผีสิงเทวดา ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนพิธีกรรมนางด้งที่เป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่มีอยู่กับคนไทยพวนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นางด้ง เป็นพิธีกรรมสมัยโบราณของชาวไทยพวนสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษหลายรุ่น มีความเชื่อว่า ผีนางด้งคือผีผู้มีอิทธิฤทธิ์ รักษาคนเมื่อเจ็บป่วยใช้ได้ จะอาศัยผีนางด้งคอยหาคนป่วยเพื่อจะรักษา “หมอพวงพะมา” เป็นหัวหน้าผีนางด้งจะเข้ามาทรงและคอยช่วยเหลือ บัดเป่าทุกข์ภัยให้คนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อถึงขวบปีก็จะมีการเลี้ยงผี เรียกว่า “พิธีลงช่วง” ช่วงเดือนห้าของทุกปีหลังเสร็จพิธีเลี้ยงผีจะมีการทรงผีนางด้งเพื่อเสี่ยงทายบ้านเมือง โดยการโยนกระดังและรับให้ได้ 3 ครั้ง ก็จะถือว่าบ้านเมืองจะอยู่เย็นเป็นสุข นางด้งรักความสนุกสนานก็จะร้องเพลง เล่นรำกับชาวบ้านจนกว่าจะใช้ขัน 5 เชิญผีนางด้งออก

พิธีกรรมนางด้งในหมู่บ้านเกาะหวาย มีบทบาทสำคัญควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตของชาวพวนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าวิทยาการหรือความเจริญก้าวหน้าทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป ความเชื่อและพิธีกรรมนางด้งในหมู่บ้านเกาะหวายยังดำรงสืบทอดจนมาถึงปัจจุบันอย่างเข้มแข็ง ผู้ศึกษาเห็นว่าความเชื่อและพิธีกรรมนางด้งของหมู่บ้านเกาะหวายเป็นศิลปะทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น สะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าแห่งภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยพวนซึ่งสร้างสรรค์จรรโลงเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับลูกหลานชาวไทยพวนเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีงามสืบทอดต่อไปอย่างยั่งยืน ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมนางด้งไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าเกิดขึ้นเมื่อใด แต่เป็นพิธีกรรมสืบทอดต่อๆ กันมาแต่โบราณกาล เป็นเรื่องของการเข้าทรง ไหว้ผีเพื่อให้ปกปักรักษาคนในหมู่บ้านให้อยู่ดีกินดี ดนตรีที่ใช้ในพิธีใช้แคนและผู้ขับร้องประกอบพิธีกรรม ผู้เป่าแคน เรียกว่า “หมอแคน” ผู้ขับร้อง เรียกว่า “หมอลำเซ้ง”

ดนตรีถือเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมนางด้งในชุมชนชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย เป็นศิลปะที่งดงาม สร้างความรื่นเริงและช่วยผ่อนคลายให้ผู้คนยามเมื่อยล้าหลังจากทำกั้วจัตร เป็นเครื่องหล่อหลอมและเป็นศูนย์รวมจิตใจให้มีความสงบร่มเย็น เครื่องดนตรีของชาวพวนบ้านเกาะหวายที่ใช้ในพิธีกรรมนางด้ง มี แคน จิ้ง ฉาบ และกลองถึงน้ำมัน ซึ่งถือเป็นการปรับตัวทางภูมิปัญญาทางท้องถิ่นและผู้ขับร้องคอยขับขานเป็นภาษาพวน ให้เข้ากับทำนองเพลงของหมอลำแคน เป็นการผสมผสานท่วงทำนองที่คล่องจองน่าฟัง เสียงแคนประกอบกับท่วงทำนองและลีลาของการขับร้องร้อยเรียงสำนวนภาษาให้เป็นเรื่องราวและคำสอน บวกกับจังหวะที่สอดแทรกความนุ่มนวลลุ่มลึกจากเสียงกลองถึงน้ำมัน ทำให้ดนตรีในพิธีกรรมนางด้งสะท้อนความเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผสมผสานได้อย่างลงตัว จากการสอบถามในตำบลเกาะหวาย มีหมอลำแคนเหลืออยู่เพียงคนเดียว ผู้ร้องและผู้รำส่วนใหญ่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งเป็นการรวมตัวของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงออกถึงตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนในตำบลเกาะหวาย อำเภอบางพลี อย่างเข้มแข็ง

ด้วยสาเหตุดังกล่าวนี้ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาดนตรีในพิธีกรรมนางด้งโดยเฉพาะดนตรีที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมซึ่งยังคงรักษาแบบแผนการแสดงไว้อย่างครบถ้วนตามพิธีกรรมตลอดจนการใช้เครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นไทยพวนบวกกับการใช้กลองถึงน้ำมันที่แสดงออกถึงการปรับตัวทางสังคมของชาวเกาะหวายเพื่อบันทึกและรวบรวมข้อมูลให้เป็นเอกสารงานวิจัย พื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวไทยพวนให้ลูกหลานได้ตระหนักเห็นคุณค่าและสืบทอดประเพณีนางด้งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในพิธีกรรมนางด้งที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย
2. ศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมนางด้งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายอำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก

ความสำคัญของการวิจัย

ในการศึกษา รวบรวมข้อมูลการทำวิจัยเรื่องดนตรีประกอบพิธีกรรมนางด้งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายกนี้ ผู้วิจัยตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมทางท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นบรรพกาล การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทยพวน วัฒนธรรม ความเชื่อ ตลอดจนวัฒนธรรมดนตรีและองค์ประกอบทางดนตรีของพิธีกรรมนางด้งที่มีเอกลักษณ์เป็นแบบเฉพาะ ซึ่งส่งผลต่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยพวน และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะศึกษาดนตรีประกอบพิธีกรรมของชาติพันธุ์ไทยพวน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องดนตรีในพิธีกรรมนางด้งครั้งนี้มุ่งศึกษาวัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมนางด้งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก
2. ศึกษาเฉพาะดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมนางด้ง บทเพลง ประวัตินักดนตรีและนางรำเท่านั้น

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กำ หมายถึง ถือ หยุด งดการกระทำบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งมาจากภาษาถิ่นว่า “คะลำ”

กำฟ้า หมายถึง ประเพณีที่เกิดจากความเชื่อของชาวไทยพวนเกี่ยวกับการห้ามทำเสียงดังรบกวนฟ้าที่ถือว่าเป็นของสูง

กินตอง หมายถึง การจัดงานเลี้ยงในงานแต่งงาน

เกอเลอ หมายถึง อะไร, อย่างไร

ชั้น 5 หมายถึง ชั้นใช้บูชาครูประกอบไปด้วยชั้นล่างหน้ายอดดอกทองพันชั่ง 5 คู่ เทียน 5 คู่ รูป 1 แหนบ ซวยใบตอง ดอกไม้สีขาว

ชั้นมะเบ็ง หมายถึง ชั้นหมอปวงหรือชั้นบายศรี 3 ชั้น ที่ใช้ให้ขอขมาผีหมอปวงพะมาไม่ว่าจะทำการใดๆ หรือไม่ได้มีงานพิธีใดๆ ก็ตาม

ข้าวบูชา 9 ก้อน หมายถึง ข้าวเหนียวหรือข้าวเจ้าที่ชาวพวนปั้นเป็นก้อนกลมแล้วให้เทียนปักตรงกลางเพื่อใช้ทำพิธีสู่ขอผ้าในงานบุญสงกรานต์

ชั้นครู หมายถึง การยกครูหรือการขออนุญาตเพื่อขอทำพิธีหรือแสดงการเล่น

ของกินเงื่อนไขกินเดน หมายถึง ของกินที่เหลือ

ขวบปี หมายถึง ประเพณีหรือพิธีกรรมการเล่นผีทุกๆ ปี ปีละครั้ง หรือเรียกอีกชื่อว่า “ลงช่วง” ของชาวไทยพวน

คะลำ หมายถึง งด ห้าม เว้น

ครูดาย หมายถึง อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีประกอบไปด้วย ชั้น 5 น้ำหอม แป้ง หวีและกระจก

เจ้าจ้ำ หมายถึง หัวหน้าผีนางทรง

ซวยชั้น 5 หมายถึง กรวยใบตอง ประกอบไปด้วยเทียน 1 เล่ม รูป 3 ดอก และดอกไม้สีขาว

ชื่อเพลง หมายถึง ชื่อเพลงแต่ละเพลง, ลายเพลง, ทำนองเพลง

เทียนศอกก้อยเวียนหัว หมายถึง สายสิญจน์ที่นำไปชุบเทียนเป็นเส้นๆ แล้วนำมาวัดที่ศอก และหัวเพื่อนำไปประกอบพิธีสู่ขอผ้าในงานบุญสงกรานต์ของชาวไทยพวน

ไทยพวน หมายถึง กลุ่มชนที่อพยพมาจากเมืองเชียงขวาง แต่มาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

นางตั้งหมายถึง พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรักษาโรคแบบดั้งเดิมของชาว ไทยพวน โดยมืองค์ประกอบคือร่างทรง, หมอแคนและเครื่องคาย

พาสัมหวานจานเปรี้ยว หมายถึง พานหรือถาดที่ใช้ในพิธีสวดเสื่อผ้าของชาวพวน ประกอบไปด้วย ข้าวบูชา 9 ก้อน ข้าวเกรียบว่าว 9 แผ่นผลไม้ที่มีรสชาติเปรี้ยว 9 ชิ้น ขนมที่มีรสชาติหวาน 9 ชิ้น (ข้าวต้มมัด) เทียนศอกก้อยเวียนหัว

สมมา หมายถึง สมมา การกราบไหว้ หรือทำความเคารพ

หมอแคน หมายถึง ผู้เป่าแคนหรือผู้บรรเลงแคนในพิธีกรรม

หมอลำ เซ้ง หมายถึง ผู้ขับร้องบทเพลงพื้นบ้านในภาษาไทยพวน

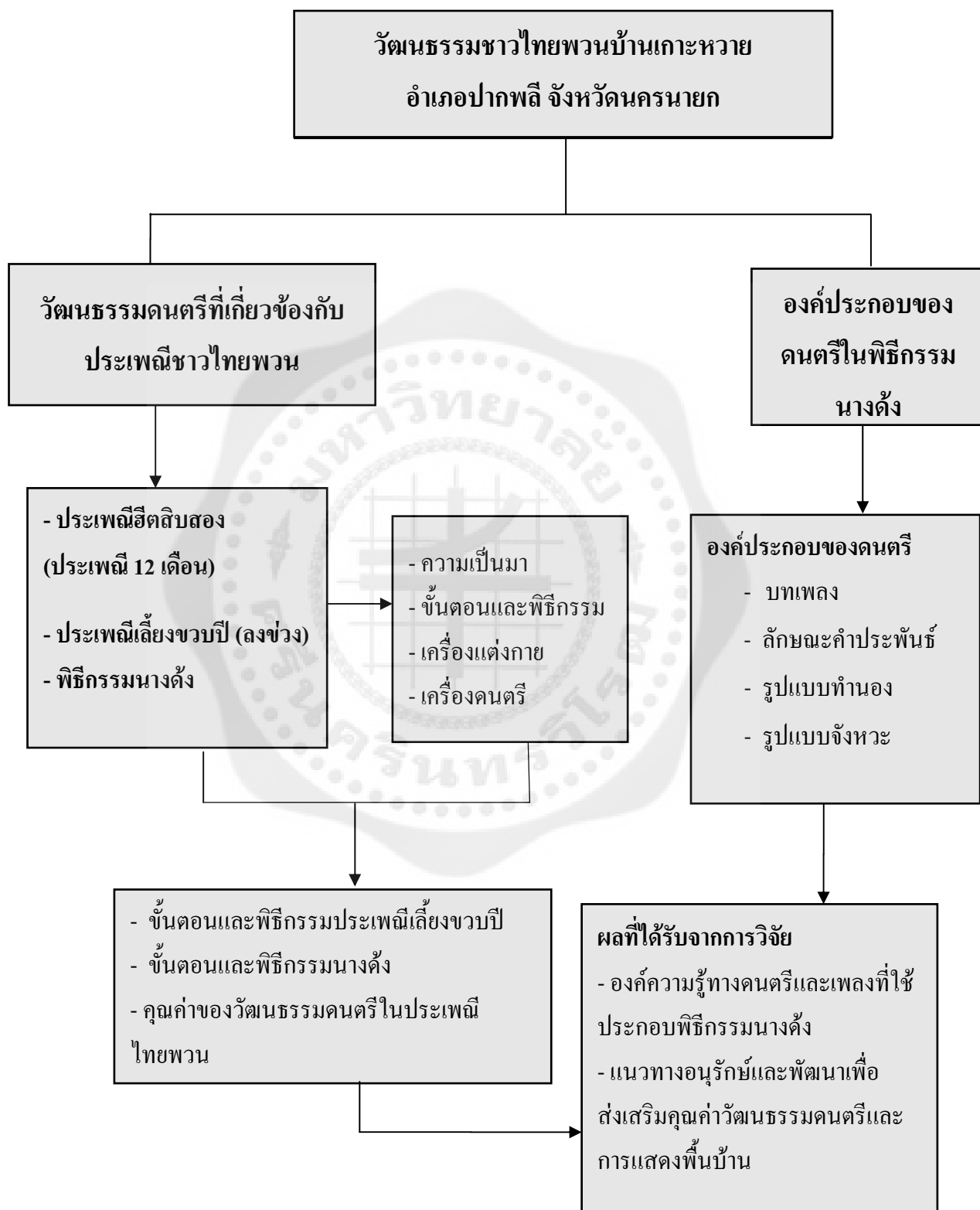
เอาะเอือน หมายถึง การสร้างบ้านเรือนใหม่เพื่อแยกตัวออกไปสร้างครอบครัว

อีตสิบสอง หมายถึง ประเพณี 12 เดือน หรือประเพณีที่เกิดขึ้นในระหว่างปีของชาว ไทยพวน

โฮ้เอือน หมายถึง ไร่บ้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องของพิธีกรรมนางด้งนั้นมีผู้ศึกษาวิจัยค้นคว้าเอกสารและหนังสือน้อยมากเนื่องจากเป็นเรื่องราวเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นผู้ศึกษาจึงรวบรวมจากเอกสารวารสารบทความทางวิชาการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมความเชื่อ ซึ่งมีไม่มากนัก เนื้อหาโดยส่วนใหญ่มีการกล่าวถึงองค์ประกอบต่างๆ โดยเน้นในด้านการรวบรวมข้อมูลทางด้านวัฒนธรรม พิธีกรรมและความเชื่อรวมทั้งทางด้านดนตรีซึ่งพอที่จะเป็นแนวทางในการศึกษาดนตรีประกอบพิธีกรรมนางด้ง บ้านเกาะหวาย ตำบลปากพลี จังหวัดนครนายก

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องด้านประวัติความเป็นมาของไทยพวน พิธีกรรมความเชื่อและดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เสถียร โกเศศ (2514: 98) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับวัฒนธรรม ไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิต สร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนแบบกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็น และการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมเป็นลักษณะเดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือระเบียบ ประเพณี เป็นต้น เป็นมรดกทางสังคมซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

บุญยงค์ เกตุเทศ (2536: 25-26) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมทางจิตใจ

วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิต สามารถสังเกตได้ง่าย เช่น ลักษณะบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหารการกิน ยารักษาโรค เครื่องใช้ไม้สอย เทคโนโลยีต่างๆ สิ่งเหล่านี้มนุษย์ในสังคมผลิต สร้างขึ้นมา มีการเรียนรู้สืบทอด สัมผัสกันมาจนมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ

วัฒนธรรมทางจิตใจ (Non-Material Culture) คือแนวคิด ปรัชญา ทศนคติ ค่านิยม คุณธรรม และสภาพนามธรรมทั้งปวง สิ่งเหล่านี้มีผลต่อสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม มาตรฐานทางสุนทรียภาพ และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดทั้งความเชื่อโดยส่วนรวมในสังคม พฤติกรรมที่วิวัฒนาการมาในรูปจิตใจนั้นมีตั้งแต่การบูชาบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบูชาเทพเจ้า การบูชาพระศาสนา รวมไปถึงความเชื่อ จารีต ขนบธรรมเนียม และประเพณีทั้งหลายทั้งปวงที่ปฏิบัติและวิวัฒนาการที่สืบเนื่องกันมา

ประวัติที่มาของไทยพวน

เอกสารชุดมรดกภูมิปัญญาไทยพวน (2555: 16) เล่ม 1 เมืองพวน แต่ดั้งเดิมนั้นเป็นอาณาจักรที่ใหญ่อาณาจักรหนึ่งในจำนวนสามอาณาจักร ดังกล่าวแล้วในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง คือมีความยิ่งใหญ่ และสำคัญทัดเทียมนครเวียงจันทน์ หรือหลวงพระบางทีเดียว ครั้นต่อมาเมื่อถูกสยามครอบครองและกวาดต้อนผู้คนไปเกือบหมด ซึ่งสมัยนั้น “คน” เป็นทรัพยากรอันมีค่ายิ่ง โดยเฉพาะสะกัน หรือชายฉกรรจ์ ทัพจับศึกในสมัยนั้น ต้องการชายฉกรรจ์เป็นจำนวนมาก นอกนั้นเป็นรองดังคำพังเพยกล่าวไว้ว่า “เก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง” นี่ย่อมแสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรมนุษย์ที่ถูกกวาดต้อนมานั้น มีค่าเป็นอย่างยิ่ง คือเป็นกำลังสำคัญทางยุทธศาสตร์อย่างแน่นอน จึงถูกกวาดมาจนสิ้น คนพวนที่ถูกกวาดต้อนมาไว้ในแผ่นดินสยามได้ถูกกำหนดให้อยู่ในภูมิประเทศอันเป็นยุทธศาสตร์สำคัญๆ ทั่วทุกแห่ง ส่วนพวกที่หลงเหลือคงเป็นพวกที่หลบหนีเข้าป่าหาไม่พบ จึงมีเป็นส่วนน้อย ผู้ที่มาตั้งหลักปักฐานอยู่ในแผ่นดินสยาม ก็ยังคงนำเอาขนบธรรมเนียมประเพณี หรือวัฒนธรรมของตนติดมาด้วย ดังเช่น ชื่อสถานที่ หนอง บึง แม่น้ำ ลำคลอง ชื่อคน และชื่อหมู่บ้าน ก็ตั้งชื่อเลียนแบบถิ่นฐานเดิมของตน แต่ปัจจุบันนี้สิ่งต่างๆ เหล่านั้นค่อยๆ เลือนหายไปพร้อมกับอายุขัยของคน ประกอบกับถูกอำนาจอิทธิพลของสิ่งที่เรียกว่า ความเจริญเข้ามาแทรกบดบัง จนความเป็นตัวของตัวเอง และสิ่งดั้งเดิม จะไม่มีเหลือให้เห็นอีกแล้ว สักวันหนึ่งชนรุ่นหลังจะต้องถวิลหามันต่อเมื่อสิ่งเหล่านั้นไม่มีอีกแล้ว อาจมีสิ่งแปลกปลอมแอบอ้างต่างๆ นานา ว่านี่แหละเป็นสิ่งดั้งเดิมให้คนรุ่นหลังทราบอย่างผิดๆ ซึ่งมีให้เห็นกันอยู่บ่อยๆ

สายหยุด เกิดผล (2537: 17) ได้ให้ความหมายของคำว่า พวน ไว้โดยแยกเป็นสองทาง คือ ในความหมายแรกพวนมาจากชื่อภูเขาซึ่งอยู่ในแขวงเชียงขวางของเมืองเชียงขวาง ชื่อว่าภูพวน และในความหมายที่สองเป็นชื่อแม่น้ำสายหนึ่งในทางเดียวกัน คำว่า “พวน” ชินบัญญัติ สุนันทวิภัติ (2546: 6) ได้สรุปคำจำกัดความของคำว่าพวนไว้ว่า เป็นชื่อที่คนต่างเผ่าพันธุ์ใช้เรียกชื่อกลุ่มคนตระกูลไต กลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะทำอะไรก็ทำ เหมือนกันเป็นพรวน ไปไหนหรือจะอพยพก็ไปกันเป็นพรวน ฯลฯ ว่าไทหรือไตพวน และคนกลุ่มดังกล่าวซึ่งเรียกตนเองว่าไท เมื่อมีคนต่างกลุ่มเรียกกลุ่มของตนว่าไตพรวนหรือไทพรวน จนเป็นที่คุ้นเคยและยอมรับ ก็เลยเรียกตนเองว่า ไทพรวน แต่ในภาษาพวนไม่มีอักษรควบกล้ำคำว่า พรวน จึงเหลือแค่ พวน ในเรื่องความเป็นมาของชาวพวน

วีระพงษ์ มีสถาน (2539: 5) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวพวนในหนังสือสารานุกรมชาติพันธุ์: พวน ไว้ว่า พวนเป็นประชากรของไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่พูดภาษาตระกูลไท มีถิ่นเดิมอยู่ที่เมืองพวน แขวงเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปัจจุบันยังไม่มีหลักฐานอื่นใดที่จะระบุได้ชัดว่า ชาวพวนเคยอยู่ที่อื่นก่อนที่จะมาอยู่ในเมืองพวนอาจเป็นกลุ่มชนที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่นั่นมานานแล้วก็เป็นได้ (ปฐม หงส์สุวรรณ. 2547: 59) ได้กล่าวถึงประวัติชาวพวนไว้ว่า ชาวพวน หรือชาวไทยพวน เป็นคนไทยกลุ่มหนึ่ง ซึ่งในอดีตเคยมีการ ถิ่นฐานอยู่ในแคว้นเชียงขวางติดกับบริเวณที่ราบสูงตรานินท์ (Tranninh) ทางตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีอาณาเขตติดกับประเทศเวียดนามหรือเมืองญวน ในอดีตดินแดนของชาวพวนกลุ่มนี้เป็นรัฐหนึ่งที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง โดยที่ชาว “พวน” มาจากภูมิประเทศที่ตั้งบ้านเมืองในอดีต คือ ชนกลุ่มนี้อาศัยตั้งบ้านเรือนใกล้กับแม่น้ำพวน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหนึ่งในเมืองเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หากพิจารณาในพงศาวดารเมืองแกลง ในช่วงที่กล่าวถึงการกำเนิดผู้คนในดินแดนแถบนี้จะพบว่า มิได้มีคำว่าพวนหรือกลุ่มไทพวนปรากฏอยู่ “พวน” จึงน่าจะเป็นคำเรียกชื่อกลุ่มที่อิงอยู่กับถิ่นที่อยู่อาศัยมิใช่แบ่งตามชาติพันธุ์ แม้จะมีภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง นั่นคือภาษาพวน หากพิจารณาแล้วไทยพวนก็คือคนไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่เมืองพวนนั่นเอง

วัลลภา รุ่งศิริแสงรัตน์ (2539: 131-135) ชาวไทยพวนมีรูปร่างหน้าตาคล้ายลาวเผ่าอื่นๆ จะต่างกันตรงที่มีผิวขาวกว่า ดังนั้นชาวไทยพวนจึงได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มชนที่มีสาวสวย เป็นผู้มีอุปนิสัยใจคอสุภาพอ่อนโยน ความเป็นอยู่อย่างๆ เหมือนบรรพบุรุษ มีความสัมพันธ์เกี่ยวดองกันฉันญาติพี่น้อง และไม่นิยมให้บุคคลที่ไม่ใช่ชาวพวนมาแต่งงานด้วย ชาวพวนมีความรักสวยรักงาม ซื่อสัตย์ มีศรัทธายึดมั่นในพระพุทธศาสนา อาชีพของชาวไทยพวนส่วนใหญ่ก็จะเป็นการทำนา ทำไร่ ยังคงใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติและการเกษตรเหมือนเช่นเดิม ส่วนในเรื่องความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี ชาวพวนก็ยังยังคงสืบทอดวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวพวน และยังยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา อาทิเช่น ประเพณีกำฟ้า ประเพณีเส่อกระจาด ประเพณีลงช่วง ประเพณีเลี้ยงกลอง ประเพณีสารทพวน เป็นต้น

เอกสาร ชุมมรดกภูมิปัญญาไทยพวน (2555: 19) เล่มที่ 1 ไทยพวนถิ่นเก่า ได้กล่าวถึงพวน หรือคนพวน เป็นคนที่มีเชื้อสายไทเผ่าหนึ่งมีความเกี่ยวพันทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาพูด จึงใกล้เคียงกันมาก จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีคำว่า ไทพวน ปรากฏอยู่ในหนังสือพงศาวดารลาว ของกระทรวงศึกษาธิการเรียบเรียงโดย มหา สילה วีระวงศ์ ตอนหนึ่ง ความว่า “ในเวลานั้นพระยาคำคอง เจ้าเมืองพวนเชียงขวาง ได้นำเอาช้างตัวหนึ่งชื่อว่า ขวัญหลวง มาถวาย (สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า) แล้วได้ทูลขอเอาคนไทพวนอันอยู่เวียงจันทร์คืนไปยังเมืองพวน” จะเห็นได้ว่า แม้แต่คนลาวเองก็ยังเรียกคนพวนว่า ไทพวน คงจะคิดเห็นว่าพวนนั้นเป็นคนไทพวนเผ่าหนึ่งนั่นเองต่างกันแต่ว่า ไท ไม่มีอักษร “ย” ปัจจุบันนี้คนพวนก็มีสายเลือดผสมมากมาย สายเลือดพวนล้วนๆ แทบหาไม่ได้แล้วถ้าจะเติมคำนำหน้าไทยเข้าไปน่าจะสละสลวยดีกว่า เพราะเราเป็น คนสัญชาติไทย อีกประการหนึ่งคนพวนนั้นมีวัฒนธรรม

การทักทายถามไถ่กัน ใช้คำว่า ไท แทนคำว่า คน กันเป็นจำนวนมาก เช่น “เจ้าเป็น (แม่) ไทยบ้านเลอ” หรือจะเคยได้ยินคำถามกันว่า “เพื่อนแม่ไทยกะเลอ” เป็นต้น ซึ่งก็หมายความว่า “บ้านท่านอยู่ไหน” หรือ “เขาเป็นคนที่ไหนนั่นเอง” จะพิจารณาได้ว่าคำว่าไทยนั้นใช้แทนบุคคลมาตั้งนานแล้ว

สำหรับคนไทยพวนในอำเภอปากพลีจากการสืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้องมีการนำเสนอการอพยพเข้าในไทยในสมัยกรุงธนบุรี และต้นสมัยรัตนโกสินทร์ เนื่องจากบ้านเมืองอยู่ในสภาพศึกสงครามเป็นเหตุให้หนีภัยสงครามเข้ามา หรือถูกกวาดต้อนเพราะแพ้ศึกสงคราม หรือมีผู้เกลี้ยกล่อม หรือเข้ามาด้วยความสมัครใจเพื่อพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย การอพยพสันนิษฐานว่าเข้ามาพร้อมกับชาวไทยสาขาอื่นๆ สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดให้พระยามหากษัตริย์ศึกตีเวียงจันทน์ เช่น ผู้ไทย และลาวโซ่ง จำแนกเป็น 3 ทาง คือ

กลุ่มที่ 1 ตั้งถิ่นฐานที่เมืองพรหม (ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ในปัจจุบัน)

กลุ่มที่ 2 ตั้งถิ่นฐานที่หาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

กลุ่มที่ 3 ตั้งถิ่นฐานในหลายตำบลของจังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยเฉพาะกลุ่มนี้สันนิษฐานว่าอพยพเข้ามาพร้อมกับชาวเวียงจันทน์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งเจ้าพระยาบดินทร์เดชาเป็นนายทัพ ส่วนพระยาราชสุภาวดี ตั้งรกรากใน 3 ตำบลคือ “หนองแสง” “เกาะหวาย” และ “ท่าเรือ” อำเภอปากพลี ทั้งที่กระจายกันอยู่ตามบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง ผลการสำรวจปรากฏว่ามีภาษาพวนใช้ในจังหวัดต่างๆ ของไทย 16 จังหวัด คือ จังหวัดหนองคาย (อำเภอศรีเชียงใหม่ ท่าบ่อ และโซพิสัย) จังหวัดอุดรธานี (อำเภอหนองหาน และบ้านผือ) จังหวัดเลย (อำเภอเมืองเลย) จังหวัดแพร่ (อำเภอเมืองแพร่) จังหวัดสุโขทัย (อำเภอศรีสัชนาลัย) จังหวัดกำแพงเพชร (อำเภอขามเฒ่าและลพบุรี) จังหวัดพิจิตร (อำเภอเมืองพิจิตร และตะพานหิน) จังหวัดอุทัยธานี (อำเภอบ้านไร่) จังหวัดชัยนาท (อำเภอสรรพยา) จังหวัดสิงห์บุรี (อำเภอพรหมบุรี) จังหวัดลพบุรี (อำเภอบ้านหมี่ และอำเภอเมืองลพบุรี) จังหวัดสระบุรี (อำเภอบ้านหม้อวิหารแดง และกิ่งอำเภอหนองโดน ในอำเภอบ้านหมอ) จังหวัดนครนายก (อำเภอปากพลี) จังหวัดปราจีนบุรี (อำเภอบ้านสร้าง ศรีมหาโพธิ์ และจังหวัดเพชรบุรี (อำเภอเขาชัยยอด และท่ายาง)

การอพยพตั้งถิ่นฐาน กลุ่มไทยพวนในจังหวัดนครนายกตั้งถิ่นฐานใน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านท่าแดง เกาะหวาย และหนองหัวลิง ไม่ได้รวมเป็นกลุ่มเดียว เนื่องจากมีการกวาดต้อนอพยพเข้ามาเป็นเชลยศึกสงคราม โดยให้แยกไปอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อป้องกันการรวมตัวกันจะเป็นเหตุของความกระด้างกระเดื่อง และทำให้ลำบากใจในการปกครอง อย่างไรก็ตามกลุ่มชนไทยพวนเป็นชนกลุ่มน้อยยึดมั่นในขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ภาษาพูด ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตนมีความผูกพันในระบบเครือญาติ เผ่าพันธุ์กลุ่มไทยพวนในจังหวัดนครนายกจึงคงอนุรักษ์ภาษาของกลุ่มไทยพวนไว้ ปัจจุบันชาวไทยพวนนิยมพูดทั้งภาษาไทยกลางและภาษาไทยพวน โดยมีความภาษาไทยกลางเพื่อพูดกับคนต่างถิ่น แล้วพูดภาษาไทยพวนในกลุ่มชนเดียวกัน

พิธีกรรมความเชื่อ

กิ่งแก้ว อรรถากร (2525: 5) ได้เขียนเรื่องลักษณะพิธีกรรมในสังคมไทยไว้ว่าพิธีกรรมคือวิธีการชนิดหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมายการที่เราจะได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการเราจำเป็นต้องมีการกระทำ และในแต่ละการกระทำต้องมีวิธี เช่น ในการที่เราจะได้ข้าวเปลือกเราก็จำเป็นต้องมีวิธีเพาะปลูกเป็นขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การตากถางเตรียมพื้นที่การไถการหว่านการดูแลรักษาการเก็บเกี่ยวการนวดเป็นต้น และควบคู่ไปกับวิธีการเพาะปลูกในแต่ละขั้นตอนดังกล่าวแล้วชาวนายังประกอบพิธีกรรมอีกหลายอย่าง เช่น เมื่อจะดูแลรักษาข้าวที่กำลังเริ่มออกรวง ชาวนาจะประกอบพิธีทำขวัญแม่โพสพ โดยนำของสังเวณีมีข้าว กล้วย ขนมตลอดจนเครื่องสำอางที่คิดว่าผู้หญิงเวลาแพ้มองจะพอใจนำไปตั้งไว้ที่มุมที่กำหนดว่าแม่โพสพสถิตอยู่ทั้งนี้อาจนำบรรจุใส่ไว้ในชะลอมเล็กปักไว้กับเสาไม้ไผ่ซึ่งมีเงลวกกับธงอยู่บนปลายไม้เป็นที่หมาย ทั้งนี้ทั้งนั้นชาวนาย่อมถือว่าพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่มีความจำเป็นต่อความสัมฤทธิ์ในทางเพาะปลูก

มีพิธีกรรมอยู่จำนวนมากที่เป็นกิจกรรมเกี่ยวข้องกับหมู่คณะในกรณีนี้อาจเป็นความเกี่ยวข้องระหว่างปัจเจกบุคคลกับหมู่หรือระหว่างหมู่กับหมู่ก็ได้ในการบวชนั้นแม้จะมีผู้บวชเพียงคนเดียวแต่ผู้บวชย่อมต้องมีกิจกรรมสัมพันธ์กับหมู่ เช่น กับครอบครัวกับเพื่อนโดยจัดพิธีทำขวัญมีการเลี้ยงประกอบและแล้วก็ต้องเข้าพิธีอุปสมบทในท่ามกลางหมู่สงฆ์เพื่อให้เป็นที่ยอมรับโดยสงฆ์ทั้งนี้เราจะเห็นว่าในฐานะที่คนเราเป็นสัตว์สังคมเกิดมาในสังคมดำรงอยู่ในสังคมเราจำเป็นต้องมีปฏิกริยาและกิจกรรมร่วมกันในภาวะเช่นนั้นพิธีกรรมย่อมมีบทบาทในการช่วยให้เกิดความสามัคคีและเกิดผลสัมฤทธิ์ดังต้องการ

พิธีกรรมแห่งหมู่คณะมี 3 ประเภทคือ

1. พิธีกรรมตามปฏิทิน
2. พิธีกรรมในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ
3. พิธีรักษาโรค

วารสารประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้านเมืองแพร่ (2542: 23) เรื่องการเลี้ยงผีปู่ย่าได้พูดถึงการนับถือผีของมนุษย์ในแต่ละสังคมมีสืบเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตเหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้คน เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุรักษาแล้วไม่ดีขึ้นหรือโชคร้ายไม่ดีการดำเนินชีวิตมีปัญหาอุปสรรคครอบครัวไม่สงบสุขมีการทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นต้นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อหาสาเหตุไม่ได้คนมักคิดว่าสิ่งที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่พึงปรารถนานั้นต้องเป็นสิ่งที่มีความอยู่เหนือมนุษย์จะยกได้ว่าเป็นการกระทำของภูตผีแม้ในปัจจุบันบ้านเมืองมีความเจริญมากขึ้นคนในสังคมได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงแต่ความเชื่อในเรื่องภูตผียังคงสืบทอดต่อกันมา สังคมชาวแพร่ในปัจจุบันแม้ความเชื่อเรื่องผีจะเริ่มลดลงในบางท้องถิ่นแต่ในบางแห่งวิถีการดำเนินชีวิตก็ยังคงมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับภูตผีโดยคนเฒ่าคนแก่ในครอบครัวจะเป็นผู้สืบทอดความเชื่อนั้นมาอย่างลูกหลาน การเซ่นสังเวณีหรือที่เรียกในภาษาพื้นบ้านเมืองแพร่ว่า “การเลี้ยงผี” จึงมีการปฏิบัติกันอยู่ เช่นการเลี้ยงผีปู่ย่า การเลี้ยงผีเรือน การเลี้ยงผีเจ้าบ้าน การเลี้ยงผีผด เป็นต้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงผีปูยานั้นยังนิยมปฏิบัติ สืบทอดกันตามหมู่บ้านต่างๆ มากกว่าผีอื่น

การเลี้ยงผีปู่ย่าเป็นประเพณีพื้นบ้านที่มีคุณค่ากับสังคมชาวแพร่พิธีกรรมหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดการรู้จักคุ้นเคยกันในหมู่ญาติมิตรเป็นพิธีรวมญาติพี่น้องให้มารู้จักกันในโอกาสที่มีการเลี้ยงผีแต่ละครอบครัวที่เข้าผีเดียวกันจะมาทำพิธีร่วมกันและถือกันเป็นญาติพี่น้องทำให้ความขัดแย้งของคนในท้องถิ่นมีน้อยลงเนื่องจากถ้าถือผีเดียวกันแต่มีเรื่องทะเลาะกันผีปู่ย่าจะไม่พอใจอาจดลบันดาลให้ได้รับโชคร้ายนอกจากนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าจะได้รับความคุ้มครองป้องกันช่วยเหลือจากผีปู่ย่าทำให้มีที่พึ่งทางใจสำหรับผู้ที่ปัญหาต่างๆ แก่ปัญหาไม่ได้การที่ได้บอกกล่าวขอความช่วยเหลือจากผีปู่ย่าจะช่วยลดภาวะความตึงเครียดทางจิตใจซึ่งส่งผลให้สุขภาพจิตดีมีกำลังใจในการที่จะเผชิญปัญหาและต่อสู้ชีวิตต่อไปผีปู่ย่าจึงเป็นเสมือนจิตแพทย์ในปัจจุบัน

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ (2543: 89) ได้กล่าวถึงเรื่องทรงเจ้าในหนังสือไสยศาสตร์ครองเมืองว่าด้วยเรื่องไสยศาสตร์แห่งการทรงเจ้าเข้าผีว่าลัทธิ “ทรงเจ้าเข้าผี” เป็นลัทธิที่เกี่ยวข้องกับการติดต่ออำนาจลึกลับโดยตรงไม่ว่าอำนาจนั้นจะเป็น “เทพ” หรือ “ผี” ที่มนุษย์ต้องการติดต่อด้วยลัทธิทรงเจ้าเข้าผีมีหลายรูปแบบเช่นการเข้าทรง “เทพ” จากเทพนิยายที่ไม่มีตัวจริงในประวัติศาสตร์การเข้าทรงบุคคลในประวัติศาสตร์ (เช่นกษัตริย์ในอดีตหรือบุคคลที่มีชื่อเสียงในอดีต) การเล่น “ผีถ้วยแก้ว” หรือ “ผีตะกร้า” เป็นต้น นอกจากนี้บางครั้งในระหว่างพิธีอาจจะมีการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ด้วยการแหงลั่นแทงแค้นหรือลุยไฟอีกด้วย

ศิริธมม์ คล้ามไพบูลย์ (2543: 89) ได้กล่าวถึงเรื่องทรงเจ้าในหนังสือไสยศาสตร์ครองเมืองว่าด้วยเรื่องการรักษาโรคทางไกลด้วยอำนาจจิตว่าการรักษาโรคของผู้ป่วยโดยผ่านที่ว่างหรือระยะทางที่ห่างไกลออกไปด้วยวิธีทางจิต เช่น การรักษาด้วยการทรงเจ้าด้วยผลึกหินของหมอผีหรือการบริการคาถาโดยหมอชาวบ้านหรือการรักษาด้วยพลังจักรวาลจักร การสร้างนิมิตในสมาธิว่าเป็นไสยศาสตร์ (ทางด้านดีที่เรียกกันว่าไสยขาว) ได้หรือไม่แต่เมื่อร่วมสิบปีก่อนผู้เขียนเองมีประสบการณ์ส่วนตัวที่พอจะยืนยันได้ว่าแพทย์ “สมัยใหม่” ที่อเมริกาส่วนหนึ่งซึ่งเข้าใจว่าจะเป็นส่วนมากหรืออาจแทบทั้งหมดเสียด้วยที่คิดว่าการรักษาด้วยวิธีดังกล่าว (Distant Healing) นั้นจะต้องเป็นไสยศาสตร์ทั้งสิ้นเรื่องที่นำมาเสนอนี้เป็นการแปลงงานวิจัยทางการแพทย์ที่กระทำโดยแพทย์ที่มีชื่อเสียงที่แม้ในช่วงสิบปีหลังคือช่วงทศวรรษที่ 1990 มาแล้วอาจเป็นเรื่องที่ทางนักวิทยาศาสตร์ส่วนหนึ่งจะยอมรับกันแต่หากว่าเป็นอดีตก่อนนี้ที่ไม่นานมานักการรักษาโรคด้วยอำนาจจิตและทางไกลย่อมไม่ใช่เป็นการรักษาโรคของแพทย์สมัยใหม่อย่างแน่นอน

บุญยงค์ เกศเทศ (2537: 188) กล่าวถึงความเชื่อของชาวอีสานส่วนใหญ่มีความเชื่อถือศรัทธา “ผี” กันอย่างจริงจังและมั่นคงได้สืบสานมรดกความเชื่อและวิถีการดำรงชีวิตจากบรรพชนอย่างแน่นแฟ้น “ผีสงกรานต์” เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติไม่มีตัวตนที่มองเห็นหรือสัมผัสได้ด้วยตาแต่ศรัทธาที่ยึดเหนี่ยวผีและเทวดาเป็นที่พึ่งทางใจที่ได้สั่งสมสืบทอดกันมายาวนานนั้นดูจะคงความขลังและศักดิ์สิทธิ์อยู่ไม่เสื่อมคลายเมื่อได้พบเห็นชะตากรรมและพฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์ร่วมยุคสมัย

ตลอดจนสิ่งร้ายสิ่งดีที่เข้ามาผูกพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนหรือบุคคลใกล้ชิดที่คุ้นเคย ตลอดจนปรากฏการณ์แวดล้อมที่บังเกิดขึ้นอยู่เนื่องๆ เป็นต้นว่าเกิดเหตุเภทภัยเจ็บไข้ได้ป่วยนำท่วม ฝนแล้งน้ำล้นหรือพืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้งเนาโรยก็ตามชาวอีสานเชื่อถือกันมาว่าสิ่งทั้งปวง ดังกล่าวน่าจะเกิดมาจากอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของเหล่าผีสงเทวดาทั้งสิ้นที่บันดาลเห็นเป็นไปจึงควร ต้องมีการอ้อนวอนขอความเมตตาโดยทำพิธีบวงสรวงบัตพลีเช่นสังเวกแก่เหล่าภูตผีวิญญาณเทวดาทั้งหลายให้ช่วยขจัดปัดเป่าความเจ็บป่วยหรือทุกข์ยากเหล่านั้นให้หมดสิ้นไปพร้อมทั้งดูแลปกป้อง ค้ำภัยตลอดจนอำนวยประโยชน์ทางเกษตรกรรมให้ได้ผลผลิตดีเนื่องจากชาวอีสานส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพกสิกรรมเพาะปลูกข้าวเป็นปัจจัยหลัก เช่นเดียวกับทางยุทธภัณฑ์เตชะแก้ว (2540: 3) กล่าวถึงความเชื่อของสังคมชาวนั้นถือว่าผีที่ยิ่งใหญ่สูงสุดเป็นเทพเจ้าแห่งผีทั้งมวลคือ “แถน” หรือพญาแถนปู่แถนย่าแถนก็เรียกพญาแถนอยู่บนฟ้าผู้ที่ติดต่อกับแถนจึงเรียกว่า “ผีฟ้า” บางครั้งก็ เรียกรวมกันไปว่า “ผีฟ้าพญาแถน” ผีฟ้าช่วยชาวบ้านในการติดต่อกับพญาแถนในการทำนายทาย ทักและรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ โดยมีความเชื่อว่าโรคที่เกิดจากการกระทำของภูตผีจะต้องรักษาด้วย การรำผีฟ้านั่นเองการรำผีฟ้าต้องอาศัย “คนทรง” หรือ “นางทรง” แม้ว่าชาวบ้านจะนิยมไปรักษาที่ โรงพยาบาลและใช้ยาสมัยใหม่แต่ยาสมัยใหม่ก็รักษาได้ไม่หมดทุกโรคบางโรคหมอโรงพยาบาลเองก็ ไม่อาจบอกได้ว่าคนไข้เป็นโรคอะไรคนไข้จึงมารักษาโดยการรำผีฟ้า

มณีพะยอมยงค์ (2524: 24) กล่าวถึงพิธีกรรมที่มีลักษณะคล้ายกันของทางภาคเหนือคือ “การพ่อนผีมด” การพ่อนผีมดคือการพ่อนรำเพื่อเป็นการสังเวกผีบรรพบุรุษประเพณีการพ่อนไม่ ปรากฏว่าเป็นของชนชาติใดมักจะทำกันในเดือนพฤษภาคม - มิถุนายนซึ่งพวกที่จะพ่อนผีมดนี้ จะต้องเป็นพวกตระกูลเดียวกันและเมื่อครบรอบปีเช่นบางตระกูลก็ 3 ปีครั้ง บางตระกูลก็ปีละครั้ง หรือบางตระกูลไม่กำหนดแน่นอนเห็นว่าจะดวงเมื่อใดก็จัดทำกันหรือบางทีคนในครอบครัวเกิดการ เจ็บป่วยต้องบนบาน ผีปู่ย่าตายายอันเป็นบรรพบุรุษก็ต้องทำพิธีเช่นสรวงสังเวกกันตามที่บนบานไว้

ไพบุลย์ดวงจันทร์ (2527: 6) กล่าวถึงความเชื่อที่มีพิธีกรรมคล้ายคลึงในการรักษาของชาว ไทยมุสลิมทั่วไปในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยอันได้แก่จังหวัดปัตตานียะลา และนราธิวาสมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาโรคแบบดั้งเดิมโดยมีความเชื่ออย่างหนึ่งว่าความเจ็บไข้ ได้ป่วยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรืออำนาจอันลึกลับของภูตผีปีศาจหรือเพราะถูกคุณไสยของ ผู้อื่นที่ประสงค์ร้ายทำให้ถูกต้องตัวผู้ป่วยและวิธีการรักษาผู้ป่วยที่ทำกันอยู่แบบพื้นบ้านก็คือ การเช่นสรวงพลิกรรมทำพิธีติดต่อกับภูตผีที่เข้ามาสิงอยู่ในร่างของผู้ป่วยเพื่อให้ภูตผีออกจากร่าง ของผู้ป่วยไปเสีย หรือไม่ก็ให้บอกเครื่องยาตลอดทั้งวิธีการรักษาให้หายจากความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่

การแสดงตือตือจะแสดงเป็นคณะซึ่งมีแต่ผู้ชายล้วนประมาณ 6 - 7 คนประกอบด้วยหมอ ผู้ทำพิธีคนหนึ่งคนนี้มีฐานะเป็นหัวหน้าคณะและมีหน้าที่ในการจัดเครื่องเช่นเรียกผีติดต่อเจรจากับผี ที่สิงอยู่ในร่างของผู้ป่วยอีก 4 - 5 คนเป็นผู้เล่นดนตรีประกอบพิธีทั้งหมดและผู้เล่นดนตรีต่างก็แต่ง กายอย่างปกติไม่มีการแต่งกายให้พิเศษเป็นพิธีการแต่อย่างใดตือตือจะมีอีกคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นคน ทรงคือหมอจะเรียกผีให้ออกจากผู้ป่วยเข้ามาประทับทรงในร่างคนทรงแล้วจึงเจรจากันหมอจะ

บริการคาถาสลับกับเสียงดนตรีไปจนผู้ป่วยมีอาการสั่นเกร็งซึ่งเชื่อว่าผีที่สิงอยู่นั้นรับรู้ถึงการเช่น
 สรรงและรู้ถึงจุดมุ่งหมายของพิธีแล้วต่อจากนั้นหมอก็จะเริ่มสนทนาโต้ตอบกับผีวิธีการโต้ตอบกัน
 ระหว่างหมอกับผีนั้นหมอมต้องใช้จิตวิทยาอย่างสูงคือทั้งขู่ทั้งปลอบทั้งหาวิธีการต่อรองให้ผู้ป่วยสบาย
 ใจและพูดออกมาซึ่งเชื่อว่าผู้ป่วยไม่ได้พูดเองหากแต่ผีที่สิงอยู่นั้นเป็นผู้พูดทั้งสิ้น การแสดงตลกตริ
 บางครั้งเป็นที่พอใจของผีหรือถูกรสนิยมกันระหว่างหมอกับผีก็จะทำให้ผู้ป่วยมีอาการสั่นเกร็งขึ้น
 โดยเร็วการสนทนาซักถามก็สะดวกขึ้นจะขอร้องให้ผีบอกยาที่ใช้รักษาหรือให้ออกจากร่างผู้ป่วยไปก็
 ง่ายหรือบางครั้งถ้าเป็นที่ถูกใจกันมากๆ ผีจะนำร่างผู้ป่วยให้ลุกขึ้นมาร้องรำทำเพลงสนุกสนานไป
 ตามจังหวะดนตรีของตลกตริด้วยบางครั้งผีก็อาจจะบอกให้ญาติมิตรไปรับชิลมะโย่งร้องเงิง มาแสดง
 ให้ชมแล้วผีก็ร่วมแสดงด้วยแต่บางครั้งการแสดงตลกตริหรือหมอบเป็นผู้ที่ไม่ถูกกับรสนิยมของผีผีนั่นก็
 จะต้องดิ้นไม่ยอมแสดงอาการใดๆ ออกมาไม่ยอมให้ติดต่อด้วยได้ทั้งๆ ที่หมอก็พยายามเสกเป่าคาถา
 มาเป็นเวลานานถ้าเป็นเช่นนั้นหมอมจะสั่งให้ผู้เล่นดนตรีเปลี่ยนเครื่องดนตรีชนิดใหม่คือเปลี่ยน
 จารอระบะ “ฆ้องกลองโหม่ง” มาเป็นถาดปับสังกะสีหรือแผ่นโลหะอื่นๆ แล้วระดมตีให้เกิดเสียงดังน่า
 รำคาญและตีไปเช่นนั้นเรื่อย ๆ จนกว่าผีจะยอมออกมาเจรจาด้วยซึ่งบางครั้งอาจใช้เวลาข้ามวัน
 ข้ามคืนเหมือนกันในระหว่างการรักษาคนป่วยที่มีอาการหนักด้วยการตีแผ่นโลหะให้เกิดเสียงดังใน
 เวลาที่ยาวนานเช่นนี้ก็จะมีการหยุดพักเหนื่อยเจ้าภาพจะระดมญาติมิตรช่วยกันหุงหาอาหารเลี้ยงดู
 ทั้งคณะตลกตริและญาติๆ ที่มาเยี่ยมไข้เมื่อคณะตลกตริหายเหนื่อยแล้วถ้าผียังไม่ยอมออกมาปรากฏ
 อาการคณะตลกตริก็จะเริ่มตีแผ่นโลหะให้เกิดเสียงดังต่อไปเรื่อย ๆ จนบางครั้งผู้ป่วยตายคาวงไปเลยก็
 มีหรือไม่ก็เชื่อว่าผู้ที่ไข้ให้ผีมานั้นมีวิชาแก่กล้าเหนือกว่าหมอมากนักจึงยอมนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาล
 ซึ่งมีอยู่บ่อยครั้งที่ผู้ป่วยมีอาการเพียบหนักมากจนเกินที่แพทย์จะช่วยชีวิตไว้ได้เสียแล้วการ
 แสดงตลกตริจะหยุดลงก็ต่อเมื่อผีปรากฏอาการสนทนาโต้ตอบกันได้และบอกวิธีการรักษาให้แล้วหรือเมื่อ
 ผู้ป่วยขาดใจตายไปและหรือเมื่อนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาล

เอกสาร ชุตมรดกภูมิปัญญาไทยพวน (2555: 19) เล่มที่ 6 กล่าวถึงการทรงเจ้าเข้าผี
 มีวัตถุประสงค์ในการรักษาโรค เชื่อว่าอาการเจ็บไข้ที่เกิดขึ้นกับคนนั้น เป็นการกระทำของพวกภูตผี
 ปีศาจ ที่ไม่พอใจการกระทำของคน หรือบัตพลีไม่ถูกต้อง จึงต้องมีการเข้าทรง เพื่อถามผีดูว่า
 ต้องการอะไร และจะให้ทำอย่างไรคนไข้จึงจะหายจากเจ็บป่วย แต่ในปัจจุบันนี้ การรักษาโรคด้วย
 การทรงเจ้าเข้าผี ได้จางหายไปจากสังคมบ้างแล้ว อาจจะพบเห็นบ้าง ในท้องถิ่นชนบทบางที่ หรือ
 แม้แต่ในเมืองที่ยังมีกลุ่มคนเหล่านี้ยังศรัทธาและเชื่อถืออย่างแรงกล้าในท้องถิ่นชนบท

เมื่อมีผู้ป่วยไข้เกิดขึ้น ตามความเชื่อของชาวบ้านดังได้กล่าวไว้แล้วแต่ต้น ญาติก็จะไปหา
 หมอทางไสยศาสตร์หรือหมอผี เพื่อปรึกษาการรักษาไข้ ถ้าไข้ไม่หนัก หมอมจะแนะนำให้ไปรักษาที่
 บ้านของหมอ แต่ถ้าอาการหนัก หมอมจะมาทำการรักษาที่บ้านของผู้ป่วย โดยหมอมจะเตรียมอุปกรณ์
 รักษาพร้อม หมอมจะมีผู้เข้าทรง หรือผู้ช่วยมาด้วยอุปกรณ์เช่นไห้ว บัตพลี หมอมจะบอกให้เจ้าบ้าน
 หามา อุปกรณ์ที่สำคัญคือ น้ำมันต์ ไข่ได้ทั้ง ต้มกิน ฟนใส่ อาบ ให้แก่คนไข้ การเข้าทรงและการ
 เสี่ยงทายจะไข้ไข้ไก่อ หมอมจะมีความเชี่ยวชาญในการสังเกตดูไข้ เมื่อกระเทาะเปลือกออกมา แล้ว
 ทำนาย บางครั้งก็จะใช้ข้าวสารเป็นอุปกรณ์ในการเสกเป่าคาถาอาคม ไข่หว่าน หรือชด ป้องกัน

วิญญาณผี บางครั้งก็จะหลงใหลด้วยหรือภาชนะ เป็นกองๆ แล้วใช้ฝาครอบปิด ไว้สักครู่ร้ายเวทมนต์ แล้วเปิดออกดู สามารถทำนายกองข้าวสารว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับคนไข้ จะรักษาหายหรือไม่หาย ส่วนการกระทำของคนไข้ที่ทำให้ภูตผีปีศาจหรือเจ้าพ่อ เจ้าป่า เจ้าเขาไม่พอใจนั้น ก็สามารถรู้ได้จากการเข้าทรงของร่างทรง ที่ไม่ค่อยจะบอกได้ง่ายๆ ต้องอ้อนวอน ผีให้หายโกรธค่อยพูดค่อยจา เมื่อเป็นที่ถูกใจแล้วจึงบอกว่าที่เจ็บไข้ได้ป่วยนี้ ก็เนื่องจากการกระทำของเขาเอง เพราะว่าได้ไปทำผิดอะไรก็ว่าไป ถ้าอยากจะหายก็ต้องทำอะไรเช่นไหว้ บัดพลีบ้าง เมื่อได้บัดพลีแล้ว คนไข้หาย ก็เรียกว่าบัดพลีถูก ถ้าคนไข้ไม่หายก็จะว่า บัดพลีไม่ถูก ผีโกรธ ไม่ยอมยกโทษให้ จึงปล่อยให้ตายไป เรื่องนี้หมอผีก็ทำได้แค่นี้ ผิดถูกเป็นเรื่องของผีกับคนไข้ หมอผีจะรอดตัวทุกครั้ง ความคิดต่างๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหมอแต่อย่างใด ส่วนอาวูที่หมอถืออยู่นั้นก็คือ ดาบ มีไว้ร้ายร่ำทำทางต่างๆ ของเจ้าผู้มีอิทธิฤทธิ์ทั้งหลาย ในการเชิญมาเข้าทรงเท่านั้น

การเข้าผีเพื่อการเล่นในฤดูเทศกาลงานบุญต่างๆ เป็นการเล่นเพื่อสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจของชาวชนบท โดยเฉพาะในสังคมไทยพวน สมัยหนึ่ง มักจะมีการเล่นกันในเทศกาลงานสงกรานต์ ซึ่งเป็นการเล่นกันอย่างง่ายๆ สามารถหาอุปกรณ์การเล่นได้ไม่ยากนัก การเล่นเข้าผีที่นิยมกันได้แก่เข้าผีนางดั่ง (กระดั่ง) นางกวั๊ก (นาง) ลิงลม นางสาก (สากดำข้าว) นางควาย (กระโหลกหัวควายที่มีเขาสองข้าง) ฯลฯ ข้อที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ ผีที่เรียกมาเข้าทรงนั้นเป็นผีเพศเมีย หรือผีผู้หญิง จึงพากันเรียกชื่อที่มีคำนำหน้าว่า นาง สำหรับลิงลมนั้นก็คงจะเป็นผีนางลิงลมเช่นกัน เหตุผลก็น่าจะเป็นเพราะว่า ผีเพศเมีย หรือผีผู้หญิงนั้น คงจะมีจิตใจอ่อนไหวง่ายกว่า เรียกได้ง่ายกว่า เพศผู้ หรือผีผู้ชาย มิใช่ว่าจะเรียกแต่ผีเพศเมียเท่านั้น เพศผู้ก็มีเหมือนกัน เช่น ผีเจ้าพ่อต่างๆ เช่น เจ้าพ่อเขาเขียว เป็นต้น ผีประเภทนี้เมื่อเข้าทรงแล้วเวลาออกจากร่างทรงแสนจะยาก บางครั้งต้องช่วยกันจับผู้เข้าทรงไปลอดใต้บันได ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้เจ้าพ่อออกจากร่างทรงได้ และได้ผลทุกครั้ง จะเห็นว่า การเข้าผีเพศชายไม่เป็นที่นิยมเล่น นอกจากจะเข้าทรงยากแล้วยังออกจากร่างยากอีกด้วย นับว่าเป็นภาระของผู้ร่วมกิจกรรม

ในเรื่องของพิธีกรรมนางดั่ง (ละออ หอมทวี. 2555: 16) ได้กล่าวถึงนางดั่งของไทยพวนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกว่าเป็นการเข้าผี การเข้าผีประเภทนี้ จะต้องมีการเข้าทรงอย่างน้อยสองคน โดยวางกระดั่งหงายกับพื้น ผู้เข้าทรงทุกคนลงนั่งยองๆ มือสองข้างจับขอบกระดั่งไว้ ใช้ฝ่าขวาคูลุมศีรษะทุกคน ผู้เข้าทรงทุกคนหลับตา ทำสมาธิ ดนตรีที่ใช้ประกอบ มีแคน และพิณ(ซุง) ถ้าหาแคน หรือพิณไม่ได้ ก็ไม่ต้องใช้แต่จะต้องมีคนร้อง (เซิ้ง) ช่วยกันร้องหลายๆ คนพร้อมกับให้จังหวะไปด้วย การเล่นและการร้องรำนี้เป็นคำร้องของไทยพวน ดังนี้

“... อีปู่ดั่งเฮ้ย อีนางดั่งเฮ้ย ลงมาไวๆ กินผักกินปลา อีน้ำพันคำ ลงมาเล่นน้ำ ตะเข้ฮูปไป มีเหล้าสองไห ไก่เตี้ยสองตัว กระเทียมสองหัว อียาเวเวเว สาวน้อยคิ้วโก่ง กระดั่งไม้หมาก ถือสากไม้แดง ยามแล้งร้อนข้าว กระดั่งผัดข้าว แอวออ่อนเย็บๆ...”

เมื่อวิญญาณผีเข้าทรงแล้ว ผู้เข้าทรงจะลุกขึ้นเหวี่ยงกระดังงาไปมา ร่ายรำ ทำท่าร่อนข้าว ส่วนผู้ที่เข้าทรงแต่ผียังไม่เข้าก็จะปล่อยมือจากกระดังงาออกมาร้องแข่งร่วมกับผู้ที่ร้องอยู่เดิม อาจมีการซักถาม ผู้เข้าทรงบ้าง มักไม่มีคำตอบ ได้แต่ร้องรำกันไปอย่างสนุกสนาน พอสมควรแล้วก็ลาออกจากการเข้าทรง โดยการนั่งลงขัดสมาธิ พนมมืออาการสั่นแล้วหายใจออกไป เป็นการสิ้นสุดการเข้าผีนางดัง

ดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม

วิจิตตรา ขอนยาง (2530: 12) ได้เขียนเรื่องแคนกับวิถีชีวิตของคนอีสานลงในวารสารวิชาการ แลลดฟ้าของโรงเรียนสุวรรณภูมิวิทยไพศาลอำเภอสุวรรณภูมิจังหวัดร้อยเอ็ดว่าพิธีกรรมของคนอีสานนั้นมีหลายอย่างเช่นพิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเมื่อมีคนป่วยที่บ้านมักจะเข้าใจและเชื่อกันว่าเกิดจากการกระทำของวิญญาณร้ายที่ไม่พอใจในการกระทำของผู้ป่วยอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นอาจจะไปกล่าวดูถูกดูหมิ่นหรือปฏิบัติผิดธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติกันมาจนทำให้วิญญาณนั้นโกรธ จึงบันดาลให้เจ็บไข้ขึ้นมากการรักษาพยาบาลจึงต้องอาศัยผู้ที่สามารถติดต่อกับวิญญาณนั้นได้เพื่อจะได้ซักถามขอโทษในความผิดตลอดจนอ่อนน้อมและอ้อนวอนให้วิญญาณนั้นเลิกกระทำแก่บุคคลนั้น และช่วยให้บุคคลนั้นหายป่วยโดยเร็วในทำนองเดียวกัน

สุกัญญา สุจฉายา (2543: 10) ได้สรุปลักษณะของดนตรีพื้นบ้านไว้ดังต่อไปนี้ 1. ดนตรีพื้นบ้าน คือ เสียงดนตรีที่ถ่ายทอดกันมาตามประเพณีมุขปาฐะ เรียนรู้ผ่านการฟังมากกว่าการอ่าน 2. ดนตรีพื้นบ้านเป็นสมบัติของชาวบ้าน เป็นเพลงที่เกิดจากการสร้างสรรค์ใหม่ของกลุ่ม 3.หน้าที่ของดนตรีมิได้เกิดขึ้นเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ แต่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมอื่นๆ เช่น พิธีกรรม การทำงาน การเต้นรำ ฯ ในสังคมชาวบ้านแบบดั้งเดิม ดนตรีเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ เสมอ

ปัญญา รุ่งเรือง (2546: 8) กล่าวในหนังสือประวัติการดนตรี ความว่า ดนตรีพื้นเมือง (Regional Music) หมายถึงดนตรีของผู้คนในอาณาบริเวณหนึ่งหรือวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งในวงกว้างไม่มีเส้นพรมแดนกำหนด และดนตรีนั้นเป็นที่เข้าใจซาบซึ้งรู้ความหมายซึ่งกันและกันเป็นอย่างดีระหว่างผู้คนในวัฒนธรรมนั้นๆ ส่วนบุคคลอื่นนอกวัฒนธรรมแม้จะซาบซึ้งกับดนตรีนั้นได้ก็ในระดับจำกัด ถึงแม้จะอธิบายกันอย่างละเอียดพิสดารเพียงใด ก็ยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงอยู่ดี คือยังเข้าใจไม่ถึงความหมายที่แท้จริงในชนิดที่ไม่ต้องอธิบาย เพราะนอกจากดนตรีจะแตกต่างกันมากแล้วยังมีตัวแปรทางภาษีกด้วย ดนตรีพื้นเมืองเดียวกันไ้ว่าจะเป็นแบบเดียวกันไปเสียหมด ดนตรีพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นยังมีความแตกต่างกันในรายละเอียดแล้วแต่ความนิยม การถ่ายทอด และการแสดงออกของคนในท้องถิ่นนั้นๆ

มนตรี ตราโมท (2497: 50) อธิบายความหมายเพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงของชาวบ้าน ในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นต่างก็ประดิษฐ์แบบแผนการร้องเพลงของตนไปตามความนิยมและ สำเนียงภาษาที่เพี้ยนแปร่งแตกต่างกัน เพลงเหล่านี้ได้ฝังตัวติดอยู่ด้วยความทรงจำติดต่อกันมาเป็น ชั้นอย่างแน่นแฟ้นตามถิ่นที่อยู่นั้นๆ

หนังสือวัฒนธรรม (2556: 6-7) เพลงพื้นบ้านได้กล่าวถึงองค์ประกอบ 3 ส่วนสำคัญ ของ เพลงพื้นบ้าน คือ “ดนตรี คำร้อง และการสื่อสาร” โดยส่วนแรกคือ ดนตรี ซึ่งเพลงร้องพื้นบ้านจะมี รูปแบบของลีลาทำนอง และจังหวะเรียบง่าย กระชับทำนองและจังหวะไม่ซับซ้อน สั้น จดจำง่าย โดยการร้องเปล่งเสียงและออกคำของลูกคู่ลักษณะการร้องรับ ร้องกระทู้ ร้องทวนคำต่าง ๆ นั้นก็มีความสำคัญต่อการสร้างสีสันให้แก่เพลงร้องพื้นบ้าน ซึ่งความเป็นดนตรีในเพลงร้องพื้นบ้านนั้น นอกจากทำนองเพลงแล้ว ก็ยังมีการทำจังหวะด้วยการตบมือ การนำเครื่องดนตรีประเภทเครื่อง ประกอบจังหวะมาตีให้จังหวะ เช่น ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ โหม่ง ทับ ตะโพน กลองยาว ฯลฯ ซึ่งเพลงร้อง พื้นบ้านบางประเภทก็ยังมี การนำเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนองเข้าไปบรรเลงรับ เพื่อให้เข้ากับ เพลงร้องอีกด้วย ส่วนที่สอง คือ คำร้อง ในเพลงร้องพื้นบ้านจะใช้คำเรียบง่าย ไม่เคร่งครัดสัมผัส นัก สื่อความง่าย ตรงไปตรงมา และมีเนื้อหาที่เป็นการพรรณนาถึงใช้ศัพท์พื้นๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น คันไถ เคียว หมากรุก พลุ เรือ พาย โอง กะละมัง ถู หรือขาม เป็นต้น เพื่อใช้สัญลักษณ์แทนคำที่ ต้องการเปรียบเทียบหรือเปรียบเทียบเปรยให้คิดตาม โดยจะมีคำคล้องจอง สัมผัสคำ ลำดับตามจังหวะคำ จนเกิดคำว่า “เจ้าบทเจ้ากลอน” ซึ่งลักษณะเช่นนี้จึงเน้นภาษาที่ใช้พูดทั่วไปมากกว่าภาษาแบบแผน บางบทเพลงมุ่งขบขัน เนื้อคำสื่อความหมายสองแง่สองง่าม กึ่งหยาบคายหรือเชิงเกี้ยวพาราสี การโต้ตอบแก้การมระหว่างนักเพลง บางเพลงก็มีลูกคู่ร้องรับพร้อมให้จังหวะ ทั้งเพเพื่อให้เพลงกระชับ และกระทู้ให้เกิดความคึกคักเร้าใจ ในลักษณะที่เรียกว่า “เพลงปฏิพากย์” ซึ่งเป็นเพลงโต้ตอบกัน อย่างสั้นๆ โดยใช้วิธีซ้ำคำ ซ้ำวลี การใช้กลอนอี กลอนลา และกลอนไอ ซึ่งเป็นเสียงสุดท้ายของแต่ละ คำกลอนและเมื่อขับร้องแล้วนักเพลงก็สามารถแสดงออกด้วยท่าทางการร่ายรำอย่างง่ายๆ ด้วย การทำมือท่าไม้ ยกขึ้น ชี กรายวง หรือท่าทำประกอบตามความหมายของคำที่ร้องออกมา ส่วนที่ สามคือ การสื่อสารเนื้อหา เกี่ยวกับวิถีชุมชน เช่น ความเป็นอยู่ อาหารการกิน ชื่อเสียงเรียงนามของ บุคคลในชุมชน รวมไปถึงสิ่งของหรือข้าวของในครัวเรือน ความเชื่อที่มีต่อความรื่นเริงของธรรมชาติ และจักรวาล ผีสางนางไม้ ผีป่า ผีบ้านผีเรือน และความเชื่อทางศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ เทพเจ้า นอกจากนั้นก็จะมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวกับชื่อบ้านนามเมือง ตำนาน ภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศที่เป็นบริบทของชุมชน การเมือง การปกครองของชุมชน หรือจาก สังคมใหญ่ที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชุมชน ความสัมพันธ์ของบุคคลในชุมชน ความรักหรือ การเกี้ยวพาราสีระหว่างชาวหนุ่มหญิงสาวซึ่งส่วนนี้เป็นลักษณะเด่นมากของเพลงร้องพื้นบ้าน

ปรีชา อุปโยคิน (2550: 16 - 17) หนังสือที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 35 มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จ. เชียงรายเรื่องดนตรีพหุมิติแห่งเสียงเพลงว่าการนำดนตรีมาใช้ในการรักษาโรคเริ่มมีมาช้านานประมาณ 5,000 ปีมาแล้วในยุคกรีกโบราณโดยใช้ในรูปเวทย์มนต์คาถาเชื่อว่าเสียงดนตรีจะช่วยขับไล่วิญญาณชั่วร้ายที่สิงสถิตอยู่ในร่างกายมนุษย์อันเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเจ็บป่วยออกไปได้ชาวอียิปต์เรียกดนตรีนี้ว่ายาแห่งวิญญาณชาวเปอร์เซียใช้เสียงดีดของพิณชาวไทยใช้เสียงของบทสวดเช่นการสวดภาณยักษ์

ดนตรีบำบัดได้พัฒนาจากตำนานประวัติศาสตร์มามีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นมีการนำดนตรีมาใช้อย่างมีระบบรวมกับการรักษาทางการแพทย์โดยเฉพาะผู้ป่วยโรคจิตและคนพิการโดยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองได้มีการจัดตั้งสมาคมดนตรีบำบัดเป็นครั้งแรกที่ประเทศอเมริกามีการนำดนตรีมาบำบัดไว้ในหลักสูตรปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยและขยายความรู้ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ส่วนในทวีปเอเชียประเทศญี่ปุ่นนับเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าสูงสุดในเรื่องการนำดนตรีไปใช้ในการรักษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

ดนตรีบำบัด (Music Therapy) คือศาสตร์ที่ว่าด้วยการนำดนตรีหรือองค์ประกอบอื่นๆ ทางดนตรีมาประยุกต์ใช้เพื่อปรับเปลี่ยนพัฒนาและคงรักษาไว้ซึ่งสุขภาพของร่างกายจิตใจอารมณ์สังคม โดยนักดนตรีบำบัดเป็นผู้ดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ผ่านทางกิจกรรมทางดนตรีต่างๆ อย่างมีรูปแบบโครงสร้างที่ชัดเจนมีหลักเกณฑ์และระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์เป้าหมายของดนตรีบำบัดไม่ได้เน้นที่ทักษะทางดนตรีแต่เน้นที่พัฒนาการทางร่างกายจิตใจอารมณ์สังคมขึ้นอยู่กับความจำเป็นของแต่ละบุคคลที่มารับการบำบัดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายบริบทเช่นด้าน การศึกษาด้านการแพทย์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุญเพ็ง เรือศรีจันทร์ (2539: 18) กล่าวว่าไว้วางใจว่าหมอลำคือวิญญาณอันยิ่งใหญ่ของชาวอีสาน หมอลำจัดได้ว่าเป็นศิลปะการขับร้องที่ขึ้นหน้าขึ้นตาที่สุดของชาวอีสานซึ่งมีตำนานการกำเนิดมาจากสาเหตุหลายประการคือเกิดมาจากพิธีกรรมบำบัดโรคภัยไข้เจ็บและพิธีกรรมเพื่อขอความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรเช่นลำผีฟ้าลำส้องลำทรงหมอลำในกลุ่มนี้เกิดจากความเชื่อเรื่องผีฟ้าผีแกนหมอลำจึงมีบทบาทในฐานะพิธีกรรมเพื่อผ่อนคลายความบีบคั้นของสังคม

อนุลักษณ์อาสาสุ (2553: 136-136) ได้ศึกษาดนตรีในพิธีกรรมการรำผีฟ้าที่บ้านหนองคอนไทยตำบลกุดตุ้มอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีรากเหง้ามาจากบรรพชนซึ่งเกิดจากการหล่อหลอมมาจากวิถีชีวิตของสังคมชาวบ้านอีสานและชาวอีสานถือได้ว่าเป็นผู้มีความกตัญญูต่อสิ่งที่ตนนับถือเคารพบูชาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจโดยอาศัยสภาวะวิกฤตที่เกิดการเจ็บป่วยของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมโดย

ผ่านกระบวนการทางพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับผีมุ่งให้สมาชิกในสังคมดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามจารีตตามครรลองที่บรรพชนได้สร้างสรรค์และวางแนวทางไว้อย่างสมบูรณ์ลงตัวโดยอาศัยสังคมธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่เหนือธรรมชาติบนพื้นฐานของคนที่มีวัฒนธรรมและความเชื่อร่วมกัน

การรำผีฟ้าเป็นวิธีการบำบัดรักษาพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่รักษาการเจ็บป่วยของชาวบ้าน โดยเฉพาะโรคที่เกิดจากการกระทำของผีอันเนื่องมาจากการละเมิดหรือสร้างความไม่พอใจต่อผีซึ่ง “ผี” ในทัศนะของชาวบ้านเป็นสิ่งที่มีความอหิวาธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์สามารถดลบันดาลความเป็นไปให้มนุษย์ทั้งทางดีและทางร้ายและยังเชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีความมีชีวิตจิตใจมีการดำรงตนเช่นเดียวกับมนุษย์เช่นมีที่อยู่อาศัยเส้นทางสัญจรทรัพย์สินสิ่งของและมีการกินอาหารนอกจากนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าผีมีความรู้สึกมีอารมณ์เช่นกันคือมีความโลภความโกรธความหลงความอาลัยอาวรณ์ดังนั้นการเจ็บป่วยเนื่องมาจากการละเมิดผีสร้างความไม่พอใจต่อผีผีจึงแสดงอาการให้เจ็บป่วยออกมาหรือผีที่เป็นบรรพบุรุษแสดงความห่วงใยต่อลูกหลานที่อยู่ในความคุ้มครองก็อาจแสดงอาการผ่านคนเจ็บป่วยออกมาเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยหรือประสบภัยพิบัติต่างๆ จึงต้องทำพิธีเช่นสรงกราบไหว้บูชาเพื่อให้ผีมาช่วยบำบัดจัดปัญหาความเดือดร้อน

ถาวรดาเนตร (2545) ได้ศึกษาคติความเชื่อในประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าจอมปากช่องภูเวียงอำเภอกุเวียงจังหวัดขอนแก่นพบว่าองค์ประกอบของพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือเจ้าจอมปากช่องภูเวียงอำเภอกุเวียงจังหวัดขอนแก่นมี 2 พิธีกรรมคือพิธีกรรมส่วนบุคคลได้แก่การบอกกล่าวการบนบานและพิธีกรรมชุมชนจะเป็นการบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าจอมปากช่องภูเวียงส่วนองค์ประกอบของพิธีกรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 5 ประการคือสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมบุคคลที่ประกอบพิธีกรรมวัตถุสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรมและลำดับขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

ด้านคติความเชื่อพบว่าคติความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าจอมปากช่องภูเวียงเป็นความเชื่อในเรื่องผีซึ่งเชื่อว่าดวงวิญญาณของเจ้าจอมปากช่องภูเวียงจะคอยปกป้องคุ้มครองช่วยเหลือในเวลามีปัญหาเชื่อว่าเจ้าจอมปากช่องภูเวียงเป็นผีชั้นสูงเป็นเทพเจ้ารักษาป่าเป็นผีบ้านผีเมืองที่มีอำนาจสูงซึ่งไม่ควรลบหลู่และมีการบูชาสักการะดวงวิญญาณเชื่อว่าเป็นผู้กล้าหาญซื่อสัตย์เป็นนักรบที่เก่งกล้าสมควรเอาเป็นตัวอย่างของผู้เชื่อและศรัทธาชาวอำเภอกุเวียงจึงมีความเคารพและกราบไหว้บูชา

จากความเชื่อที่มีต่อเจ้าจอมปากช่องภูเวียงพบว่าผู้นำพิธีกรรมเป็นผู้นำท้องถิ่นที่ได้ยึดถือความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อเจ้าจอมปากช่องภูเวียงนำไปปรับใช้กับวิถีชีวิตของสมาชิกในท้องถิ่นและชุมชนเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ หลายด้านที่พบคือด้านการปกครองท้องถิ่นทำให้เกิดความรักความสามัคคีมีวินัยในสังคมไม่เกิดความขัดแย้งในท้องถิ่นเพราะมีสิ่งยึดเหนี่ยวกันตามความเชื่อที่เจ้าจอมปากช่องภูเวียงด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความเชื่อว่าเจ้าจอมปากช่องภูเวียงเป็นผีชั้นสูงหรือเทพเจ้าที่ดูแลรักษาป่าแหล่งน้ำและสิ่งธรรมชาติผู้ใดทำลายจะเกิดเหตุร้ายได้รับเคราะห์กรรมตามความเชื่อและพบเห็นตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นตัวอย่างอยู่บ่อยครั้งด้าน

เศรษฐกิจชุมชนและท้องถิ่นมีความเชื่อว่าการประกอบพิธีเลี้ยงเจ้าจอมปากช่องภูเวียงทุกปีเพื่อเป็นการบอกกล่าวก่อนการประกอบอาชีพเป็นกำลังใจในการประกอบอาชีพขอให้ประสบผลสำเร็จทุกอย่างไปด้านประเพณีพิธีกรรมวัฒนธรรมปลูกฝังจิตสำนึกสมาชิกชุมชนให้มีจิตใจเอื้ออารีย์ต่อกัน รักษาประเพณีอันดีงามที่มีมาแต่อดีตให้คงอยู่ซึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อและศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมืองคือเจ้าจอมปากช่องภูเวียง ซึ่งท้องถิ่นอำเภอภูเวียงและท้องถิ่นใกล้เคียงเคารพนับถือตลอดมา

วิญญู ผลสวัสดิ์ (2541) ได้ศึกษาเรื่องพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของชาวผู้ไทยตำบลคาชะอีอำเภอคาชะอีจังหวัดมุกดาหารการวิจัยนี้เพื่อศึกษาองค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของชาวผู้ไทยตำบลคาชะอีอำเภอคาชะอีจังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยศึกษาโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างโดยสัมภาษณ์ผู้รู้เจ้า จำเทียมและชาวผู้ไทยตำบลคาชะอีที่มาร่วมพิธีกรรมประจำปีจำนวน 63 คน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

องค์ประกอบของพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษประจำปีมีบุคคลที่เข้าร่วมพิธีกรรมซึ่งประกอบด้วยเจ้าจำเทียมและชาวผู้ไทยตั้งตำบลคาชะอี เจ้าจำมีบทบาทสำคัญที่สุดในการประกอบพิธีกรรมเพราะเป็นประธานและเป็นสื่อกลางติดต่อระหว่างชาวผู้ไทยกับผีบรรพบุรุษตำแหน่งผีบรรพบุรุษมักจะเข้าสิงเทียมเพื่อให้ชาวผู้ไทยรู้ล่วงหน้าว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นสิ่งของที่ใช้จัดเลี้ยงผีบรรพบุรุษประกอบด้วยเครื่องบูชาเครื่องสังเวยและภาชนะบรรจุเครื่องบูชาเครื่องสังเวยที่ชาวผู้ไทยจัดหามาด้วยเงินบริจาคจะนำไปประกอบพิธีจัดเลี้ยงสองแห่งคือศาลเจ้าปู่ดามตึงและที่บ้านเจ้าจำในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี

ชาวผู้ไทยตำบลคาชะอีมีความเชื่อว่าผีบรรพบุรุษซึ่งเรียกว่าผีเจ้าปู่ที่พวกตนได้ัญเชิญมาจากเมืองวังให้มาสถิตอยู่ที่ศาลเจ้าปู่ดามตึงซึ่งพวกตนสร้างขึ้นนั้นเป็นวิญญาณของเจ้านายชั้นสูงระดับกษัตริย์ของชาวผู้ไทยในอดีตเจ้าปู่ยังคงคอยคุ้มครองให้ชาวผู้ไทยอยู่เย็นเป็นสุขตลอดเวลาและยังบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางเกษตรกรรมจึงมีพิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษเพื่อเป็นการสำนึกถึงบุญคุณของเจ้าปู่เป็นประจำทุกปี หากผู้ใดไม่เคารพบูชาเจ้าปู่เจ้าปู่อาจจะโกรธและลงโทษผู้นั้นให้เจ็บป่วยหรือตายได้ชาวผู้ไทยจึงเกรงกลัวอำนาจเจ้าปู่และไม่กล้าลบหลู่เจ้าปู่ หากผู้ใดประสงค์จะให้เจ้าปู่ช่วยเหลือสิ่งใดแล้วผู้นั้นจะไปบะ (บน) ขอให้เจ้าปู่ช่วยเหลือและมักจะประสบความสำเร็จแทบทุกครั้งเมื่อประสบความสำเร็จตามที่วิงวอนขอเจ้าปู่แล้วจึงต้องไปคอบ (แก้บน) โดยนำเอาของ เช่น ไหว้ตามที่บะไว้ไปเลี้ยงถวายเจ้าปู่ คติความเชื่อเหล่านี้ชาวผู้ไทยตำบลคาชะอียังคงยึดถือและปฏิบัติอยู่เป็นประจำถึงปัจจุบัน

เบญจรงค์ เมืองไทย (2545) ได้ศึกษาเรื่องพิธีทรงเจ้า: พิธีกรรมกับโครงสร้างสังคมที่หนองขาววิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาถึงบทบาทและความสำคัญของพิธีทรงเจ้าที่มีต่อสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับโครงสร้างสังคมตามกระบวนการทางสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมทั้งหมดโดยใช้การศึกษาด้วยวิธีการทางมานุษยวิทยาในการเก็บรวบรวมข้อมูลและให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์พิธีกรรมในฐานะกระบวนการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดความเชื่อ ค่านิยมโลกทัศน์ตลอดจนโครงสร้างและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ในสังคม

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่าพิธีทรงเจ้าที่หนองขาวมีบทบาทและความสำคัญทั้งในระดับปัจเจกกลุ่มและชุมชนที่ต่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันโดยแบ่งออกเป็นบทบาทในการตอบสนองความต้องการทางจิตใจกับการตอบสนองความต้องการทางสังคมกล่าวคือการตอบสนองความต้องการทางจิตใจพิธีกรรมมีความสำคัญในการให้ความมั่นคงทางจิตใจการแสวงหาความหมายให้กับโลกและชีวิตตามแบบสังคมชาวนาที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในการดำรงชีพทั้งยังเป็นกลไกในดอกย้าการรวมกลุ่มการระบายความขัดแย้งและความไม่พึงพอใจต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านสามารถเผชิญกับชีวิตในโลกที่เป็นจริงต่อไปได้

การตอบสนองความต้องการทางสังคมพิธีกรรมมีความสำคัญในการสร้างสำนึกร่วมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนภายใต้ตำนานความเชื่อความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และการเป็นเชื้อสายเดียวกันการประกอบพิธีกรรมในแต่ละระดับยังเป็นการยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกเครือญาติกลุ่มพรรคพวกและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนอกจากนี้พิธีทรงเจ้ายังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมกับโครงสร้างสังคมภายใต้กระบวนการทางสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นโดยสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และความเป็นสังคมหลากหลายและการแสวงหาความร่วมมือในชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการแรงงานในการผลิตทั้งในระดับเครือญาติกลุ่มพรรคพวกและกลุ่มความร่วมมือต่างๆ

เฉลิมวดอนนวนเจ้า (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่องการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวไทยญ้อ จังหวัดนครพนม พบว่า ชาวไทยญ้อจังหวัดนครพนมมีพิธีกรรมเลี้ยงผีตามความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณเพื่อเป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่อผีที่ให้คุณประโยชน์ด้านความเจ็บป่วยและภัยพิบัติอื่นๆ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดกำลังใจในการทำเกษตรข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ชาวไทยญ้อจะกระทำพิธีกรรมเลี้ยงผีในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายนของทุกปีเป็นเวลา 1 วันการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวไทยญ้อจังหวัดนครพนมมีการปรับเปลี่ยนด้านองค์ประกอบเพื่อเกิดความสะดวกในการจัดการเช่นการเช่นสรวงบูชามีการปรับเปลี่ยนด้านวัสดุอุปกรณ์บางอย่างเคยผลิตใช้เองก็จัดหาโดยการซื้อจากท้องตลาดการปรับเปลี่ยนด้านขั้นตอนในขั้นตอนต่างๆ ของพิธีกรรมเลี้ยงผีไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนแต่จะเปลี่ยนเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในขั้นตอนนั้นเท่านั้นและการปรับเปลี่ยนด้านคติความเชื่อถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนในด้านวัสดุอุปกรณ์บางอย่างไปบ้างก็ไม่ทำให้คติความเชื่อเรื่องของพิธีกรรมนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและยังจะมีการสืบทอดวัฒนธรรมไทยญ้อต่อไป

ชัยยนต์ เพาพาน (2533) ได้ทำวิจัยเรื่องการล่ำผีฟ้าในเขตอำเภอบรบือจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การประกอบพิธีกรรมการล่ำผีฟ้ามีปรากฏทั่วไปในสังคมเขตอำเภอบรบือในการประกอบพิธีกรรมนั้นมีองค์ประกอบต่างๆ คือ เครื่องคายรักษาบุคลการประกอบพิธีการแต่งกาย ดนตรีกลอนลำและการฟ้อนรำพิธีรักษามี 3 ขั้นตอนคือขั้นจัดเตรียมได้แก่การจัดเตรียมสถานที่ เครื่องคายรักษาคนป่วยฯลฯขั้นประกอบพิธีกรรมเป็นขั้นการล่ำรักษาได้แก่การล่ำอัญเชิญผีฟ้าล่ำ ส่องหาสาเหตุและล่ำเรียกขวัญและขั้นหลังพิธีกรรมเป็นการอบรมสั่งสอนคนป่วยให้ปฏิบัติตามธรรมเนียมของผีฟ้าและจัดนาสิ่งของเครื่องเซ่นให้กับผีตามที่ต้องการในเดือน 6 มีพิธีเลี้ยงช่วงผีฟ้าเพื่อ เป็นการชุมนุมของกลุ่มผู้นับถือผีฟ้าเพื่อเฉลิมฉลองและตอบแทนบุญคุณต่อผีฟ้าที่ให้ความ ค้ำครองรักษาแก่ตน การล่ำผีฟ้ามีความสัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคมทางด้านคติความเชื่อ พื้นบ้านนั้นคือเชื่อว่าผีสามารถทำให้เจ็บป่วยและรักษาการเจ็บป่วยได้ความเชื่อด้านพุทธศาสนา ชาวบ้านคือเชื่อว่าบาปบุญนรกสวรรค์มีผลต่อการรักษาการเจ็บป่วยความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของ ขลังนั้นคือเชื่อว่าวัตถุมิอทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์สามารถขับไล่ผีได้และความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ ทางธรรมชาติว่าสามารถนำมาทำนายการเจ็บป่วยของคนไข้ได้ความเชื่อเหล่านี้หมอล่ำผีฟ้าได้นำมา เกื้อหนุนในพิธีกรรมการรักษาของตน

หมอล่ำผีฟ้ามีบทบาทต่อสังคมหมู่บ้านทั้งบทบาทโดยตรงคือการรักษาการเจ็บป่วยด้วย โรคที่เกิดจากการกระทำของผีและบทบาทโดยอ้อม คือ บทบาททางด้านการสร้างเอกภาพในสังคม ได้แก่การสร้างสามัคคีปรองดองโดยการว่ากล่าวตักเตือนไกล่เกลี่ยการทะเลาะวิวาทการแย่งชิง มรดกการขัดแย้งเป็นต้นบทบาททางด้านการควบคุมพฤติกรรมสังคมให้เป็นไปตามบรรทัดฐาน ได้แก่การนำคติเกี่ยวกับผีมากำหนดและควบคุมพฤติกรรมชาวบ้านมิให้ประพฤตินอกฮีต-คองของ หมู่บ้านเช่นผีปู่ตา ผีฟ้าผีไร่ผืนนาผีบ้านผีเรือนสามารถทำให้เจ็บป่วยได้บทบาททางด้านการ คลี่คลายปัญหาในสังคมได้แก่การขจัดปัญหาและลดภาวะความตึงเครียดในสังคมเช่นปัญหาการ เจ็บป่วยปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและปลูกปลอบให้กำลังใจต่อชาวบ้านและบทบาทที่มีต่อผู้นับถือผี ฟ้าได้แก่บทบาทที่มีต่อการดำเนินชีวิตครองครัวของผู้นับถือผีฟ้าเช่นห้ามกินอาหารมังสั 10 อย่าง ห้ามกินอาหารที่บ้านงานศพห้ามลอดใต้ถุนห้องน้ำและมีกิจประเพณีในครัวเรือนต้องบอกกล่าวต่อผี ฟ้าเช่นการแต่งงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่เป็นต้น

วลาวัลย์ อุดมศิลป์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์นิทานชาดกไทยพวนม่วง ชาว ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ผลการศึกษาในด้านความสัมพันธ์ระหว่าง นิทานชาดกไทยพวนกับสภาพสังคมไทยพวนพบว่า นิทานชาดกมีบทบาทต่อสังคมไทยพวนในด้าน ให้ความบันเทิง ช่วยให้วัฒนธรรมสมบูรณ์เข้มแข็งขึ้น เป็นเครื่องมือให้การศึกษาแก่คนในสังคม และเป็นเครื่องมือควบคุมรักษาแบบแผนของสังคม

โพไซ สุนะลาด (2538: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ดนตรีกับวิถีชีวิตของชาวไทยพวนที่แขวงเชียงขวางแห่งประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า เครื่องดนตรีมีอยู่ 4 ประเภท ได้แก่ เครื่องดีด สี ดี เป่านอกจากนี้ ยังค้นพบการเล่นและดนตรีได้แก่ ลำพวนตอบฉญาฟ้อน(รำ) ร้องเพลงเซ็งและแห่ เป็นต้น องค์ประกอบทั่วไปของดนตรีประกอบด้วย 5 อย่าง ได้แก่ เครื่องดนตรีและการผสมวง นักแต่งเพลงนักดนตรีหรือผู้บรรเลง วิธีการบรรเลง ผู้ชม ผู้ฟัง วิถีชีวิตของชาวพวนเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อตามขนบธรรมเนียมประเพณีในฮีต 12 คอง 14 และคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านผสมความเชื่อทั้งเรื่องพราหมณ์ และผีแบบพื้นเมือง แต่ไม่ใช่ชาวไทพวน จะไม่เชื่อเรื่องวิทยาศาสตร์ตามแนวนโยบายของพรรคและรัฐบาลลาวแต่ประการใด ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับวิถีชีวิตเป็นเรื่องของคนหนึ่งคนหรือของหลายคนนับแต่เกิดจนตาย เป็นสังคม วัฒนธรรมของชุมชนชาวท้องถิ่นนั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณี พิธีกรรม การละเล่นหรือการทำมาหากินและการเลี้ยงชีพตลอดจนด้านศิลปะภาษาและวรรณกรรม เป็นวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมในสังคมของเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์นั้นๆ

ปิยะพร วามะสิงห์ (2538: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำนึกในชาติพันธุ์ลาวพวนในชุมชนลาวพวน อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกซึ่งถือว่าเป็นชุมชนลาวพวนที่มีขนาดใหญ่ด้วยการเข้าไปศึกษาสังเกตการณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ประกอบ ผลจากการศึกษาพบว่า ความสำนึกในชาติพันธุ์ของลาวพวนจะมีผลต่อสังคมโดยการรวมตัวของลาวพวนในท้องถิ่นและต่างถิ่น อันก่อให้เกิดการช่วยเหลือในระหว่างลาวพวนด้วยกันมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อสังคมส่วนร่วม โดยก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างลาวพวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ที่ได้นำมาประกอบการค้นคว้างานวิจัยในครั้งนี้ ได้รวบรวมเอกสารตำราทางวิชาการ ตลอดจนการลงพื้นที่ภาคสนามในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ บันทึกเสียง ถ่ายภาพ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และเรียบเรียงเพื่อนำเสนอ มีรายละเอียดในการดำเนินการรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การศึกษารวบรวมข้อมูล เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับบริบทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับดนตรีในพิธีกรรม ความเชื่อในพิธีกรรม ประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาของชาวไทยพวน ความเชื่อของชาวไทยพวนตลอดจนพิธีกรรมนางตั้ง จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้

- หอสมุดและคลังความรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
- สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- ห้องสมุดภาควิชานาฏศิลป์และดุริยางค์ คณะศิลปกรรมศาสตร์มทร.ธัญบุรี
- หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขน
- หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
- หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รังสิต
- ศูนย์วัฒนธรรมคนไทยพวน ตำบลโพนทอง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
- ศูนย์วัฒนธรรมคนไทยพวนวัดฝั่งคลอง อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครนายก
- ห้องสมุดโรงเรียนธัญรัตน์
- ห้องสมุดโรงเรียนธัญญสิทธิศิลป์

2. วิธีการดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยได้จัดกระบวนการทำงานเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 การเลือกพื้นที่ในการศึกษา โดยวางจุดมุ่งหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร คือ ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารเรื่องวิถีชีวิตประเพณีชาวไทยพวน

2.2 กลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

การเก็บข้อมูลภาคสนาม

2.2.1 กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ

1. นายสุรศักดิ์ สิงห์บุญปลื้ม ประธานสภาศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครนายก
2. นายบรรจง มงคลยงหัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมไทยพวนบ้านเกาะหวาย

2.2.2 กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ หมอแคนหมอลำ นักดนตรีและผู้รำได้แก่

1. นางปิ่น ตริวงษ์	ทายาทผู้สืบทอดนางด้ง
2. นายสำเนียง วงศ์ชัยสมร	หมอแคน
3. นางสุรี สระเกาทอง	หมอลำ
4. นายประดิษฐ์ บุญนิต	ผู้บรรเลงกลองถึงน้ำมัน
5. นายวิหาร บ้านใหม่	ผู้บรรเลงฉิ่ง
6. นายบรรจง มงคลยง	ผู้บรรเลงฉาบ
7. นาง สාරอง พรหมสวัสดิ์	ผู้รำ
8. นาง นงเยาว์ พันธุ์จันแมน	ผู้รำ
9. นางวีรวรรณ เนติกุล	ผู้รำ
10. นางสมปอง วันทอง	ผู้รำ
11. นางวรรณภา คำภา	ผู้รำ
12. นางพรรณณี ดิยั้ง	ผู้รำ

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลมีเครื่องมือการบันทึกข้อมูลในการวิจัยได้แก่ การจดบันทึก เครื่องอัดเสียง กล้องวิดีโอและกล้องถ่ายภาพ

2.4 ข้อมูลที่ต้องการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม

2.4.1 ความเป็นมาของชาวไทยพวน

2.4.2 ความสำคัญของพิธีกรรมนางด้ง ในตำบลบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ที่มีต่อวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

3. การศึกษาและจัดเรียงข้อมูล

- 3.1 การถอดข้อมูลจากเทปบันทึก
- 3.2 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3.3 จัดเรียงข้อมูลพิธีกรรมนางตั้ง ตำบลบ้านเกาะหวาย
- 3.4 นำข้อมูลมาเรียบเรียงและจัดลำดับตามความสำคัญ
- 3.5 ศึกษาดนตรีประกอบพิธีกรรมนางตั้ง และบันทึกเป็นโน้ตไทย

4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาดนตรีประกอบพิธีกรรมนางตั้งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลจากการลงภาคสนามนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่เพื่อทำการวิเคราะห์โดย แบ่งหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1 ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในพิธีกรรมนางตั้งที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย

- 4.1.1 ประเพณีฮีตสิบสอง(ประเพณี 12 เดือน)
- 4.1.2 ประเพณีเลี้ยงขวบปี่ล่งข่วง
- 4.1.3 พิธีกรรมนางตั้ง
โดยศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้
 - ความเป็นมา
 - ขั้นตอนและพิธีกรรม
 - การแต่งกายของนักดนตรีและผู้แสดง
 - เครื่องดนตรีที่ใช้

4.2 องค์ประกอบของดนตรีในพิธีกรรมนางตั้ง

- 4.2.1 องค์ประกอบทางดนตรี
โดยศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้
 - บทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรม
 - ความหมายของเนื้อร้องและลักษณะการประพันธ์
 - รูปแบบทำนอง
 - รูปแบบจังหวะ

5. การสรุปและนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลผลการวิจัยลักษณะการเขียนพรรณนาวิเคราะห์เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ โดยการแบ่งบทต่างๆ เป็น 5 บท ดังนี้

5.1 บทนำ

5.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.3 วิธีการดำเนินงานวิจัย

5.4 วิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอดนตรีประกอบพิธีกรรมนางตั้ง ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี

5.5 สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมคนไทยพวน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย โดยรวบรวมข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับพิธีกรรมนางตั้งประวัติความเป็นมาประเพณีของชาวไทยพวน เพื่อนำมาสรุปหาข้อเท็จจริง ตลอดจนการศึกษาบทเพลง, รูปแบบทำนองเพลงและจังหวะ, ลักษณะการประพันธ์กลอนของเพลงประกอบพิธีกรรมนางตั้งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย จังหวัดนครนายก และจัดพิมพ์งานวิจัยให้ถูกต้องตามรูปแบบการทำวิทยานิพนธ์เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องอดีตแต่หนหลังของพิธีกรรมนางตั้งในสังคมไทยพวนสืบต่อไป

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดนตรีในพิธีกรรมนางด้ง

การศึกษาดนตรีในพิธีกรรมนางด้ง ของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เป็นพิธีกรรมแห่งความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดของกลุ่มชน แม้จะพิสูจน์ไม่ได้แต่ก็เชื่อกันว่า มีความศักดิ์สิทธิ์หาผู้ใดปฏิเสธหรือลบหลู่ความเชื่ออันลึลับและอัศจรรย์ไม่ จากอดีตสู่ปัจจุบันมีการสืบสานต่อกันในกลุ่มผู้สูงอายุ มีทั้งปรากฏเป็นรูปแบบและไม่ปรากฏเป็นรูปแบบ ดนตรีเป็นศาสตร์สัมพันธ์ผูกพันกับศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อและธรรมชาติ หลายๆ พิธีกรรมมีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้อง พิธีกรรมนางด้งเป็นพิธีกรรมหนึ่งปรากฏมีเครื่องดนตรีพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน เข้ามามีบทบาทอันเป็นบริบททางสังคมกลุ่มชนชาวไทยพวน

จากการศึกษาดนตรีในพิธีกรรมนางด้ง ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมด แสดงผลโดยการพรรณนาอธิบายผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดประสงค์ ดังนี้

1. ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในพิธีกรรมนางด้งที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายโดยศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1.1 ประเพณีฮีตสิบสอง (ประเพณี 12 เดือน)
- 1.2 ประเพณีเลี้ยงขวบปีलगช่วง
- 1.3 พิธีกรรมนางด้ง
 - ความเป็นมา
 - ขั้นตอนและพิธีกรรม
 - การแต่งกายในพิธีกรรม
 - เครื่องดนตรีที่ใช้

2. องค์ประกอบของดนตรีในพิธีกรรมนางด้งโดยศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- 2.1 องค์ประกอบทางดนตรี
 - บทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรม
 - ความหมายของเนื้อร้องและลักษณะการประพันธ์
 - รูปแบบทำนอง
 - รูปแบบจังหวะ

1. วัฒนธรรมดนตรีในพิธีกรรมนางด้งที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย

วัฒนธรรมในท้องถิ่นของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านาน ประเพณีหลายประเพณีมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตลอดจนเกี่ยวพันกับฤดูกาลทางธรรมชาติ

ประเพณี 12 เดือน หรือบุญ 12 ของชาวไทยพวน เป็นจารีตประเพณีที่คนไทยพวนยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายเรียกกันว่า **“ฮิตสิบสองครองสิบสี่”** ถือเป็นจารีตประเพณีที่ทำต่อๆกันมาตั้งแต่บรรพชน ซึ่งถือเป็นขนบธรรมเนียมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชนชาติที่มีจารีตในการดำเนินชีวิต ซึ่งเกี่ยวพันกับความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ปลุกฝังให้ลูกหลานประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมที่ดีงาม ไม่ผิดจารีตประเพณี ประเพณีบุญ 12 ของชาวไทยพวนนี้มีลักษณะคล้ายกับทางอีสานแต่บางเดือนจะผิดแปลกต่างกันไปตามความเชื่อและถิ่นฐานที่ตั้ง วิถีชีวิตของชาวไทยพวนมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือสืบทอดปฏิบัติกันมาตามจารีตของชาติพันธุ์ดั้งเดิม ซึ่งเกี่ยวพันกับความเชื่อความศรัทธา ตลอดจนความสัมพันธ์ในการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายที่เกี่ยวข้องกับฤดูกาลทางธรรมชาติ

ฮิต ภาษาพวน มีความหมายว่า จารีตประเพณีที่ดีงาม คนพวนสมัยก่อนกำหนดจารีตในการปฏิบัติตนให้อยู่ในครรลองครองธรรมเพื่อเป็นบรรทัดฐานของท้องถิ่นคนไทยพวน ซึ่งเรียกบรรทัดฐานนี้ว่า ฮิตสิบสอง

1.1 ประเพณีฮิตสิบสอง (ประเพณี 12 เดือน)

ในประเพณี 12 เดือนของชาวไทยพวนจะมีประเพณีการทำบุญต่างๆ ในแต่ละเดือน ดังนี้

เดือน 1-2 ชาวพวนเรียนว่า เดือนอ้ายกับเดือนยี่ เป็นช่วงเดือนที่พระสงฆ์จะอยู่วัดบิณฑบาต เพื่อออกจากอาบัติและถือศีลครองสมณเพศอยู่ในวัด จะไม่มีการออกบิณฑบาต จึงเป็นช่วงที่ชาวบ้านจะมาร่วมกันทำบุญที่วัดเป็นปกติและมาสันทนาธรรมกับพระสงฆ์ เดือนนี้ไม่มีงานอะไร จึงไม่มีการละเล่นหรือมีการแสดงใดๆในพิธีกรรม

เดือน 3 ประเพณีกำฟ้า เป็นประเพณีพื้นบ้านของชาวพวนเป็นประเพณีที่ชาวพวนยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มีความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพฟ้าที่ปกป้องคุ้มครองตน หากประพฤติกรรมผิดจะถูกฟ้าลงโทษ และทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาลทำให้ความเป็นอยู่ไม่มีความสุข ชาวพวนจึงถือว่าเมื่อถึงเดือนสามขึ้นสามค่ำ เป็นวันกำฟ้าวันแรก ต้องห้ามปฏิบัติภาระหน้าที่ต่างๆ

ประเพณีกำฟ้าเป็นความเชื่อแต่โบราณของชาวไทยพวน ว่ากันว่าเป็นการเคารพฟ้าดินด้วยการ คำละ หรือ กำ หมายถึง การหยุดทำงานทุกสิ่งอย่าง เช่น ห้ามขุดดินถางหญ้า ห้ามตัดไม้ ฝ่าฟัน ห้ามตัดผม ห้ามส่องกระจก ห้ามหิวผม ห้ามผัดแป้งทาปาก แต่สามารถออกไปเก็บผัก หรือ

หวานแหหาปลาмаกินได้ กล่าวคือ ห้ามทำกิจการใดๆที่ต้องใช้ของมีคมต่างๆ เช่น มีดพร้า ขวาน แม้แต่การตัดเล็บก็ห้ามถือว่าไม่ดี เพราะฟ้าจะโกรธ ให้ปฏิบัติอยู่ในศีลในธรรม จึงเป็นการทำบุญ กำฟ้า เข้าวัดทำบุญ ฟังธรรมเท่านั้น

ดังนั้นในเดือนนี้ ชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายจึงไม่มีพิธีกรรมหรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีแต่อย่างใด

เดือน 4 เป็นเดือนที่ชาวพวนนิยมจัดงานมงคลต่างๆ ถือเป็นเดือนคู่ที่ดี ฟ้าฝนปลอดโปร่ง ทำการใดสำเร็จลุล่วงได้ดี จึงเป็นผลให้มักมีงานรื่นเริงในช่วงนี้ เช่นงานบวช งานกินดอง (งานแต่งงาน) การเอาะเอือน (การออกเรือนใหม่) เดือนนี้จึงมีการละเล่นต่างๆเพื่อสร้างสีสันให้งานมงคลไม่เงียบเหงา ตลอดจนการสวดสัฏฐีต่างๆ เช่น การสัฏฐีนาถ สัฏฐีแต่งงาน สัฏฐีเอาะเอือน

ประเพณีบวชนาค การบวชนาคของชายไทยพวนในสมัยก่อน เมื่อลูกหลานอายุ 20 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปก็จะให้บวช ชาวไทยพวนนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงไม่นิยมเอารูปเทียนแพไปขอขมาลา บวชจากผู้อาวุโส แต่จะไปรำลาขอขมา พ่อเลี้ยง หรือผีบ้านผีเรือน ที่อยู่ในบ้าน เพื่อขอลาไปบวช ในวันสุกดิบ (วันโกนหัว) และจัดเตรียมขันห้าและไปกราบไหว้พระที่วัดแล้วจึงขอขมาลาโทษญาติ ผู้ใหญ่ที่มาร่วมปลงผม โดยให้พระภิกษุผู้อาวุโสเป็นผู้ใช้ใบมีดโกนผมเป็นปฐมฤกษ์แล้วจึงให้ญาติ ผู้ใหญ่มาโกนต่อไปตามลำดับ ผมที่ตัดออกจะนำไปใส่ไว้ในใบบัวหลวง ผมที่โกนออกทั้งหมดจะนำไปไว้ ที่เหมาะสม เช่น บนต้นโพธิ์ เจริญ เป็นต้น การแต่งกายของนาคไทยพวนนั้นจะแต่งกายอย่าง สวยงาม เริ่มตั้งแต่ชฎาก็เอามาสวม ทัดดอกไม้อย่างสด ใส่เสื้อสีขาว สมัยก่อนไม่นิยมใส่เสื้อ แต่จะมีสไบสีขาวคาดไหล่ นุ่งผ้าสีม่วง ประดับต่างหู สร้อยคอทองคำหลายเส้น สร้อยข้อมือ นาฬิกา (เรือนเดียว) เรือนทอง เข็มขัดทอง นาก เงิน แล้วแต่ฐานะ เพราะชาวไทยพวนมีความเชื่อว่า นาค คือ ผู้ประเสริฐ แม้แต่ดินก็ไม่เหยียบ จึงต้องมีพาหนะ ให้ขึ้นขี่ เช่น ม้า ช้าง หรือ เสือ สิง คานหาม เป็นต้น โดยมีขบวนแห่เพื่อนำไปกับแคน ปัจจุบันใช้วงกลองยาว หรือดนตรีอื่นๆ เช่น แตรวงนำ ขบวนแห่ไปที่บ้านงานเพื่อเข้าพิธีสู่ขวัญนาค สมัยก่อนนั้นชาวไทยพวนนิยมสู่ขวัญตอนค่ำๆ เพื่อ รอญาติพี่น้องเสร็จ ภารกิจการแล้วมาร่วมฟังสู่ขวัญนาค มีการจัดตั้งกองบวชประดับประดาให้ สวยงาม หน้ากองบวชจะจัดเตรียมบายศรีปากชามขนาดใหญ่ แล้วแต่ฐานะ สิ่งที่เขาไม่ได้คือ ข้าวสุก ไข่ต้ม และน้ำ สิ่งเพิ่มเติมในบายศรีนาคคือ มะพร้าวอ่อน เพื่อถึงพิธีสู่ขวัญนาคจะนั่งหมอบพนมมือ วางบนหมอนรองฟังคำสอนจากหมอขวัญ หมอขวัญจะเริ่มด้วยการไหว้พระไหว้ครู แล้วก็จะร่ายยาว เป็นกลอน ตั้งแต่แรกถึงกำเนิดมาจากท้องมารดา ว่าเป็นอย่างไรรำลึกแสนเข็ญแค่ไหน คราวนี้ ขอให้ตั้งใจบวชเพื่อทดแทนคุณบิดามารดา แล้วก็ร่ายความเป็นมาของคำวานาคนั้นคืออะไร

ประเพณีกินดอง หรืองานแต่งงานชาวไทยพวนเรียกว่า “งานกินดองหรือแต่งงาน” เมื่อหนุ่มสาวรักใคร่ชอบพอกันและตกลงใจจะร่วมลงห่อเป็นคู่ครองชีวิตกัน ทางฝ่ายชายจะให้ผู้ใหญ่มา ทำการสู่ขอกับผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง โดยการสู่ขอนั้น ฝ่ายชายจะไหว้วานผู้ใหญ่ที่เป็นที่เคารพนับถือใน หมู่บ้านมาเป็นเจ้าแก่ ซึ่งไทยพวนเรียกว่า “พ่อแซ่” ไม่นิยมให้ผู้หญิงมาเป็นเจ้าแก่ในการสู่ขอ จึงไม่

มีคำว่า “แม่เชื้อ” เช่นเดียวกันกับทางฝ่ายหญิงก็จะจัดเตรียมพ่อเชื้อของตนเองไว้เช่นกัน โดยพ่อเชื้อฝ่ายหญิงจะนำหนามมาปักที่รั้วบ้าน เมื่อฝ่ายชายมาถึงบ้านเข้าบ้านไม่ได้ก็มีการเจรจาทอรองกันระหว่างพ่อเชื้อฝ่ายชายและฝ่ายหญิง โดยเป็นคำกลอนภาษาพวน เมื่อถามไถ่ต่อรองจนเป็นที่พอใจฝ่ายชายก็จะจ่ายของเป็นการแลกขอผ่านไปยังเรือนฝ่ายหญิง ครั้นไปถึงเรือนยังต้องผ่านด่านหน้าบ้านได้อีกมีการเจรจาเรียกค่าผ่านเรือน เป็นการหยอกเย้าตามธรรมเนียมพ่อเชื้อ การพูดคุยนั่นมักเป็นการกล่าวเป็นคำกลอน เป็นสำนวน หรือยังมีคำผญาอีกมากมาย หลังจากนั้นพ่อเชื้อทั้งสองฝ่ายก็จะร่วมรับประทานอาหารกันอย่างสนิทสนมและรวันนัดหมายแต่ง “กินดอง” เพื่อจะตั้งขบวนแห่ขบวนไปในวันกำหนดวันแต่งดอง ในวันแต่งดองฝ่ายชายก็เตรียมขบวนไปสู้ออ โดยขบวนแห่ขบวนนั้นจะเหมือนขบวนขันหมากในปัจจุบันทั่วไป แต่จะเพิ่มอุปกรณ์ประกอบอาหารมา เช่น หม้อ ไห กระทะ ถ้วย ชาม เพื่อเป็นการแสดงความพร้อมในการดูแลฝ่ายหญิงอย่างสมบูรณ์หลังแต่งงาน เมื่อไปถึงบ้านฝ่ายหญิงก็จะมีการเจรจาขอผ่านประตูเงิน ทอง นากอย่างเช่นเคย โดยเจรจากันเป็นคำกลอนผญา ได้ตอบกันระหว่างพ่อเชื้อของฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย เมื่อผ่านเข้าไปได้ ก็นำขันหมากและสินสอดที่ตกลงกันไว้มาให้แก่พ่อแม่เจ้าสาวตามที่ตกลงกันไว้ หลังจากให้ดูสินสอดว่าครบตามที่ตกลงก็จะให้ญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายประพรมน้ำมนต์ที่ได้จากพระเกจิที่นับถือ หลังจากนั้นแม่เจ้าสาวก็จะแบกสินสอดขึ้นบ่าเข้าห้องไป พ่อเชื้อจะให้บ่าวสาวไปไหว้ผีบ้านผีเรือน หรือผีพ่อเลี้ยง และไหว้หั่วกะได (บันไดบ้าน) เพื่อขอเหยียบย่างขึ้นเรือนหลังนี้ ท้ายที่สุดก็ไหว้เตาไฟเพื่อขอขมาใช้หุงหาอาหารเลี้ยงชีพอย่างอุดมสมบูรณ์แล้วเอาเขม่าดินกันหม้อป้ายหรือแต้มที่หน้าบ่าวสาว เพื่อทำดำหนิให้รู้ว่าทั้งคู่มือเจ้าของแล้ว จากนั้นจะพาบ่าวสาวไปที่พาวัวญ เพื่อทำพิธีสู่ขวัญแต่งงาน ญาติผู้ใหญ่จะพากันไปผูกแขนให้พร ถือว่าเป็นการเสร็จพิธีกินดองของชาวไทยพวน จะสังเกตเห็นว่า ประเพณีกินดอง (งานแต่ง) ของชาวไทยพวน จะไม่มีพิธีสงฆ์ ไม่มีด้ายมงคลสวมหัวและไม่มีการรดน้ำดั่งเช่นปัจจุบัน

ประเพณีเอาะเฮือน หรือการออกเรือน เป็นขนบประเพณีที่นับว่าดีงาม ชาวไทยพวนเมื่อมีการขยายเผ่าพันธุ์เพิ่มสมาชิกในครอบครัวมากขึ้นจากการกินดอง ย่อมมีการสร้างครอบครัวหรือสร้างเรือนเพื่อทำที่อยู่อาศัยใหม่ ซึ่งชาวไทยพวนเรียกว่า “เอาะเฮือน” หรือการออกเรือนนั่นเอง ชาวไทยพวนมีพิธีรีตองในการทำพิธียกเสาเอกของบ้านที่สร้างใหม่ มีการนิมนต์พระมาสวดเพื่อความ เป็นสิริมงคล ประดับประดาเสาเอกด้วยต้นกล้วยต้นอ้อยที่มีรากผูกติดกับเสา ใช้ผ้าขาวหรือผ้าสีสวยสดประดับให้สวยงาม มีการโปรยข้าวตอกดอกไม้ ใบเงินใบทองในขณะที่ยกเสาเอกลงหลุมประพรมน้ำมนต์และทำพิธีกลบดิน เมื่อบ้านเสร็จจะทำพิธี “ขึ้นเรือนใหม่” เจ้าของบ้านก็จะเตรียมอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ไว้ขึ้นเรือน พร้อมทั้งเตรียมขบวนขึ้นเรือน โดยมีพ่อเชื้อจุดเทียนเดินนำหน้าขบวนพร้อมกับเจ้าของบ้าน ในขบวนจะประกอบไปด้วยอุปกรณ์ทำมาหากิน เช่น ไช สุ่ม ฉมวก แห เป็นต้น เมื่อจัดขบวนเสร็จจะมีการให้สามรา เคลื่อนขบวนไปยังเรือนใหม่ เมื่อถึงหน้าบ้านได้ ฝ่ายพ่อเชื้ออีกคนที่คอยอยู่บนเรือนร้องถามเจรจาคำกลอนหรือผญา กับพ่อเชื้อในขบวน

เช่นว่า “เอ็ดกะเลอกันมาน้อ ได้ยินเสียงโห่โห่แซว จีพากันไปกะเลอกันน้อ” พ่อเชื่อในขบวนก็จะร้องตอบว่า “เสียงโห่โห่แซวมานี้ บ่แม่นไทยกะเลอแล้ว แม่นแนวชาติเชื้อแนวหน่อเดียวกันนี้ละได้ตั้งต้นมานี้...ข้าว่าเฮือนหลังนี้ กระเบื้องหนา ฝาก็มัน ทาสีงามเลิศ คือจีดีประเสริฐน่าอยู่น่าเช่าแท้...ว่าจีขอเช่าชั้นบังลมบังแดดแด่น้อ” เมื่อเจรจากันพอสมควรก็ให้ขึ้นเรือน คนถือไข่มาก ก็เอาส่วไปตอกเสาเอกแล้วเอาไขแขวนไว้ เพื่อให้แขกที่มาร่วมงานนำเงินใส่ไขเพื่อเป็นสิริมงคล ส่วนพ่อเชื่อจะพาเจ้าของบ้านไปไหว้ผีพ่อเลี้ยง(ผีเรือน) พร้อมทั้งนำไก่ต้ม ผลไม้และเครื่องเซ่นในขบวนไปไหว้ขอขมาเพื่อมาอยู่อาศัย เสร็จแล้วจะไปไหว้ผีไฟ(ที่วางเตา) ที่มีก้อนเส้าตั้งอยู่สี่ก้อน พ่อเชื่อก็จะร้องถามพ่อเชื่ออีกคนว่านี่ก้อนอะไร พ่อเชื่ออีกคนจะตอบว่า “นี่ก้อนแก้ว” ก้อนที่สอง “นี่ก้อนคำ” ก้อนที่สาม “นี่ก้อนเงิน” ก้อนที่สี่ “นี่ก้อนเต้า” พ่อเชื่ออีกคนจะท้วงว่าก้อนนี้ชื่อก้อนเต้าอย่าเอาเลยจะพาเคราะห์มองก็จะหยิบก้อนที่สี่โยนทิ้งเหลือเพียงสามก้อน แล้วจึงก่อไฟที่ก้อนเส้าทั้งสามก้อนนั้น นำหม้อใส่น้ำมาตั้งบนก้อนเส้า แล้วจึงไปไหว้หั่วกะไต่ต่อ หลังจากนั้นก็จะทำพิธีสู่ขวัญขึ้นเฮือนเหม่อ (ขึ้นบ้านใหม่) ถือเป็นอันจบพิธี

ดังนั้นจะเห็นว่าเดือนสี่เป็นเดือนที่ชาวไทยพวนถือเป็นเดือนคู่ที่เป็นเดือนมงคล คนส่วนใหญ่ มักจัดงานมงคลหรืองานรื่นเริงในช่วงเดือนนี้ ประเพณีหรือพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับบพสุขวัญ คำกลอน คำผญา ตลอดจนการให้ร้องฟ้อนรำและการแสดงเพื่อสร้างสีสันและความสนุกสนานให้กับงาน

เดือน 5 บุญสงกรานต์หรือบุญเดือนห้า ถือเป็นวันที่มีความสำคัญกับชาวไทยพวนเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นเทศกาลปีใหม่ เป็นการเริ่มสิ่งใหม่ๆ ในชีวิต เริ่มต้นในการคิดดี พูดดี ทำดี พิธีส่วนใหญ่จะเป็นการสรงน้ำพระพุทธรูป อาบน้ำผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ที่เคารพรักและนับถือ

ประเพณีสูตเสื้อสูตรผ้า การสูตเสื้อสูตรผ้าของชาวพวนเริ่มขึ้นหลังจากการทำบุญสงกรานต์ในตอนเช้าเหมือนกันทุก ๆ ไป หากแต่จะมีความแตกต่างกันตรงที่ว่า เมื่อทำบุญช่วงเช้าเสร็จ ชาวบ้านก็จะแยกย้ายกลับบ้านเพื่อไปเตรียมอุปกรณ์การสูตเสื้อผ้าในยามสายของวันนั้น เมื่อถึงเวลาต่างก็รวมตัวกันที่วัดอีกครั้ง โดยแต่ละครอบครัวจะมีกระบุงใส่ของที่จัดเตรียมกันมาตามแบบความเชื่อโบราณประกอบไปด้วย เสื้อผ้า หญาคา ทราย และน้ำ เหนือกระบุงจะมีพาส้มหวานจานเปรี้ยว ประกอบไปด้วย ข้าว 9 ก้อน เทียนบูชาบูชาข้าว 9 ก้อน ข้าวเกรียบว่าว 9 แผ่น เทียนดอกก้อยเวียนหัว และขัน 5

ภาพประกอบ 1 พาสูตรเสื้อสุตผ้า

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 13 เมษายน: ถ่ายภาพ).

กระบุงใส่ผ้า หย้าคาชาวพวนใช้ภาชนะที่ใส่ของจากการจักรสานตามวิถีชีวิตตนเอง ดังนั้นจึงสะท้อนเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในปัจจุบันอย่างชัดเจน ความเชื่อในเรื่องของการนำเสื้อผ้าของคนในครอบครัวมาสุตต่อชะตา หมายถึง การบ่งบอกตัวตนของคนในบ้านว่ามีกี่คน แม้นผู้ที่ไม่มีความมาร่วมทำบุญต่อชะตาในครั้งนี้ก็เปรียบได้มาร่วมต่อชีวิตต่ออายุให้ยืนยาว เมื่อนำเสื้อที่ทำพิธีสุตไปสวมใส่ชีวิตก็จะเป็นสิริมงคล ทรายที่ได้จากพิธีสวดชาวพวนจะนำไปหว่านรอบบ้าน เชื่อว่าป้องกันความอัปมงคลไม่ให้เข้าบ้านได้ หย้าคา หลังเสร็จพิธีจะนำไปเหน็บเสียบบนช่อหลังคาบ้าน เพื่อปัดสิ่งชั่วร้ายที่เหนือธรรมชาติ กันผีสงต่าง ๆ ที่จะพัดผ่านเข้ามา น้ำเมื่อเสร็จพิธีจะนำไปหยอดตามเสาบ้าน เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข ชาวพวนเชื่อว่าเสาบ้านแต่ละเสามีเทวดาสถิตคุ้มครองอยู่ที่เสาบ้าน

ภาพประกอบ 2 พาสะเตาะเคราะห์

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 13 เมษายน: ถ่ายภาพ).

พาสะเดาะเคราะห์ หรือชาวพวนเรียกว่า พาสัมหวานจานเปรี้ยวโดยปกติพาสะเดาะเคราะห์ ประกอบไปด้วย ข้าว 9 ก้อนและมีเทียนบูชาข้าว 9 ก้อน เทียนดอกก้อยเวียนหัวจะต้องหยิกอายุคนในบ้านมาตามจำนวนอายุเพื่อถือเป็นการต่อชะตาในวันบุญปีใหม่ และมีขัน 5 ดอกไม้รูปเทียนเพื่อเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พาแบบดั้งเดิมจะเป็นของที่มีกิน มีใช้ในบ้านตามแนววิถีชีวิตของชาวพวน ไม่ได้มีสิ่งของราคาแพงจากที่ใด เหตุที่เรียกว่า พาสัมหวานจานเปรี้ยว นั้น ของหวานก็จะเป็น ข้าวเกรียบวาว ข้าวต้มมัดที่ชาวบ้านทำกันเองจากครวเรือนซึ่งถือเป็นของกินของชาวพวนแบบดั้งเดิม ผลไม้ ก็จะเป็นผลไม้พื้นบ้านตามฤดูกาลที่มีความหวานอยู่ในพา ส่วนของเปรี้ยวจะเป็นหน่อไม้ดอง คนพวนเรียกหน่อไม้ดองว่า จาน จึงใช้ชื่อเรียกพาสะเดาะเคราะห์ให้มีการเล่นคำคล้องจอง มีความเชื่อว่าเป็นการจัดแต่งพาสะเดาะเคราะห์เพื่อให้มีของหวานของเปรี้ยวกินอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์และมีชีวิตที่ยืนยาว การสูตรเสื้อสูตรผ้าของชาวพวน พระสงฆ์จะทำพิธีสวดสะเดาะเคราะห์ ขณะที่มักทายกจะนำสายสิญจน์มาล้อมกระบุงสูตรเสื้อผ้าของชาวบ้าน โดยชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในขั้นตอนขณะที่พระสงฆ์สวด โดยการเข้าไปจุดเทียนบูชาข้าว 9 ก้อนในพาสัมหวานจานเปรี้ยวของตนเอง และปล่อยให้เทียนดับเองจนกว่าจะสวดเสร็จ ถือความเชื่อว่า แสงเทียนคือแสงที่ส่องความกระจ่างให้ทางสว่างไสวในการเริ่มชีวิตของวันปีใหม่ เมื่อเสร็จพิธีชาวบ้านจะเข้าไปนำกระบุงของตนเองที่พระสวดเสร็จเรียบร้อยแล้วมาคัดแยกของออก โดยจะนำเพียงแค่เสื้อผ้า หนุ่ผ้าคา น้ำ และทรายที่สวดกลับบ้านเท่านั้น ของในพาสะเดาะเคราะห์จะไม่นำกลับบ้าน เพราะเชื่อว่า เมื่อทำการสวดสะเดาะเคราะห์แล้วของเหล่านี้ต้องทำบุญเพื่อที่จะได้เป็นการสร้างสมบุญบารมีให้มีความเป็นอยู่ที่อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านจึงช่วยกันคัดแยกของไว้ที่วัดอย่างเป็นระเบียบ และแยกย้ายกลับบ้าน และจะมาพบกันอีกครั้งในตอนแล้ง(ตอนเย็น) จะมีพิธีสงฆ์น้ำพระและรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน

เดือน 6 เป็นช่วงเดือนทำบุญเพื่อระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวบ้านจะมาร่วมกันทำบุญทำทาน ฟังเทศน์ ที่วัดเป็นปกติและมาสนทนารธรรมกับพระสงฆ์ เดือนนี้จะไม่มียานอะไรจึงไม่มีการละเล่นหรือมีการแสดงใดๆ ในพิธีกรรม

เดือน 7 เป็นเดือนที่ชาวนากำลัง ไถ หว่าน ดำ คือช่วงปลูกข้าว จึงไม่มีพิธีกรรมใดๆ หรืองานบุญใดๆ ในช่วงนี้

เดือน 8 ไม่มีงานบุญที่ชาวบ้านกำหนด แต่คงมีงานบุญทางพระพุทธศาสนา คือบุญเข้าพรรษา ซึ่งเป็นช่วงเดือนที่พระสงฆ์จำวัด เมื่อถึงวันพระก็จะไปทำบุญตักบาตรตามปกติ ไม่มีประเพณีหรือพิธีกรรมใดๆ

เดือน 9 เป็นช่วงเดือนที่ทำไร่นาเสร็จของชาวไทยพวน เมื่อมีการนำควายกลับบ้าน จะทำพิธี “สู่ขวัญควาย” เรียกขวัญควายให้กลับบ้านหลังจากไถนา อีกทั้งยังมี “บุญห่อข้าว” หรือบุญสาทรพวน เป็นการทำบุญให้พี่ป้า และอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ผีไม่มีญาติโดยเอาข้าวใส่จัดใส่กระตังไปวางตรงทางสามแพร่ง เรียกว่า “ห่อข้าวประดับดิน” ทำในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ของทุกปีเดือนนี้จึงเป็นพิธีกรรมในเรื่องของการทำบุญสาทรพวน

เดือน 10 บุญเดือนสิบของชาวไทยพวน เป็น เป็นการทำบุญข้าวสะ คือการนำข้าวเปลือกไปให้พระสวดที่วัด เพื่อนำกลับมาใส่ยังข้าวให้เป็นสิริมงคล

เดือน 11 เป็นเดือนที่มีฝนตกชุก น้ำเต็มตลิ่ง มีการแข่งเรือ ในงานบุญผ้าป่า เป็นช่วงเดือนออกพรรษา มีการตักบาตรเทโว

เดือน 12 เป็นงานบุญฉลองกฐิน ช่วงเดือนนี้ทุกวัดยังมีการจัดให้มีบุญกฐินให้พระรับกฐิน ปัจจุบันมีงานลอยกระทง แต่ก่อนการลอยกระทงไม่มีในหมู่ชาวไทยพวน มีเฉพาะ ประเพณี ทิ้งดอกไม้ การทิ้งเพื่อสะเดาเคราะห์ให้ตกไปตามต้นไฟไหลไปกับน้ำ แต่ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว

ด้วยจารีตประเพณีของชาวไทยพวนที่ถูกกำหนดให้เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตนให้อยู่ในครรลองครองธรรม เพื่อให้ดำรงอยู่และสืบทอดต่อลูกหลานภายภาคหน้า ครอง ภาษาพวนหมายถึง การพิทักษ์หรือดำรงไว้ ดังนั้น **“ครองสิบสี่”** คือ สิ่งที่คนพวนต้องประพฤติปฏิบัติทั้ง 14 อย่างตามที่คนโบราณกำหนดไว้ดังนี้

1. เอ็ดไธเฮือนมีเทวดาสี่แฉ
2. ขึ้นเฮือน ต้องล้างตีน
3. อย่างนี้ ยืน ทับเงาพระ เณรหรือญาติผู้ใหญ่
4. อย่าโก่งตาซังตาเต็ง
5. ก่อนนอนเมียบสมมาผ้า
6. วันพระทำบุญทำทานรักษาศีล สมนมาผ้าและคารวะพ่อแม่
7. ของที่ดีอาหารที่ดีต้องเอาถวายพระก่อน
8. ไปทำบุญทุกวันพระ
9. ทุกวันพระ วันโกนสมมาประตุ คันไคและก้อนเส้า
10. อย่าเอาของกินเจือกินเดินไปถวายพระ
11. ตักบาตรเฮ้อถิลวง คือจากหัวแถวไปท้ายแถว
12. อย่าเสพเมถุนกาม ในวันสำคัญนักขัตฤกษ์และวันพระ
13. พระท่านอยู่ปริวาสกรรม เฮ้อถวายบริหาร8
14. พระเณรผ่าน ผ่าน เฮื่อนั่งลงพนมมือ

จากการศึกษาฮีตสิบสอง หรือประเพณี 12 เดือนของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย นั้น จะเห็นชัดเจนว่าประเพณีและวัฒนธรรมส่วนใหญ่เกิดจากความเชื่อและศาสตร์ทางภูมิปัญญาหลายแขนง อาทิ เช่น ความประณีตในการแต่งกาย การตกแต่งพาสะเดาเคราะห์ เอกลักษณะทางด้านภาษาคำกลอน บทพญา ตลอดจนเครื่องดนตรีประจำถิ่น ล้วนเป็นวัฒนธรรมที่งดงามของชาวไทยพวนทั้งสิ้น

1.2 ความเป็นมาของประเพณีเลี้ยงขวบปีหรือลงช่วง

จากการศึกษาดนตรีประกอบนางด้งบ้านเกาะหวายนั้น ในสมัยก่อนจะถือจัดการแสดงในช่วงหลังงานบุญสงกรานต์เท่านั้น ไม่แสดงในประเพณีอื่นๆ เพราะถือว่าเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีสง ไม่เหมาะกับงานบุญหรืองานมงคลอื่นๆ หากแต่จะทำการแสดงหลังหมดงานเดือนห้าบุญสงกรานต์ไปแล้ว เพราะงานบุญสงกรานต์นอกจากจะเป็นประเพณีที่ชาวพวนได้ทำบุญใหญ่ให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วนั้น ชาวพวนยังมีประเพณีเลี้ยงขวบปีหรือเรียกอีกอย่างว่าประเพณีลงช่วงเพื่อเลี้ยงผีที่คอยปกปักรักษาคนในหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นจุดกำเนิดการแสดงนางด้งในปัจจุบัน

ในสมัยก่อนวิทยาการทางการแพทย์ยังไม่แพร่หลาย กลุ่มชนชาติพันธุ์ มีการรักษาแบบโบราณ มีความเชื่อในการเข้าทรงรักษา มีจุดประสงค์เพื่อรักษาคนป่วยอันเนื่องมาจากการกระทำของผีโดยการขับกล่อมบรรเลงให้เกิดความไพเราะอ่อนหวานเพื่อให้ผีเกิดความอ่อนไหวคล้อยตามและหายโกรธผ่นวกกับการพูดจาหวานล่อมอ่อนหวานผีของหมอพวงพะมา โดยมีเครื่องดนตรีประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้มาตั้งแต่เมื่อครั้งอดีตคือแคน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดการรักษาจากหมอพวงพะมาโดยผ่านร่างทรง จึงเป็นที่กล่าวขานในตำบลเกาะหวาย มีการรักษาผ่านร่างทรงโดยแม่ของท่านเองเป็นคนทรงในช่วง พ.ศ.2400 เป็นระยะเวลาร้อยกว่าปี ท่านติดตามแม่ไปรักษาคนป่วยทุกแห่งหน จึงมีความเชื่อและความเคารพศรัทธาในผีหมอพวงพะมาเป็นอย่างมาก หลังจากที่แม่ของท่านเสียชีวิตไป ท่านจึงเป็นเพียงคนเดียวที่สามารถเข้าทรงในการรักษาชาวบ้านได้ ท่านเริ่มเข้าทรงรักษาคนป่วยตั้งแต่อายุ 18 ปี จนเป็นที่ยอมรับและเป็นที่รู้จักในถิ่นฐานใกล้เคียงและไกล ท่านออกรักษาผู้คนในจังหวัดใกล้เคียง และจังหวัดในภาคตะวันออกเป็นเวลาหลายปี ประเพณีการเลี้ยงขวบปีของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย จึงเกิดขึ้นมาหลายร้อยปี เกิดจากความเชื่อว่ามีผีผู้เฒ่าผู้แก่ผีบ้านผีเมืองคุ้มครองปกปักรักษาลูกหลานในหมู่บ้าน เมื่อถึงเวลาครบรอบ 1 ปี ก็ควรมีการเลี้ยงบูชาผี เลี้ยงผีผู้เฒ่าผู้แก่ ผีป่าผีไพร ผีที่ปกปักรักษาคนในหมู่บ้านเหมือนกับการทำบุญให้ปู่ย่า ตายายที่ล่วงลับไปเช่นเดียวกัน เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลให้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่หลังบุญสงกรานต์

1.2.1 ขั้นตอนและพิธีกรรม

1.2.1.1 การเตรียมสถานที่จัดพิธีกรรม

สำหรับการเตรียมสถานที่ในการทำพิธีกรรมนั้น ไม่มีขั้นตอนหรือความพิเศษใดๆ มาก เพียงแต่เจ้าบ้านจะจัดทำความสะอาดบ้าน เก็บข้าวของให้เรียบร้อยเพื่อต้อนรับแขกที่จะมาร่วมพิธี และจัดเตรียมพื้นที่สำหรับตั้งเครื่องคายไว้ในที่ที่เหมาะสม

ในพิธีกรรมเลี้ยงขวบปีของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายนี้ จะจัดพิธีที่บ้านของบ้านตรึงษ์ เพราะชาวบ้านเชื่อว่าบ้านตรึงษ์คือผู้มีครุฑคู่เดียวเท่านั้น เป็นผู้ที่ผีหมอพวงเลือกเข้าทรง ไม่มีใครสามารถทรงได้ ดังนั้นในการจัดสถานที่นี้ จึงไม่เชื่อว่าจะจัดที่บ้านของใครก็ได้ หากแต่เป็นบ้านของคนทรงรักษาโรคในสมัยก่อน หรือทายาทคนเดียวที่ยังถือครุฑคู่ของหมอพวงพะมาเพียงคนเดียวเท่านั้น

ภาพประกอบ 3 สถานที่ประกอบพิธีลงวง

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้เงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

นอกจากการเตรียมสถานที่แล้ว พิธีกรรมนี้จะต้องมีการจัดเตรียมเครื่องคายเพื่อให้คนทรงได้ใช้บูชาครูบาอาจารย์และเพื่อให้คนทรงได้แต่งตั้งเป็นผีตนที่เข้ามาเข้าเพื่อแสดงออกถึงลักษณะรูปพรรณของผีแต่ละตน

1.2.1.2 อุปกรณ์ครุคายและเครื่องสังเว

ในการประกอบพิธีลงวงนี้ ถือเป็นพิธีกรรมที่เป็นจุดเริ่มต้นของการแสดงนางดังในปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมเพื่อบูชาผีบรรพบุรุษ ผีปู่ผีย่า ครูบาอาจารย์ที่ล่วงลับ เครื่องคายในพิธีลงวงนี้เป็นการเก็บข้อมูลที่บ้านนางป็น ตรีวงษ์ ทายาติคนสุดท้ายจากการเข้าทรงรักษาจากหมอพวงพะมา มีอุปกรณ์และเครื่องครุคายแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เครื่องครุคายและเครื่องสังเว ประกอบไปด้วย ดังนี้

เครื่องครุคาย

1. ขันมะเบ็ง(บายศรี 3 ชั้น)
2. ชวยขัน 5
3. เทียน 5 เล่ม
4. แหวน 9 วง
5. เงิน 12 บาท
6. หมาก,พลู
7. บุหรี่
8. ขันใส่น้ำสะอาด 1 ใบ
9. ผ้าขาว 1 วา

10. ผ้าขาวม้าใหม่ 7 ผืน
11. มีดดาบ 1 เล่ม
12. พวงมาลัยกลม 9 พวง
13. กระจกใหญ่ 1 บาน
14. น้ำมัน 5 ขวด
15. หวี 1 อัน
16. น้ำมันใส่ผม

ภาพประกอบ 4 อุปกรณ์และเครื่องคายในพิธีลงช่วง

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

เครื่องสังเวย

1. หัวหมู 4 หัว
2. ไก่ต้ม 4 ตัว
3. เหล้าขาวหรือเบียร์ 8 ขวด
4. พาช้าวอาหารคาว 7 พา
5. พาขนมหวาน 7 พา

ภาพประกอบ 5 เครื่องสังเว

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

1.2.1.3 การยกครูคาย

เมื่อมีการจัดเครื่องครูคายเรียบร้อยแล้ว พิธีลงช่วงจะเริ่มโดยการที่คนทรงจะยกชั้นมะเบ็ง (ชั้นหมอปวงหรือบายศรี 3 ชั้น) และจุดเทียนชั้นยกขึ้นเหนือศีรษะ และก้มกราบ 3 ครั้ง เพื่อเป็นการขอขมาบอกกล่าวครูบาอาจารย์และอัญเชิญผีหมอปวงเข้าประทับร่างของตนหลังจากนั้นคนทรงจะหลับตาและพนมมือโดยวนจากทางซ้ายมือไปทางขวามือ หมุนวนไปหลายรอบเป็นระยะเวลาพอสมควร สักครูจะเปลี่ยนจากการพนมมือเป็นการประสานมือ หมุนวนไปคล้ายกับตอนพนมมือ และกระทุ้งเข้าหาตัวโดยแรงประมาณ 2-3 ครั้ง สักครูคนทรงจะมีอาการกระตุกตัวเกร็ง

ภาพประกอบ 6 การยกครูคาย

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

ในขณะที่คนทรงกำลังทำพิธียกครูคาย หมอแคนจะเริ่มเป่าแคนคลอเบาๆ ไม่เป่าเสียงดังมากนัก บรรดาผู้ที่เข้ามาร่วมพิธี จะอยู่ในอาการนิ่งสงบไม่ส่งเสียงดัง เพราะถือว่า พิธีการยกครูคายเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการขอขมาครูให้มาประสิทธิประสาทวิชาปกป้องคุ้มครองรักษาทุกคนที่มาร่วมพิธีกรรม

1.2.1.4 การเตรียมร่างหมอพวงในพิธีลงช่วง

เมื่อทำการยกครูคายและประทับร่างทรงแล้ว คนทรงมีอาการเหมือนกำลังแต่งองค์ทรงเครื่องจากเครื่องแต่งตัวที่มีการเตรียมไว้ โดยเริ่มจากการส่องกระจกและเอาน้ำอบขึ้นมาประพรมใบหน้า น้ำนํ้ามันใส่ผมมาลูบไล้เส้นผมและใช้หวีสางผมขึ้นประหนึ่งการประณีตบรรจงแต่งตัวให้สง่างาม และนำพวงมาลัยกลมมาคล้องคอ และจับหมี่ตาบขึ้นมาพร้อมทั้งหยิบบุหรี่ยาสูบ ราวดูท่าทางละม้ายคล้ายกับผู้ชาย สักครู่หนึ่งคนทรงจะเริ่มลำพวนเป็นบทพญา โดยมีใจความสำคัญกล่าวว่าตนคือหมอพวงพะมา มาจากเมืองเมาะละแม มีความคิดถึงลูกหลานชาวพวนและขอบคุณในการจัดเตรียมเครื่องสังเวย หมู เป็ดไก่ เหล้าให้ คำกล่าว เหมือนการกล่าวขอบคุณในการจัดงานเลี้ยงรื่นเริงแต่เป็นบทพญาภาษาพวน ขณะนั้นหมอแคนจะเริ่มบรรเลงเพลงคลอเคล้าไปกับบทพญาของคนทรง คนทรงถือดาบลูกร่ายรำไปกับเสียงแคนอย่างสวยงาม โดยมีบิรवार (ลูกคู่) ที่เป็นคนในท้องถิ่นปรบมือร้องเพลงไปกันอย่างสนุกสนาน โดยมีการพูดคุยและโต้ตอบระหว่างคนที่มาร่วมพิธีกับหมอพวงโดยผ่านร่างทรง

ภาพประกอบ 7 การเข้าเตรียมร่างของหมอพวง

ที่มา: วิลารรณ ลายน้าเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

ขณะที่คนทรงกำลังทำการเทียมร่างสิ่งที่ดีเป็นเรื่องน่าเหลือเชื่อ น่าจะเป็นอาภัพกริยาที่ดูเปลี่ยนไป เช่นทำนึ่ง การใช้สำนวนในการพูดจา การจุดบู่หรือเทียนมาสูบ ตลอดจนการร้องบทพญาเป็นภาษาพวน หมอแคนจะเริ่มเป่าแคนคลอบทพญาที่คนทรงร้อง ตลอดจนการหยิบดาบลูกขึ้นมาร่ายรำ ดูท่าทางราวกับชายฉกรรจ์ บรรดาผู้ที่เข้ามาร่วมพิธี จะให้ความสนใจและดีใจที่ร่างทรงประทับร่าง มีการร้องถามคนทรงว่า “เจ้ามาแต่กะเลอ แม่หมอพวงบ้อ” ขณะที่คนทรงก็ได้ตอบกลับมาเป็นการร้องบทพญาว่าตนเป็นใคร มาจากที่ใด

เมื่อร้องบทพญาประหนึ่งการเกริ่นที่มาว่า แต่เดิมตนเองเคยอยู่ที่นี้ ปกปักรักษาบริเวณที่นี้ มีเรื่องราวต่างๆ เกิดขึ้นมามากมาย คนทรงจะกล่าวถึงชื่อหญิงสาว 4 คน มี ชื่อว่า แว่วศรีคำ บุษบา เกสรอุปบล สาวพระจันทร์แจ้งจับใจความได้ว่า ชื่อหญิงสาวทั้ง 4 คนนี้ เป็นเมียของตน ซึ่ง ณ เวลานั้น มีความคิดถึง และอยากให้มาร่วมพิธีกรรมนี้ เพื่อจะได้มาร่ายรำให้เกิดความสนุกสนาน และกินของสังเวยที่เจ้าภาพได้จัดเตรียมให้ในช่วงนี้ จะมีคนนำธูปมาปักที่เครื่องสังเวยพาละดอก และเปิดเหล้าเปียร์ เพราะมีความเชื่อว่าเป็นช่วงที่ผีทั่วสารทิศจะมากินเครื่องสังเวยตามที่หมอพวงเชื่อเชิญมา

ภาพประกอบ 8 คนทรงร่ายรำไปกับเสียงแคน

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้าเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

1.2.1.5 การรำของผีพวงพะมา

เมื่อผ่านขั้นตอนของการเทียมร่างหมอพวงแล้ว คนทรงจะลุกร่ายรำไปกับเสียงแคน ตลอดจนมีการทรงผีตนอื่นๆ ผ่านร่างของคนทรง โดยลักษณะอาการจะแตกต่างกันไป รวมถึงการเปลี่ยนผ้าขึ้นของคนทรง ที่บ่งบอกว่าการเทียมผีตนอื่นแล้ว ในการจะเทียมผีตนอื่น จะไม่มีการออกจากผีตนก่อนแต่อย่างใด หากแต่คนทรงจะกลับลงไปในนั่งตรงหน้าเครื่องครุฑและยกมือพนมเพื่อทำการเทียมร่างผีตนอื่น

ภาพประกอบ 9 คนทรงเทียมร่างผีตนใหม่

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

ภาพประกอบ 10 คนทรงเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

ในการเปลี่ยนเครื่องแต่งกายของคนทรงนี้ จะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ว่า ผีตนใดมาประทับร่างคนทรง โดยคนทรงจะหยิบจับผ้าถุงสวมใส่แตกต่างกันไป รวมถึงการพูดจาและท่าทางการรำรำก็จะดูแตกต่างกันไป ประหนึ่งตัวละครที่มีอาภักปกริยาที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

ภาพประกอบ 11 ฝีมอพวงร่ายรำกับบรืาร

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

ภาพประกอบ 12 คนทรงพุดจาโต้ตอบกับบรืาร

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

พิธีกรรมลงขวงนี้จะใช้ระยะเวลานาน ในสมัยก่อนใช้เวลาทั้งวันทั้งคืน หรือหลายวันติดต่อกัน แล้วแต่ว่าฝีมจะออกจากร่างคนทรงตอนใด จะมีการเล่นกันทั้งวันทั้งคืน โดยมอพวงจะให้สาวใช้หรือบรรดาเมียของตนมาเล่นเซ็งกระดัง หรือหาอุปกรณ์หรือเครื่องทำมาหากินพื้นบ้านของชาวไทยพวน มาเป็นอุปกรณ์ในการเล่น เพื่อทำให้งานมีความรื่นเริงสนุกสนาน เช่น การเล่นนางด้ง นางสาก หรือนางกวัก เป็นต้น

ในพิธีกรรมนี้ใช้ระยะเวลาเพียงก่อนวันเท่านั้น ในการออกจากร่างทรง คนทรงก็จะลงไปนั่งตรงหน้าครูคาย เหมือนตอนที่ทำการเทียมร่างผีตนใหม่ แต่จะแตกต่างกันตรงที่ คนทรงจะหยิบชวยดอกไม้ขึ้นมาและหลับตานิ่งไปนานพักหนึ่ง หากถึงขั้นตอนนี้แล้วจะถือว่าเป็นการเสร็จพิธีเทียมร่าง คนทรงเมื่อมีสติเป็นของตนเอง ก็จะทำให้ร่างของขมาครูอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่ผีออกจากร่างของตน ถือว่าเป็นการเสร็จสิ้นพิธีลงช่วง

1.2.2 การแต่งกายในพิธีกรรม

การแต่งกายการแต่งกายของคนทรงในการเข้าประกอบพิธีลงช่วงนั้น คนทรงจะต้องปะพรมน้ำอบและน้ำหอมหัวมทาน้ำหอมถุงผ้าชิ้นใหม่เสื่อลูกไม้สีสุภาพ มีผ้าสไบขาวคล้องคอการแต่งกายของคนทรงจะใช้ผ้าทอของคนไทยพวนเอง มีการคล้องมาลัยกลม หมอแคนจะใส่เสื้อคอกลมลายดอก มีผ้าขาวม้าคาดเอว สวมกางเกงขาวยาวเพื่อความสะดวกตามยุคสมัย ส่วนบรืวารหรือผู้ร่วมร่วมพิธีก็แต่งกายเรียบง่ายด้วยผ้าชิ้นของชาวพวน

การแต่งกายในพิธีกรรมลงช่วง

ภาพประกอบ 13 การแต่งกายของคนทรง

ที่มา: วิสาวรรณ ลายนน้ำเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

ภาพประกอบ 14 การแต่งกายของหมอแคน

ภาพประกอบ 15 การแต่งกายของผู้ร่วมพิธี

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

1.2.3 เครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรม

แคนเป็นเครื่องดนตรีในกลุ่มเครื่องลม (Aerophone) ชนิดที่มีเสียงลิ้นอิสระเสียงแคนเกิดจากการเป่าและการดูดกระแสมผ่านลิ้นโลหะที่ฝังอยู่ในรูปปากข้างลำทำลิ้นแคนลิ้นเดิมให้เสียงระดับเดิมทั้งขาเป่าและขาดูดกระแสมผ่านจึงเรียกว่าเป็นลิ้นแบบอิสระการเป่าแคนใช้มือทั้งสองข้างใช้นิ้วทั้งสิบนิ้วผู้เป่าควบคุมระดับเสียงของลูกแคนได้ด้วยการขยับปลายนิ้วมือทั้งสองข้างปิดเปิดรูนิ้วซึ่งเจาะไว้ที่ส่วนเหนือเต้าของลูกแคนทุกลูกลูกใดถูกปิดรูลูกนั้นจะส่งเสียงนั้นคือใช้นิ้วบังคับระดับเสียงใช้ลมบังคับเสียงและจังหวะตามอารมณ์ลายเพลงเสียงแคนที่ออกมานั้นมีทั้งทำนองเพลงเสียงประสานเสียงสอดแทรกแสดงถึงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆอย่างพร้อมมูลทีเดียวเป็นเครื่องดนตรีที่ไม่สามารถใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เลียนเสียงได้เหมือนเพราะอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ให้อารมณ์เพลงไม่ได้ยิ่งถ้าได้หมอแคนที่มีความสามารถมีความเชี่ยวชาญมากมาเป่าแคนยิ่งจะเพิ่มความไพเราะซาบซึ้งจับใจมากยิ่งขึ้นฟังแล้วเกิดความรู้สึกที่เรียกว่า “ อ่อนช่อน ” ยากที่จะหาเครื่องดนตรีอื่นๆ มาเทียบได้ (สมบัติ ศรีสิงห์. 2549)

เครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีลงช่วงใช้แคนแปดเป็นเครื่องดนตรีหลักเพียงชิ้นเดียว ไม่มีเครื่องดนตรีอื่นใดบรรเลงร่วมด้วยในพิธีกรรมคนเป่าแคนเรียกหมอแคนลักษณะการเป่าแคนประกอบการเทียมร่างทรงในพิธีลงช่วงนี้หมอแคนต้องมีความอดทนเพราะการเป่าแคนประกอบพิธีกรรมนี้ใช้ระยะเวลานานเกือบวัน ผู้เป่าแคนจึงผ่านการเป่าแคนมานาน

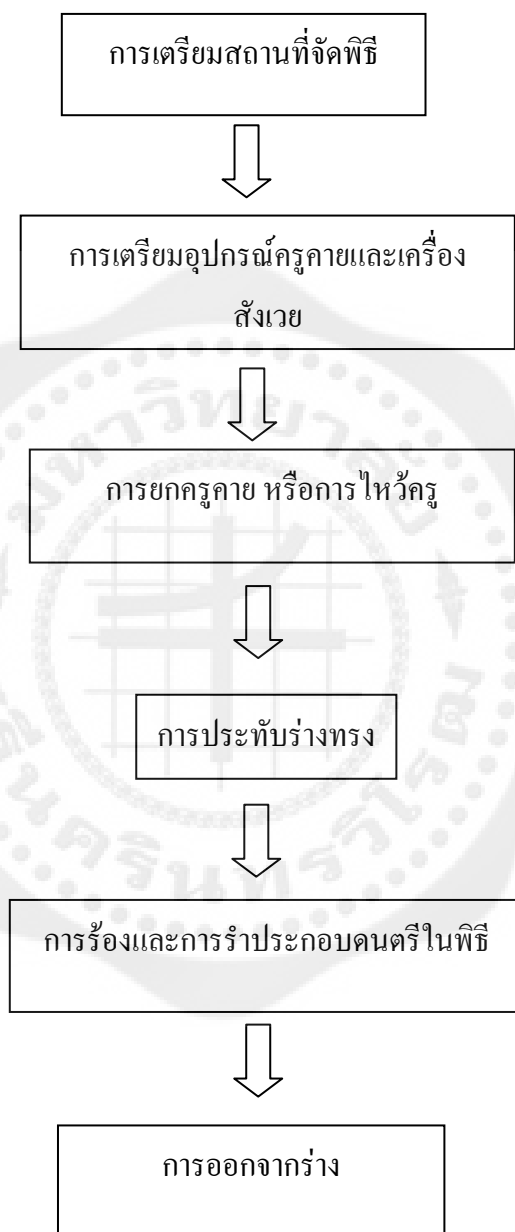

ภาพประกอบ 16 หมอแคนเป่าแคนในพิธีกรรม

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2560, 16 เมษายน: ถ่ายภาพ).

ขั้นตอนและพิธีกรรมลงช่วง

แผนผังขั้นตอนของพิธีกรรม มีดังนี้

ภาพประกอบ 17 นางปิ่น ตีรวงษ์

ที่มา: วิลารรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 20 กันยายน: ถ่ายภาพ).

นางปิ่น ตีรวงษ์

คนทรง,บริวารหมอปวงพะมา

1. ข้อมูลประวัติส่วนตัว

ชื่อนางปิ่นนามสกุลตีรวงษ์ชื่อเล่นแม่เฒ่าปิ่นวัน/เดือน/ปีเกิดปีวอก ปัจจุบันอายุ 86 ปี เป็นชาวบ้านเกาะหวายโดนกำเนิด มารดาชื่อนางชม เหนือเกาะหวาย (คนดงละคร) บิดา ชื่อ พ่อ เฒ่าดงศรี เหนือเกาะหวาย (คนบ้านเกาะหวาย) ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่ 192 หมู่ 14 ตำบลเกาะหวายอำเภอปากพลีจังหวัดนครนายก

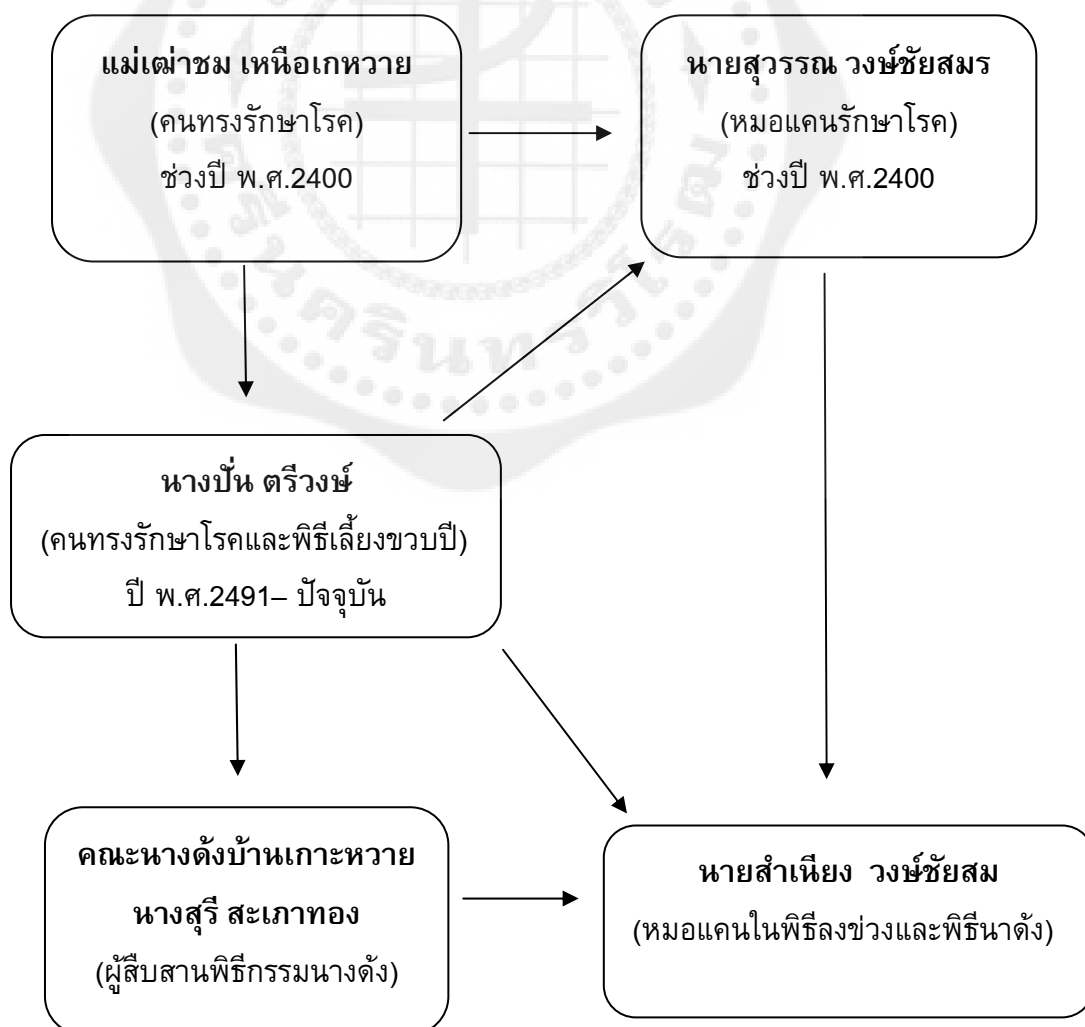
จบการศึกษาระดับชั้น ป.1 เพราะพ่อแม่ต้องย้ายไปอยู่ที่อรัญ เพื่อทำการรักษาคนป่วย จึงทำให้ตนเองต้องออกจากโรงเรียนเพื่อติดตามพ่อแม่ไปในจังหวัดต่างๆแถบภาคตะวันออก ทำให้ไม่รู้หนังสือแต่สามารถคิดเลข บวกเลขได้ จากการติดตามมารดาของตนไปรักษาผู้คนที่ตั้งแต่วัยเยาว์ มารดาจึงได้รับขันมะเบ็งหรือขันหมอปวง เมื่ออายุได้ประมาณ 17-18 ปี เริ่มช่วยมารดาในการเข้าทรงรักษา จนมารดาเสียชีวิตจึงรับออกทำการรักษาคนแทนแม่ ต่อมาได้สมรสกับนายปี ตีรวงษ์ มีบุตรรวมกันทั้งสิ้น 8 คน คือ

1. นายสมชาย ตีรวงษ์ อาชีพตำรวจ
2. นาย – เสียชีวิต
3. นางบุญมา อาชีพเสมียน การศึกษาปริญญาตรี
4. นายสำรวย ตีรวงษ์ อาชีพช่าง เสียชีวิต
5. นายธงชัย ตีรวงษ์ อาชีพรับจ้างทั่วไป
6. นายสมพร ตีรวงษ์ อาชีพขับรถรับจ้าง
7. 3 เดือนครึ่ง เสียชีวิต
8. 2 เดือน เสียชีวิต

ปัจจุบันไม่ทำการรักษาโรคผ่านการเข้าทรง แต่นางปิ่น ตรึงษ์จะทำพิธีเลี้ยงขวบปีหรือพิธีลงช่วงเพื่อเลี้ยงผีทุกๆ ปี และเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและให้อนุญาตคณะนางดั่งบ้านเกาะหวายนำขั้นตอนการทำพิธีนางดั่งไปสาธิตในรูปแบบของการแสดง เพื่อต้องการให้ลูกหลานรุ่นหลังได้รู้จักพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวไทยพวนเกาะหวาย โดยท่านจะเป็นผู้ขอหมอปวงและจัดทำขันมะเบ็งสมมาผีเปลี่ยนขันทุกเดือน แม้จะไม่มี การเข้าทรงผี หรือมีการแสดงก็จะทำขึ้นขึ้นสมมาที่หิ้งบูชาทุกเดือน ในการเลี้ยงเลี้ยงขวบปี นางปิ่น ตรึงษ์จะให้นายสำเนียง (หมอแคน) เป็นผู้เป่าแคนในพิธี มีความเชื่อว่าเป็นคนที่หมอปวงเลือก เพราะ นายสำเนียงเป็นลูกของนายสุวรรณ ซึ่งเป็นหมอแคนสมัยที่แม่ของตนออกทำการรักษาผู้ป่วย

ในการทำการแสดงพิธีกรรมนางดั่ง ไม่ว่าจะทำที่ใกล้หรือไกล คณะนางดั่งบ้านเกาะหวายจะต้องทำขวัญขึ้นครุกลับมาให้นางปิ่นตรึงษ์ขึ้นครุที่บ้าน ตลอดจนหมอแคนก็จะนำบุหรี ขวดดอกไม้มาให้นางปิ่นขึ้นครุเช่นกัน เพราะเชื่อว่านางปิ่น ตรึงษ์เป็นบริวารหมอปวงที่สามารถคุมผีอยู่

แผนผังการถ่ายทอด

1.3 ความเป็นมาของพิธีกรรมนางด้ง

ความเป็นมาของนางด้ง

คนไทยพวนมีวิถีชีวิตเรียบง่าย รักความสงบ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ สานกระบุงสานตะกร้า ทอผ้าไว้ใช้เอง ด้านอาหารการกิน ก็หาได้จากแหล่งธรรมชาติ เก็บผักตามริ้วบ้าน หาปลาตามท้องไร่ท้องนาไปประกอบอาหาร ไม่ชวนขายสร้างความมั่งคั่งร่ำรวย แต่ใช้ชีวิตเรียบง่ายอย่างพอเพียง จึงส่งผลให้ความเป็นอยู่ของวิถีชีวิตชาวพวนเป็นไปอย่างสงบสุข มีความศรัทธาในความเชื่อ ผูกพันกับธรรมชาติและศาสนา จึงไม่น่าแปลกว่า คนไทยพวนจึงมีนิสัยเยือกเย็น รักความสงบ ไม่รุกรานใคร อาชีพหลักโดยส่วนใหญ่ ผู้ชายจะประกอบอาชีพทางการเกษตร ส่วนผู้หญิงจะทอผ้า ทำงานจักรสานอยู่ที่บ้าน ทำหน้าที่เป็นภรรยา ดูแลบ้านเรือน เตรียมหุงหาอาหาร คอยปรนนิบัติสามีและดูแลลูก วิถีชีวิตของชาวพวนผูกพันกับครอบครัว มีระบบเครือญาติที่เป็นครอบครัวใหญ่ มีความใกล้ชิดกับครอบครัวและญาติพี่น้อง จึงมีการซึบซับและสืบทอดกิจกรรม ความเชื่อจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งทางด้านความเชื่อศาสนาและสังคมตลอดจนวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวนที่ยึดปฏิบัติต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ชาวพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลีมีเชื้อสายมาจากชาวพวนที่มีถิ่นฐานอยู่ที่เมืองพวน แขวงเมืองเชียงขวาง ต่อมาได้มีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ ชาวพวนบ้านเกาะหวายมีความเชื่อเรื่องผี เคารพศรัทธาบรรพบุรุษ ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะปกป้องรักษาความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านให้สงบร่มเย็น ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ธรรมเนียมในการเลี้ยงผีบรรพบุรุษมีสืบทอดกันมาอย่างช้านาน เพื่อให้เกิดความผาสุกและเป็นสิริมงคลต่อหมู่บ้าน จึงมีการนำอาหารคาวหวาน หมากพลู บุหรี่ เหล้าขาว ชันห่า ตลอดจนการละเล่น เช่น นางด้ง ประกอบพิธีกรรมหลังจากเข้าทรงเลี้ยงผี เพราะมีความเชื่อว่า ผีหมอพวงพะมาที่ปกป้องรักษาชาวบ้านขอความร่มเย็นเป็นสุข

นางด้ง

จากการศึกษานางด้งบ้านเกาะหวายจะถือจัดการแสดงในช่วงหลังงานบุญสงกรานต์เท่านั้น ไม่เล่นในประเพณีอื่นๆ เพราะถือว่าเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีสง ไม่เหมาะกับงานบุญหรืองานมงคลอื่นๆ หากแต่จะทำการแสดงหลังหมดงานบุญสงกรานต์ไปแล้ว เพราะถือว่างานบุญสงกรานต์นอกจากจะเป็นประเพณีที่ชาวพวนได้ทำบุญใหญ่ให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วนั้น โดยในช่วงสงกรานต์ ชาวพวนจะมีประเพณีการสูตรเสื้อสูตรผ้าในวันทำบุญใหญ่ ถือเป็นการสะเดาะเคราะห์ เสริมความเป็นสิริมงคลให้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นการแสดงประกอบพิธีกรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวไทยพวน ซึ่งแต่เดิมเป็นพิธีกรรมการรักษาผู้ป่วยที่เป็นความเชื่อของชาวไทยพวนในสมัยก่อน เรียกว่าพิธีลงช่วง และสืบทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นการการแสดงประกอบพิธีกรรมของชาวไทยพวนในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์นางสุรี สระเกาทอง ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมนางตั้งบ้านเกาะหวายว่า นางตั้งคือการละเล่นของหมอพงพะมาที่เข้าทรงรักษาคนพอถึงช่วงขวบปีจะมีการเลี้ยงผีจากทุกสารทิศ หลังจากการยกครู จะมีการแสดงการละเล่นเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน หมอพงพะมาจึงนำกระดิ่งมาให้สาวใช้ของท่านเล่นนางตั้ง โดยการร่ายรำตามคำร้องเซิ้งและโดนกระดิ่งเพื่อเสี่ยงทายเหตุการณ์ในหมู่บ้านว่าจะมีความเป็นอยู่อย่างไร จะสุขสบายหรือเกิดเหตุร้ายในหมู่บ้านหรือไม่ เสี่ยงทายว่าใครเจ็บไข้จะหายหรือไม่ ลูกหลานบ้านไหนหายออกจากบ้านไปนานจะกลับมาหรือไม่ ซึ่งนางตั้งจะล่ำเป็นกลอน (ร้องเซิ้ง) บอกเล่าเรื่องราวถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งในการเสี่ยงทายนี้ หากนางตั้งหรือสาวใช้ของหมอพงพะมาโยนกระดิ่งไปทางผู้ใด แล้วรับกระดิ่งไม่ได้ จะมีความเชื่อว่า ผู้นั้นจะเกิดภัยพิบัติหรือมีเรื่องเดือดร้อนใจ ซึ่งเป็นความกลัวและความเชื่อของคนในหมู่บ้านว่าต้องรับกระดิ่งให้ได้ ห้ามให้กระดิ่งตกลงสู่พื้นดิน เป็นความเชื่อในพิธีกรรมการเล่นผีที่มาบอกเหตุเป็นเรื่องราว

จากความเป็นมาข้างต้นจึงทำให้การแสดงพิธีกรรมนางตั้งจะต้องมีผู้แสดงหลายคน คือ ผู้ทำพิธีเป็นหัวหน้าผี 2 คน นางรำที่เป็นบริวารของผีจำนวนมาก แต่คณะนางตั้งบ้านเกาะหวายจะมีผู้รำ 6-7 คน ผู้ร้องเซิ้ง 1 คน นักดนตรีบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ 4 คน และที่ขาดไม่ได้ คือหมอแคนเป่าซอเพลงตามคำร้อง โดยให้ผู้รำร่ายรำไปพร้อม ๆ กับร้องเพลงเซิ้งเป็นลูกคู่กับทำนองเพลง โดยมีคำร้องดังนี้

“...อื้ปู้ดั่งเอ๋ย อียาดั่งเอ๋ย ลงมาเที่ยวรัก ลงมาเที่ยวลา เก็บผักเก็บปลา อียาพันด่า
ลงมาเล่นน้ำ ตะเข้พาไป ให้เหล้าสองไห ไก่ต้มสองตัว กระเทียมสองหัว อียาเหย... เอ๋ย สาว
น้อยคิ้วโค้ง กระดิ่งไม้หมาก สากน้อยไม้แดง ตะแกรงร่อนข้าว กระดิ่งฝัดข้าว ชะอ่อน แยะ
แยะ ชะอ่อน ยาย ยาย กะทุ้งกะทวย เท็ด เท็ง เท็ด เท็ง...”

เมื่อผู้เข้าทรงถูกผีเข้าร่าง แล้วก็จะร่ายรำ แกว่งไกวกระดิ่งกันอย่างสนุกสนาน โดยจะมีการฟ้อนรำซึ่งมีเนื้อร้องเซิ้งดังนี้

วันกำฟ้า เขาได้มาพ้อกัน	บ่อมีไต่ป็น จึงได้พ่อนอ่อนตาม
กระดิ่งพัดข้าวเอามา	ขวัญตามาช้อยเฮาน่า
พัดข้าวสีกำข้าวกากข้าวกำก็บ่อมี	สาวผู้ดีป็นใจ
เกาะหวายดินดำดำ	ขอพันธุ์ข้าวกำ ช้อยแต่ได้บ่ (2 ครั้ง)
คืนเดือนหงาย น่องกับอ้ายมาพ่อนรำ	มาช้อยกันดำ ข้าวกากข้าวกำดำเอาแสง
ลงช่วงดำสากไม้แดง (ข้า)	ไม้ดู่คู่แพง
ช้อยกันเอาแสงฮอดคำคืน	บ่อแล้วบ่อคืนไปเฮือน
น่องร่อนกระดิ่งลงมา	อ้ายจะพัดท่ากระดิ่งวงเดือน (2 ครั้ง)
ไทยพวนนี้แหละหนอจะให้รอนานสักเท่าไร	เฮาฮักฮ่วมใจ ผากไว้สามัคคี
ฮักกันคำมันบ่อลื้ม	แสนปลื้มไปด้วยศักดิ์ศรี
ไทยพวนผู้ดี ฮักสามัคคีต่อกัน	บ่อวันสักวันเดียวเลย
จ้อเอาไว้ให้ดี	เฮาเป็นน้องพี่บ่อมีเปรียบเปรย (2 ครั้ง)

นางตั้งถือเป็นวัฒนธรรมการแสดงพิธีกรรมประจำท้องถิ่นที่เกิดมาจากความเชื่อและภูมิปัญญาของชาวพวน ซึ่งมีเอกลักษณ์ทางด้านภาษา สื่อสารสนทนากันเป็นคำพังเพย ผู้ร้อยถ้อยคำเป็นลักษณะคำคม โดยมีเสียงดนตรีประกอบ สร้างความโดดเด่น ความสนุกสนานให้กับพิธีกรรม นางตั้งให้เป็นไปตามแบบแผนของชาวพวน ซึ่งเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของคนพวน คือ แคน เป็นเครื่องดนตรีที่ผู้ชายนิยมเล่นเมื่อมีเวลาวางจากการทำงาน อาจมีลีลาจังหวะทำนองแตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่น ขณะเป่าแคนเป็นท่วงทำนองต่างๆ ผู้ฟังอาจมีการร้องสอดแทรกสำเนียงเคล้าคลอเสียงแคนจนกลายเป็นบทเพลง ใช้ปฏิภาณไหวพริบการเจรจาตอบโต้ ตลอดจนสถานการณ์ต่างๆมาร้องขับขานคลอเสียงแคน จนเป็นที่นิยมและปฏิบัติสืบต่อกันมา ปัจจุบันกลายเป็นการแสดงที่สำคัญ ชาวบ้านนิยมนำมาแสดง เพื่อสร้างความรื่นเริงสนุกสนานให้กับงาน ตลอดจนจนเพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีชาวพวนสู่รุ่นหลาน ปัจจุบันการถ่ายทอดการแสดงพิธีกรรมนางตั้งเป็นไปได้ยาก เนื่องจากเยาวชนรุ่นหลังนิยมวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก จึงเหลือเพียงกลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกันสืบทอดพิธีกรรมที่บรรพบุรุษสะสมมาเป็นเวลานานอยู่เพียงจำนวนไม่มาก

พิธีกรรมนางตั้งของบ้านเกาะหวาย เกิดขึ้นจากความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติเป็นการนับถือผีบรรพบุรุษผีหมอปวงพะมาคติความเชื่อนี้ทำให้เกิดประเพณีพิธีกรรมเพื่อทำให้ผีบันดาลมิ่งมงคลแก่ตนเองและสังคมในหมู่ชุมชนชาวเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ก่อตั้ง รวมกลุ่มโดยนางสุรี สะเกาทอง เป็นหัวหน้าคณะ (หมอลำกลอนหญิง) ก่อตั้งคณะกรรมการแสดงนางตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 โดยสืบทอดขั้นตอนการทำพิธีมาจาก นางปัน ตรีวงษ์ (ทายาทผู้เข้าทรงหมอปวงพะมา) ส่วนหมอแคนคือ นายสำเนียง วงศ์ชัยสมร ปัจจุบันเหลือหมอแคนเพียงคนเดียวเท่านั้น เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอด ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และรวมตัวกันเพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นแสดงในงานต่างๆ ตลอดจนการจัดการแสดงเพื่อต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยือนชุมชน

คณะนางดั่ง บ้านเกาะหวาย ประกอบด้วย

ภาพประกอบ 18 นายสุรศักดิ์ สิงห์วิบูลย์

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

1. นายสุรศักดิ์ สิงห์วิบูลย์ ประธานสภาศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครนายก อาชีพ ข้าราชการบำนาญทำหน้าที่เป็นผู้ร่ำ ที่อยู่ปัจจุบัน 201 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 19 นายบรรจง มงคลยง

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

2. นายบรรจง มงคลยง หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมไทยพวนบ้านเกาะหวาย อาชีพ ข้าราชการบำนาญทำหน้าที่ตีฉาบ ที่อยู่ปัจจุบัน 201 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 20 นายสำเนียง วงศ์ชัยสมร

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

3. นายสำเนียง วงศ์ชัยสมร อายุ 65 ปี อาชีพ ทำนา ทำหน้าที่หมอแคน ที่อยู่ปัจจุบัน 201 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 21 นางสุรี สระเภททอง

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

4. นางสุรี สระเภททอง อายุ 72 ปี อาชีพแม่บ้านทำหน้าที่ หมอลำเซิ้ง ที่อยู่ปัจจุบัน 38 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 22 นายประดิษฐ์ บุญนิต

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

5. นายประดิษฐ์ บุญนิต อายุ 73 ปี อาชีพข้าราชการบำนาญ ทำหน้าที่บรรเลงกลองถึงน้ำมัน ที่อยู่ปัจจุบัน 38 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 23 นายวิหาร บ้านใหม่

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

6. นายวิหาร บ้านใหม่ อายุ 60 ปี อาชีพ ทำนาทำหน้าที่ผู้บรรเลงฉิ่ง ที่อยู่ปัจจุบัน 61 หมู่ 6 บ้านคลองตะเคียนตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 24 นางสาวรอง พรหมสวัสดิ์

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

7. นางสาวรอง พรหมสวัสดิ์ อายุ 80 ปี อาชีพ เย็บผ้าทำหน้าทีผู้รู้ ที่อยู่ปัจจุบัน 259 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 25 นางพรรณณี ดียิ่ง

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

8. นางพรรณณี ดียิ่ง อายุ 68 ปี อาชีพค้าขาย ทำหน้าที่ผู้รู้ ที่อยู่ปัจจุบัน 2 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 26 นางนงเยาว์ พันธุ์จันแมน

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

9. นางนงเยาว์ พันธุ์จันแมน อายุ 69 ปี อาชีพ เย็บผ้า ทำหน้าที่ผู้รู้ ที่อยู่ปัจจุบัน 189 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 27 นางวีรวรรณ เนติกุล

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

10.นางวีรวรรณ เนติกุล อายุ 66 ปี อาชีพ แม่บ้าน ทำหน้าที่ผู้รู้ ที่อยู่ปัจจุบัน 191 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 28 นางสาวสมปอง วันทอง

ที่มา: วิสาวรรณ ลายน้เงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

11.นางสมปอง วันทอง อายุ 68 ปี อาชีพ เย็บผ้า ทำหน้าที่ผู้ร่ำ ที่อยู่ปัจจุบัน 9849 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ภาพประกอบ 29 นางสาววรรณภา คำภา อายุ

ที่มา: วิสาวรรณ ลายน้เงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

12.นางวรรณภา คำภา อายุ 47 ปี อาชีพ ทำนา ทำหน้าที่ผู้ร่ำ ที่อยู่ปัจจุบัน 134 หมู่ 1 ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

1.3.1 ขั้นตอนและวิธีการแสดงพิธีกรรม

1.3.1.1 เครื่องบูชาครูและอุปกรณ์การแสดง

ธรรมเนียมของชาวพวนนั้น มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์ เมื่อจะมีการทำพิธีจะต้องมีการขอขมา และบูชาครูเสียก่อน อุปกรณ์ในการจัดเครื่องขอขมามีดังนี้

1. ชั้นธ 5 กรวยดอกไม้ รูป เทียน 5 กรวย
2. บุหรี่ 1 ซอง
3. น้ำอบ, น้ำหอม
4. กระเจก 1 ขาน
5. หวี 1 อัน

ภาพประกอบ 30 เครื่องบูชาครู

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้าเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

ในการแสดงพิธีกรรมจะมีอุปกรณ์ที่สำคัญและขาดไม่ได้ คือ กระตั้งรองเครื่องบูชาครู 1 ใบ สากไม้ 1 คู่และผ้าขาว 1 ผืน

ภาพประกอบ 31 อุปกรณ์การแสดงในพิธีกรรมนางดัง

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้าเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ)..

นางดั่ง เป็นพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงพิธีกรรมจากความเชื่อโบราณ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อว่าผีที่ปกปักรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้หายนั้น เมื่อถึงเวลาเลี้ยงขวบปีจะประทับร่างคนทรง รักความสวยงามและชอบความสนุกสนาน เมื่อทำการบูชาขอขมาครูเพื่อจะทำการแสดงนางดั่งแล้ว ผู้ที่แสดงเป็นนางดั่ง 2 คนจะ นั่งหันหน้าเข้าหากันระหว่างซากไม้(ซากแม่หม้าย) และมีผ้าคลุมบนศีรษะ หมอแคนจะเริ่มบรรเลงเพลงก่อนโดยมีเครื่องประกอบจังหวะกำกับจังหวะไปพร้อมๆ กัน หมอลำเซ็งจะเริ่มร้องจะเริ่มร้องเพลงเชิญนางดั่งมาประทับร่าง โดยมีลูกคู่ร้องรับและปรบมือร่วมกันไปด้วย ผู้ที่แสดงจะเริ่มแกว่งไกวกระด้างจากซ้าย จนเร็วขึ้นและแรงขึ้น เมื่อนางดั่งลงมาประทับร่างผู้แสดงจะเริ่มลุกขึ้นยืนและโยนกระด้างสลบไสลกันไปมา ตลอดจนโยนกระด้างให้กับคนที่ห้อมล้อมอยู่ ณ บริเวณนั้น หากโยนให้ใคร คนนั้นต้องรับให้ได้และร่ายรำอย่างสนุกสนานไปกับท่วงทำนองเพลง

ภาพประกอบ 32 การขอขมาบูชาครู

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้าเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

1.3.1.2 การไหว้ครู

ผู้แสดงทำพิธีไหว้ครูขอขมาบูชาครู เพื่อขอทำการแสดง เหล่าบรรดาคณะนางดั่งจะอยู่ในอาการนิ่งสงบไม่ส่งเสียงดัง เพราะถือว่า พิธีบูชานี้เป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการขอขมาครูให้มาประสิทธิประสาทวิชาปกป้องคุ้มครองรักษา ผู้แสดงและผู้คนที่มาร่วมชมพิธีกรรมนางดั่งเป็นพิธีที่เชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อในปรากฏการณ์เหนือมนุษย์ ดังนั้นการไหว้ครูจึงเป็นการขอขมาบูชาบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่มีตัวตน และด้วยเหตุที่เป็นพิธีกรรมความเชื่อของกลุ่มชน จึงไม่มีรูปแบบพิธีการไหว้ครู หรือลำดับเพลงเหมือนการแสดงอื่นทั่วไป หากแต่มีบทเชิญนางดั่งประทับร่างและสิ้นสุดที่บทเพลงเซ็งลำพวน

ภาพประกอบ 33 การไหว้ครูก่อนทำการแสดง

ที่มา: วิลารรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

ภาพประกอบ 34 ขั้นตอนการแสดงพิธีกรรมนางด้ง

ที่มา: วิลารรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

1.3.1.3 ขั้นตอนการแสดงพิธีกรรมนางด้ง

ขั้นตอนการแสดงนางด้ง จะเริ่มตั้งแต่การที่หมอรำเซ็งร้องบทเชิญนางด้ง โดยผู้ร่วมแสดงจะร่วมร้องและปรบมือไปพร้อมๆ ด้วย โดยมีหมอแคนเป่าซอแคนเป็นพื้นหลังและเครื่องประกอบจังหวะดีเข้าจังหวะเพลงอย่างสนุกสนาน บทเพลงเป็นการกล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ มีจุดประสงค์เพื่อเชื้อเชิญครูบารออาจารย์มาประสิทธิ์ประสาทวิชา หรือขอขมาให้ทำการใดๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี สร้างสิริมงคลให้กับตัวผู้เล่น โดยเริ่มจากการที่หมอแคนเป่าแคนขึ้นมา ก่อนในท่วงทำนองสำเนียงพวนเพื่อให้หมอลำเซ็งเตรียมตัวโดยไม่มีระยะเวลากำหนดว่าสั้นยาวเท่าใด เมื่อหมอลำพร้อมก็จะร้องเป็นต้นเสียง ด้วยเนื้อร้องที่ขึ้นต้นว่า “อี่ปู่ดั่งเอย อี่ย่าดั่งเอย” โดยมีลูกคู่ร้องรับคลอเสียงแคนพร้อมทั้งปรบมือไปพร้อมกับจังหวะดนตรี

ภาพประกอบ 35 ผู้แสดงนำผ้าขาวในกระดังมาคลุมศรีษะ

ที่มา: วิลารรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

บทเชยหนังดั่ง(ซ่อสุดสะแนน)

อี่ปู้ดั่งเอย อี่ยาดั่งเอย ลงมาเที่ยวรัก ลงมาเที่ยวลา
เก็บผักเก็บปลา อี่ย่าพันดำ ลงมาเล่นน้ำ ตะเข้าพาไป
ให้เหล้าสองไห ไก่ต้มสองตัว กระเทียมสองหัว
อี่ย่าเหี้ย.... เอย สาวน้อยไม่หมาก สากน้อยไม่แดง
ตะแกรงร่อนข้าว กระดังผัดข้าว ชะอ่อนน แยะ แยะ
ชะอ่อนน ยาย ยาย กะทู้กะทาย เท็ด เท่ง เท็ด เท่ง...”

ภาพประกอบ 36 ผู้แสดงลุกขึ้นยืนพร้อมแกว่งไกวกระดังไปมา มีผู้ช่วยดึงผ้าออกจากศรีษะ

ที่มา: วิลารรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

เมื่อมีการเชิญนางดังลงมาแล้ว ก็จะมีการโยนกระดังส่งต่อกันไปมาระหว่างผู้แสดง ตลอดจนมีการโยนกระดังให้กับคนอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน มีความเชื่อว่าเมื่อโยนให้ใครก็จะต้องรับกระดังให้ได้ ห้ามให้กระดังลงถึงพื้น ดังนั้นผู้แสดงจึงต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างมาก ในขณะที่ผู้แสดงทำการโยนกระดังอยู่นั้น ดนตรีก็ยังคงบรรเลงต่อเนื่องไม่ขาดสาย เพียงแต่หมอลำเซิ้งจะไม่ร้องเนื้อไปด้วยเท่านั้นเอง

ในขณะที่ดนตรียังคงบรรเลงซอสุดสะแนนนั้น ก็มีบทร้องเป็นภาษาถิ่นสอดแทรกเข้ามา ลักษณะคล้ายลำพวน มีการเอื้อนเอ่ยเป็นคำกลอนสำเนียงพวน ในช่วงนี้นางรำจะหยุดพ้อนรำ เครื่องประกอบจังหวะจะหยุดบรรเลงทั้งหมด มีเพียงเสียงร้องกับเสียงแคนเท่านั้น ซึ่งแคนจะบรรเลงซอลำพวนเป็นพื้นหลังเป่าพวนไปมาให้ผู้แสดงเป็นคนทรงผีร้องบทพญาคลอไปกับเสียงแคน กล่าวถึงขั้นตอนการประทับร่างทรงโดยใช้รูปเทียนบูชาและถามไถ่ผีว่ามาจากแห่งหนใดเป็นการถามตอบระหว่างคนกับผี บทเพลงนี้เป็นการพูดคุยและมีการเอื้อนเอ่ยในสำเนียงพวน ไม่มีรูปแบบจังหวะตายตัว เสมือนเป็นการพูดคุยกันเป็นภาษากลอนเท่านั้น หมอลำเซิ้งก็จะถามผู้แสดงเป็นร่างทรงว่า มาจากที่ไหน ผู้แสดงจะตอบเป็นบทร้องดังนี้

บทพญาบูชาผี (ซอลำพวน)

นี่ละหนอ	ควันรูปเอ๋ย
เพิ่นก็เล่นไปเวียน	ควันเทียนเอ๋ย
เพิ่นก็เวียนมาเว้า	สองคนเฮา ให้เว้าต่อเพิ่น
มาฮอดแล้ว	จั่งมาพากันเล่น
สนามเย็นเอ๋ย	ให้เพิ่นเบิ่ง

ภาพประกอบ 37 ผู้แสดงเป็นคนทรงร้องลำพวนและรำเพียงคนเดียว

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้าเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

หลังจากนั้นหมอราเซ็งจะเริ่มร้องเซ็งนางดังขึ้นมา โดยบทเพลงมีลักษณะผสมวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาทำให้บทเพลงฟังดูไม่น่าเบื่อโดยเนื้อเพลงกล่าวถึงบรรพบุรุษผีปู่ผีย่าที่ปกป้องรักษาลูกหลานให้ลงมาสถิตในร่างคนทรง โดยมีเครื่องเซ่นไหว้เป็นไก่ เหล้า และกล่าวถึงอุปกรณ์ในการใช้ทำการละเล่นของชาวไทยพวน

ภาพประกอบ 38 นางดังโยนกระดังเสียงทาย

ที่มา: วิลารรณ ลายน้าเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

ภาพประกอบ 39 นางดังโยนกระดังไป-มาให้กับผู้ร่วมพิธี

ที่มา: วิลารรณ ลายน้าเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

ในขณะนี้ สืบเนื่องจากการโยนกระดัง หากกระดังอยู่ที่ผู้ใด ผู้นั้นก็จะรำฟ้อนกระดังไปกับ
คณะเป็นลักษณะการแปลแถวเป็นรูปวงกลม (คล้ายกับการรำวงย้อนยุค) รำวนกันเป็นวงกลม แคน
ก็จะเป่าซอลำเต๋ยวนไปมา เมื่อจบเนื้อเพลงก็จะมีการทอดเสียงร้องของหมอลำเซ็งและเสียงดนตรีให้
ซาลง ถือว่าเป็นการจบการแสดงพิธีกรรมนางด้งบ้านเกาะหวาย

เพลงเซ็งกระดัง (ซอลำเต๋ย)

วันกำฟ้า เขาได้มาพ้อกัน	บ่มีไต่บัน จึงได้ฟ้อนอ่อนตาม
กระดังพัดข้าวเอามา	ขวัญตามาซ่อยเฮานา
พัดข้าวสั้กำข้าวกากข้าวกำก็บ่มี	สาวผู้ดีปันใจ
เกาะหวายดินดำดำ	ขอพันธุ์ข้าวกำ ซ่อยแต่ได้บ่ (2 ครั้ง)
คืนเดือนหงาย น่องกับอ้ายมาฟ้อนรำ	มาซ่อยกันดำ ข้าวกากข้าวกำดำเอาแสง
ลงช่วงดำสากไม้แดง (ซ้า)	ไม้คู่คู่แพง
ซ่อยกันเอาแสงฮอดคำคิ่น	บ่แล้วบ่คิ่นไปเหือน
น้องร่อนกระดังลงมา	อ้ายจะพัดทำกระดังวงเดือน (2 ครั้ง)
ไทยพวนนี้แหละหนอจะให้รอนานสักเท่าไร	เขายังห่วงหัวใจ ผากไว้สามัคคี
ฮักกันคำมั่นบ่ลื้ม	แสนปลื้มไปด้วยศักดิ์ศรี
ไทยพวนผู้ดี ฮักสามัคคีต่อกัน	บ่เว้นสักวันเดียวเลย
จื่อเอาไวให้ดี	เขาเป็นน้องพี่บ่มีเปรียบเปรย (2 ครั้ง)

1.3.3 การแต่งกายของหมอลำและหมอแคน

หมอลำเซ็ง นุ่งผ้าซิ่น ใส่เสื้อแขนกระบอกมีสไบพาด

หมอแคน นิยมใส่เสื้อม่อฮ่อมหรือเสื้อซาฟารี นุ่งกางเกงขายาวเพื่อความสะดวกและ
ตามยุคสมัย แต่ยังคงมีผ้าขาวม้าคาดเอว

นางรำ นุ่งผ้าซิ่น ใส่เสื้อแขนกระบอกมีสไบพาดเหมือนกับชุดของหมอลำเซ็ง

การแต่งกายของหมอลำและหมอแคน

ภาพประกอบ 40 การแต่งกายหมอลำเซิ้งและหมอแคน

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้เงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

ภาพประกอบ 41 การแต่งกายของนักดนตรีและนางรำ

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้เงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

1.3.4 เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง

ดนตรีที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมนางด้งใช้เครื่องดนตรี 2 ประเภท คือ ประเภทเครื่องดำนันทอง และประเภทเครื่องประกอบจังหวะ เครื่องดำนันทอง คือ แคน แคนเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านของชาวกวน นิยมใช้แคนแปด ซึ่งเป็นแคนขนาดกลาง ใช้สำหรับเป่าเดี่ยว มีลูกข่างละ 8 ลูก ส่วนใหญ่จะเป่าเป็นลายแคนสุดสะแนน กับ ลายซอลำพวน เอกลักษณ์ของชาวกวนที่เป่าแคนจะมีสำเนียงการเป่าที่เชื่องช้า ทำนองเดิมเรื่อยๆ ค่อยเป็นค่อยไป สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัยใจคอของคนพวนที่เรียบง่ายได้อย่างชัดเจน

ภาพประกอบ 42 หมอแคนบรรเลงประกอบพิธีกรรมนางด้ง

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้าเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

ภาพประกอบ 43 รูปกลองถึงน้ำมัน

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

เครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองถึงน้ำมัน จึง ฉาบ ลักษณะการตีกลองประกอบจังหวะจะตีจังหวะแข็งตามท่วงทำนองของผู้บรรเลงแคน หากแต่เห็นความโดดเด่นของตัวกลองถึงน้ำมันที่บ่งบอกถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมสังคมที่สามารถหาสิ่งของมาทดแทนแล้ว ยังสร้างอรรถรสให้กับบทเพลงมากยิ่งขึ้นจากเสียงถึงน้ำมันที่ดังกังวานตามท่วงทำนองเพลงแมนล้นสุดแต่ระวรรคเพลงของผู้ร้องแข็ง แต่จะยังคงมีเสียงแคนและเสียงกลองถึงน้ำมันบรรเลงทำนองเพลงไปเรื่อยๆ จนทอดจบเพลง

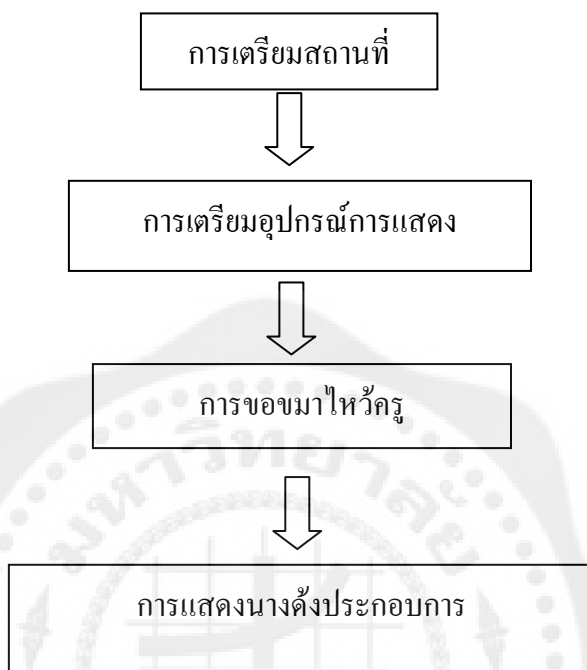

ภาพประกอบ 44 วงดนตรีประกอบการแสดงพิธีกรรมนางด้ง

ที่มา: วิลาวรรณ ลายน้ำเงิน. (2559, 22 พฤษภาคม: ถ่ายภาพ).

ขั้นตอนการแสดงประกอบพิธีกรรมนางด้ง

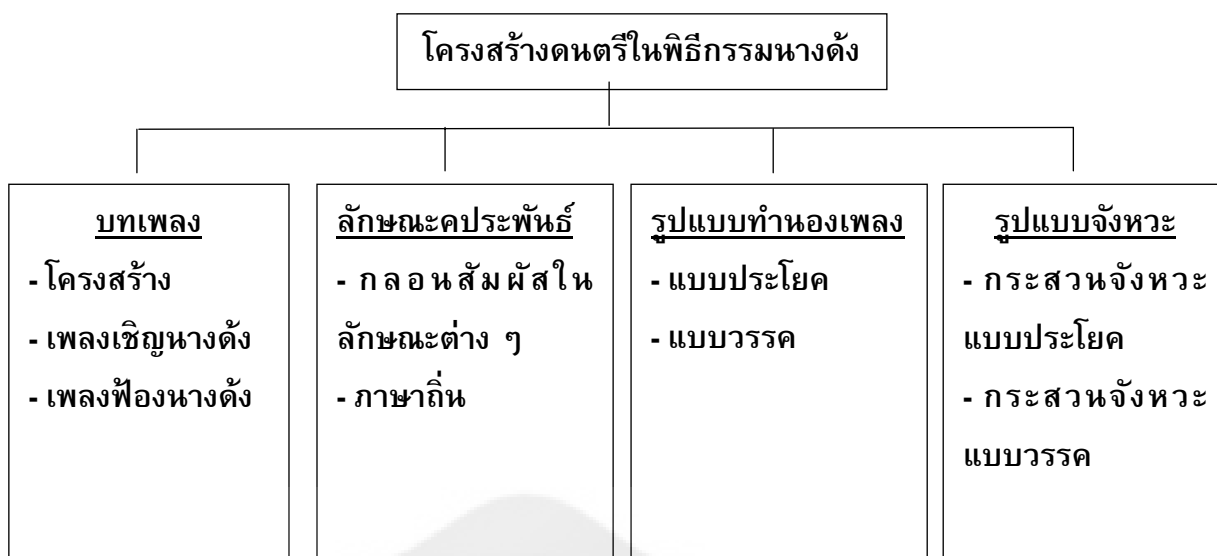
แผนผังขั้นตอนของพิธีกรรม มีดังนี้

2. องค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมนางด้งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก

พิธีกรรมนางด้ง เป็นความเชื่อของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอบางพลี จังหวัดนครนายกปรากฏมีดนตรีและวรรณกรรมผูกพันกันเป็นประเพณี ลำดับได้ดังนี้

2.1 โครงสร้างดนตรีในพิธีกรรมนางด้ง เป็นพิธีกรรมสำคัญที่ชาวไทยพวนได้ดำรงรักษา และมีการสืบทอดมาจนปัจจุบัน ประกอบด้วย บทเพลง ลักษณะคำประพันธ์ รูปแบบทำนองเพลงและรูปแบบจังหวะ มีโครงสร้างซึ่งแสดงเป็นแผนภูมิโครงสร้างดนตรีในพิธีกรรมนางด้ง ดังนี้

2.2 บทเพลงดนตรีมีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมความเชื่อ และผูกพันกับความลึกลับที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ แต่ก็เชื่อกันว่าเมื่อได้ปฏิบัติตามการสืบทอดโดยบรรพชน จะปรากฏผลดีงามตามสิ่งที่ได้กระทำไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในภูมิประเทศถิ่นฐานใด สิ่งหนึ่งซึ่งถือปฏิบัติอันขาดมิได้คือดนตรีดนตรีในพิธีกรรมนางด้งเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่เกิดจากความเชื่อบทเพลงจึงสัมพันธ์กับการขอขมา การสร้างความรื่นเริงปรากฏบทเพลงให้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการบรรเลงประกอบกับพิธีกรรมเพื่อความอยู่เย็นสุข ดังนี้

“เชยุนางด้ง”

- - ด ม	- ช - ฟ	- - ด ม	- ช - ฟ	- - ฟ ฟ	- ม - ช	- - ฟ ฟ	- ม - ช
- - ม ด	- ม - ฟ	- - ม ด	- ม - ฟ	- - ฟ ฟ	- ม - ช	- - ม ช	- ฟ - ฟ
- - ม ม	- ช - ช	- ม - ช	- ฟ - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ช	- ม - ด	- ช - ฟ
- - ม ช	- ช - ม	- ม - ช	- ช - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ช	- - ฟ ช	- ม - ด
- - ม ด	- - ม ช	- - ม ด	- - ม ฟ	- - ม ช	- - ม ฟ	- ล - ด	- ล - ด

“ซ้อลำพวน”

- - - ด	- ม ด ด	- - - -	- - - ม	- - - ม	- ด - ม	- - - ฟ	- - - ฟ
- - - ม	- - ม ล	- - - ด	- - - ด	- - - -	- - - ด	- - - ด	- - - ม
- - - ม	- - - ฟ	- - - ด	- - ม ด	- - ด ล	- - - ล	- - ม ด	- - - ด
- - - -	- ด - ด	- - - ล	- ด - ทุ	- - - -	- - - ม	- - - ม	- - - ล
- - - ล	- - ม ด	- - - ด	- - - ล	- - ล ล	- - - ม	- - - ด	- - - ม
- - - -	- ล - ล	- - - ล	- - - ทุ				

ชุดสระแนบ

- - - ช	- - - ช	- - - ช	- ดํ ฌ	- ดํ ฌ	- ม ร ด	- ม ร ด	- ม ร ด
ล ด ร ม	ด ม ด ม	ร ด ร ม	ฌ ล ฌ ม	ร ด ร ม	- รํ - ดํ	ล ดํ ฌ ล	- รํ - ดํ
ล ดํ ฌ ล	- ล ฌ ฟ	ฌ ล ดํ ฌ	- ล ฌ ฟ	ฌ ล ดํ ฌ	- ฟ ฌ ฟ	ร ฟ ฌ ร	- ฟ ฌ ฟ
ร ฟ ฌ ร	- ด - ฑ	- ด - ร	- ด - ฑ	ด ม ด ร	ม ร ฌ ม	ร ด ร ม	ด ม ด ม
ร ด ร ม	ด ม ด ม	ร ด ร ด	ลฺ ด ลฺ ด	ร ด ร ด	ลฺ ด ลฺ ด	ร ด ร ม	ฌ ล ฌ ม
ร ด ร ด	ลฺ ด ลฺ ด	ร ด ร ด	ลฺ ด ร ม	ร ด ร ด	ลฺ ด ร ด	ลฺ ด ร ด	ลฺ ด ร ด
ลฺ ด ร ด	ม ด ร ด	ม ด ร ด	ม ด ร ด	ม ด ร ด	- ฌ ม ฌ	ร ม ด ร	- ฌ ม ฌ
ร ม ด ร	- ฌ ม ฌ	ล ฌ ม ฌ	ดํ รํ ดํ ล	ฌ ฟ ฌ ล	ดํ ฌ ดํ ล	ฌ ฟ ฌ ล	- มํ รํ ดํ
รํ มํ ดํ รํ	- ดํ - ฑ	- ดํ - รํ	- ดํ - ฑ	ดํ มํ ดํ รํ	- ฌ มํ ฌ	ลํ ฌ มํ ฌ	ลํ ฌ มํ ฌ
ลํ ฌ มํ ฌ	- มํ รํ ดํ	ลํ ดํ ฌ ลํ	- มํ รํ ดํ	ลํ ดํ รํ ดํ	ลํ ดํ รํ ดํ	ลํ ดํ ฌ ลํ	ดํ รํ ดํ ล
ฌ ฟ ฌ ล	ดํ ฌ ดํ ลํ	ฌ ฟ ฌ ร	- ฌ - ฟ	ร ฟ ฌ ร	- ล ฌ ฟ	ร ฟ ฌ ร	- ด - ฑ
- ด - ร	- ด - ฑ	ด ร ด ร	ม ร ฌ ม	ร ด ร ม	ด ม ด ม	ร ด ร ม	ด ม ด ม
ร ด ร ม	ด ม ด ม	ร ด ร ด	ลฺ ด ร ด	ลฺ ด ร ด	ลฺ ด ร ด	ลฺ ด ร ด	ม ด ร ด
ม ด ร ด	- ม ร ด	ลฺ ด ร ม	ด ม ด ม	ร ด ร ม	ด ม ด ม	ร ด ร ม	ฌ ร ฌ ม
ร ด ร ม	ด ม ด ม	ร ด ร ลฺ	ด ม ด ม	ร ด ร ด	ลฺ ด ลฺ ด	ร ด ร ด	ลฺ ด ร ม
ร ด ร ด	- ม ร ด	ลฺ ด ร ม	ด ม ด ม	ร ด ร ม	- ม ร ด	ลฺ ด ร ม	- ม ร ด
ร ลฺ ด ร	- ม ร ด	ลฺ ด ร ม	ด ม ร ด	ร ลฺ ด ร	- ลฺ ด ร	ร ลฺ ด ร	- ลฺ ด ร
ร ลฺ ด ร	- ลฺ ด ร	ลฺ ด ร ด	ลฺ ด ร ด	ลฺ ด ร ด	ลฺ ด ร ด	ม ด ร ด	ม ด ร ด
ม ด ร ด	ม ด ร ด	- ฌ ม ฌ	ร ฌ ม ฌ	ร ฌ ม ฌ	ร ฌ ม ฌ	- รํ - ดํ	ล ดํ ฌ ล
- ฟ ฌ(ลด)	- ฟ ฌ(ลด)	- ฟ ฌ(ลด)	- ฟ ฌ(ลด)	- ฟ ฌ ฟ	ร ฟ ฌ ฟ	ร ฟ ฌ ฟ	ร ฟ ฌ ฟ
ร ฟ ฌ ร	- ด - ฑ	ด ม ด ร	ม ร ฌ ม	ร ด ร ด	ด ม ด ม	ร ด ร ด	ลฺ ฌ - -

2.2.1 บทเพลงเชิญนางด้ง

หมอแคน เป่าเกริ่นนำเป็นทำนองซอพวน แล้วเข้าจังหวะด้วยกลอง(ดัง) จึง ฉาบเล็ก สักครู่หนึ่งหมอลำทำพิธีโดยท่องปณมัตตคาถาเป็นภาษาถิ่นอีสาน จากนั้นหญิง 2 คน (ร่างทรง) คนหนึ่งหยิบดอกไม้(กำหนึ่ง)ในกระดัง มาไว้ในมือในลักษณะพนมมือ เป็นการขึ้นครู (ไหว้ครู) เพื่อขอพร และอัญเชิญ แล้วส่งต่อให้อีกคนหนึ่งในลักษณะเดียวกัน จากนั้นผู้ช่วยผู้ทำพิธีคลี่ผ้าขาวผืนยาวคลุมหญิง 2 คน (มือจับกระดัง) แล้วหมอลำจึงขับร้องนำเป็นต้นเสียงด้วยบทร้อง ว่า “**อี่ปู้ดั่งเอ๋ย อี่ยาดั่งเอ๋ย**” โดยมีเสียงแคนเป่าทำนองซอพวนเป็นพื้นหลัง เกริ่นนำ ว่า

เชิญผีนางด้ง

- - ด ม	- ช - ฟ	- - ด ม	- ช - ฟ	- - ฟ ฟ	- ม - ช	- - ฟ ฟ	- ม - ช
- - ม ด	- ม - ฟ	- - ม ด	- ม - ฟ	- - ฟ ฟ	- ม - ช	- - ม ช	- ฟ - ฟ
- - ม ม	- ช - ช	- ม - ช	- ฟ - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ช	- ม - ด	- ช - ฟ
- - ม ช	- ช - ม	- ม - ช	- ช - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ช	- - ฟ ช	- ม - ด
- - ม ด	- - ม ช	- - ม ด	- - ม ฟ	- - ม ช	- - ม ฟ	- ล - ด	- ล - ด

บทเชิญผีนางด้ง ที่ขึ้นนำโดยหมอลำ(ต้นเสียง) ว่า “อี่ปู่ดั่งเอย อี่ย่าดั่งเอย”จะขับร้องกลับไป-มา ประมาณ 5 รอบ แต่ละรอบมีกิจกรรมการเปลี่ยนแปลงท่าทางอาภักปิริยาและพิธีการอัญเชิญผีนางด้ง ดังนี้

รอบที่ 1

เมื่อหมอลำ ขับร้องขึ้นต้นว่า “อี่ปู่ดั่งเอย อี่ย่าดั่งเอย”และลูกคู่ (ผู้ร่วมพิธียืนล้อมเป็นวง) ร้องรับและปรบมือให้จังหวะจนจบบทร้อง ผู้หญิง 2 คน ที่คลุมผ้าขาวและมีมือจับกระดิ่งในท่อนักลูกคู่เข้า เริ่มแกว่งไกวกระดิ่งไป-มาในท่าพัดข้าวตามจังหวะทำนองบทเชิญผีนางด้ง ในรอบนี้ช่วงท้ายของบทร้อง จะมีผู้ช่วยมาเก็บเครื่องบัดพลีในกระดิ่งและสากไม้แดงที่ร้องรับกระดิ่งสองอันออกไปจากพิธี

รอบที่ 2

ขณะที่หมอลำและลูกคู่ดำเนินการขับร้องต่อ หญิงที่คลุมผ้าขาว ลูกขึ้นยืนพร้อมกับแกว่งไกวกระดิ่งไป-มา ในท่าพัดข้าว ในช่วงท้ายของบทร้องจะมีผู้ช่วยพิธีมาดึงผ้าขาวที่คลุมหัวหญิงทั้งสองออก

รอบที่ 3

ขณะที่หมอลำและลูกคู่ดำเนินการขับร้องต่อ หญิงคนหนึ่งจะปล่อยมือจากการจับกระดิ่งให้กับหญิงอีกคนหนึ่งแกว่งไกวกระดิ่งไป-มาในท่าพัดข้าวคนเดียว ในช่วงท้ายของบทร้อง หญิงคนที่แกว่งไกวกระดิ่งไป-มา โยนกระดิ่งให้กับหญิงที่แกว่งไกวไป-มาด้วยกันในช่วงต้น รับไปแกว่งไกวไป-มาในท่าพัดข้าวต่อ ส่วนคนที่โยนกระดิ่ง ก็รำฟ้อนไปตามทำนอง

รอบที่ 4

ขณะที่หมอลำและลูกคู่ดำเนินการขับร้องต่อ หญิงสองคนก็จะสลับกันโดยโยนกระดิ่งกลับไป-มา ให้หญิงอีกคนหนึ่งแกว่งไกวกระดิ่งไป-มาในท่าพัดข้าวคนเดียว ในช่วงท้ายของบทร้อง หญิงคนที่แกว่งไกวกระดิ่งไป-มาในท่าพัดข้าว โยนกระดิ่งให้กับหญิงที่แกว่งไกวไป-มาด้วยกันในช่วงต้น รับไปแกว่งไกวไป-มาในท่าพัดข้าวต่อ ส่วนคนที่โยนกระดิ่งก็รำฟ้อนไปตามทำนองในลักษณะจกกลม และสลับกันเช่นนี้เรื่อยไป

รอบที่ 5

รอบนี้ใช้ดนตรีบรรเลงล้วนโดยไม่มีการขับร้อง หญิงสองคนก็จะสลับกันโดยโยนกระดิ่งกลับไป-มาในท่าพัดข้าวในรอบนี้หญิงสองคนจะโยนกระดิ่งไป-มาให้กับผู้ร่วมพิธี (วงนอก) ได้ร่วมกิจกรรมนี้โดยทั่วกัน

พิธีเชิญนางด้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมทั้ง 5 รอบ ดังกล่าวข้างต้นนี้มืทำนองร้องดังนี้

เพลงเชิญนางด้ง

ทำนอง

- - ด ม	- ช - ฟ	- - ด ม	- ช - ฟ	- - ฟ ฟ	- ม - ช	- - ฟ ฟ	- ม - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - อี ปู่	- ดั่ง - เอย	- - อี ย่า	- ดั่ง - เอย	- - เรา มา	- เทียว-รัก	- - ลง มา	- เทียว-ลา
------------	--------------	------------	--------------	------------	-------------	-----------	------------

ทำนอง

- - ม ด	- ม - ฟ	- - ม ด	- ม - ฟ	- - ฟ ฟ	- ม - ช	- - ม ช	- ฟ - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

-- เก็บผัก	- เก็บ-ปลา	- - อี ย่า	- พัน - ดำ	- - ลง มา	- - เล่น น้ำ	- - ตะ เข้	- พา- ไป
------------	------------	------------	------------	-----------	--------------	------------	----------

ทำนอง

- - ม ม	- ช - ช	- ม - ช	- ฟ - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ช	- ม - ด	- ช - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

-- ให้เหล้า	- สอง-ไห	- ไก่ - ต้ม	- สอง - ตัว	--กระเทียม	- สอง - หัว	- อี - ย่า	- ห้ย-เอย
-------------	----------	-------------	-------------	------------	-------------	------------	-----------

ทำนอง

- - ม ช	- ช - ม	- ม - ช	- ช - ม	- - ม ช	- ช - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

--สวาน้อย	- คิ้ว - โกง	- กระ-ดิ่ง	-ไม้-หมาก	- -สากน้อย	-ไม้- แดง	--ตะแกรง	-ร้อน-ข้าว
-----------	--------------	------------	-----------	------------	-----------	----------	------------

ทำนอง

- - ม ซ	- ซ - ด	- - ม ด	- - ม ซ	- - ม ด	- - ม ฟ	- - ม ซ	- - ม ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - กระดัง	- ผัด - ข้าว	- - ชะ อ่อน	- - แยะแยะ	- - ชะ อ่อน	- - ยายยาย	- - กะ ทั้ง	- - กะ ทาย
------------	--------------	-------------	------------	-------------	------------	-------------	------------

ทำนอง

- ซ - ม	- ซ - ม
---------	---------

ร้อง

- เกิด-เทิ่ง	- เกิด-เทิ่ง
--------------	--------------

2.2.2 บทพญาบูชาผี

เป็นบทเพลงที่ใช้บรรเลงต่อบทเชิญนางด้งเมื่อผู้ร่วมพิธีหรือชาวบ้านถามว่าเป็นผีชื่ออะไร มาจากไหนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้เชิญผีประทับร่าง (ผู้เข้าทรง) ก็เริ่มร้องบทพญา (ช่อลำพวน) เป็นภาษาท้องถิ่น เสมือนอวยชัยให้พร และตั้งใจที่ได้มาพบปะกันด้วยบทพญาบูชาผี ดังนี้

บทพญาบูชาผี

ทำนอง

- - - ด	- ม ด ด	- - - -	- - - ม	- - - ม	- ด - ม	- - - ฟ	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - ี่	- - ละหนอ	- - - -	- - - ควัน	- - - ฐป	- - - เอย	- - - -	- - - -
----------	-----------	---------	------------	----------	-----------	---------	---------

ทำนอง

- - - ม	- - ม ล	- - - ด	- - - ด	- - - -	- - - ด	- - - ด	- - - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - ่ยน	- - ก็แล่น	- - - ไป	- - - เวียน	- - - -	- - - ควัน	- - - เทียน	- - - เอย
-----------	------------	----------	-------------	---------	------------	-------------	-----------

ทำนอง

- - - ม	- - - ฟ	- - - ด	- - ม ด	- - ด ล	- - - ล	- - ม ด	- - - ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - -	- - - -	- - - ่ยน	- - ก็ เวียน	- - มา เว้า	- - - สอง	- - - คน	- - - เฮา
---------	---------	-----------	--------------	-------------	-----------	----------	-----------

ทำนอง

- - - -	- ด - ด	- - - ล	- ด - ทุ	- - - -	- - - ม	- - - ม	- - - ล
---------	---------	---------	----------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - -	- ให้ - ไว้	- - - ต่อ	- เฝิน - -	- - - -	- - - มา	- - - ฮอด	- - - แล้ว
---------	-------------	-----------	------------	---------	----------	-----------	------------

ทำนอง

- - - ล	- - ม ด	- - - ด	- - - ล	- - ล ล	- - - ม	- - - ด	- - - ม
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - จัง	- - มาพา	- - - กัน	- - - เล่น	- - - สนาม	- - - -	- - - เยน	- - - เอย
-----------	----------	-----------	------------	------------	---------	-----------	-----------

ทำนอง

- - - -	- ล - ล	- - - ล	- - - ทุ
---------	---------	---------	----------

ร้อง

- - - -	- ให้ - เฝิน	- - - เป็ง	- - - เอย
---------	--------------	------------	-----------

2.2.3 บทเพลงเชิงกระดัง เป็นบทเพลงหนึ่งใช้บรรเลงและขับร้องต่อจากบทพญาบูชาผี ขณะที่ดนตรีบรรเลงนำผู้ช่วยในพิธีจะนำกระดังที่บรรจุด้วยน้ำอบหอม หวี แป้งกระจกออกมาให้ผู้ประกอบพิธี (หญิง 2 คน) ได้ประพรม หวีหัวมัดหน้าให้ซึ่งกันและกัน พร้อมกับผู้เข้าพิธี ร่ายรำไปตามบทร้องโดยทั่วกันอย่างสนุกสนานในบทเพลงเชิงนางดัง อันเป็นกิจพิธีกรรมช่วงท้ายมีทำนองร้องดังนี้

บทเพลงฟ้อนนางดัง

บาทที่ 1

ทำนอง

- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ต้ม	- - - ล	- ซ - ล	- - - ต้ม	- - - ฟ
---------	---------	---------	-----------	---------	---------	-----------	---------

ร้อง

- - - -	- - - วัน	- - - กำ	- - - ฟา	- - - เฮา	- ได้ - มา	- - - พ่อ	- - - กัน
---------	-----------	----------	----------	-----------	------------	-----------	-----------

ทำนอง

- - - -	- ม - ซ	- - - ม	- ร - ด	- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ซ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - -	- บ - มี	- - - ไต	- - - ปัน	- - - จิง	- ได้ - ฟोन	- - - อ่อน	- - - ตาม
---------	----------	----------	-----------	-----------	-------------	------------	-----------

ทำนอง

- - - -	- ด - ซ	- - ฟ ม	- ฟ - ซ	- - - -	- ด - ซ	- - ฟ ม	- ฟ - ซ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - -	- กระ - ดั่ง	- - - ฟัด	- เอา - มา	- - - -	- ขวัญ - ตา	- มา - ซ้อย	- เฮา - น้ำ
---------	--------------	-----------	------------	---------	-------------	-------------	-------------

ทำนอง

- - - -	- ด - ด	- - - ซ	- ซ - -	- ด - ล	- ซ - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - -	- ฟัด - ข้าว	- - - สัก	- กำ - -	- ข้าว - กาก	- ข้าว - กำ	- - ก็ บ่	- มี - -
---------	--------------	-----------	----------	--------------	-------------	-----------	----------

ทำนอง

- ม - ซ	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด	- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - สาว	- ผู้ - ดี	- - - บั้น	- - - ใจ	- - - -	- เกาะ - หวาย	- - - ดิน	- ดำ - ดำ
-----------	------------	------------	----------	---------	---------------	-----------	-----------

ทำนอง

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด	- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- ขอ - พันธุ์	- ข้าว - กำ	- - ซ้อยแต่	- ได้ - บ่	- - - -	- เกาะ - หวาย	- - - ดิน	- ดำ - ดำ
---------------	-------------	-------------	------------	---------	---------------	-----------	-----------

ทำนอง

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด
---------	---------	---------	---------

ร้อง

- ขอ - พันธุ์	- ข้าว - กำ	- - ซ้อยแต่	- ได้ - บ่
---------------	-------------	-------------	------------

บทที่ 2

ทำนอง

- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ต	- - - ล	- ซ - ล	- - - ต	- - - ฟ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - -	- - - คีน	- - - เดือน	- - - หงาย	- - - น้อย	- กับ-อาย	- - - มา	- ฟ้อน-รำ
---------	-----------	-------------	------------	------------	-----------	----------	-----------

ทำนอง

- - - -	- ม - ซ	- - - ม	- ร - ด	- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ซ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - -	- มา- ซ้อย	- - - กัน	- - - ต่า	- ข้าว-กาก	- ข้าว-กำ	- - - ต่า	- เอา-แสง
---------	------------	-----------	-----------	------------	-----------	-----------	-----------

ทำนอง

- - - -	- ด - ซ	- - - ฟ ม	- ฟ - ซ	- - - -	- ต - ซ	- - - ฟ ม	- ฟ - ซ
---------	---------	-----------	---------	---------	---------	-----------	---------

ร้อง

- - - -	- ลง - ช่วง	- ต่า - สาก	- ไม้-แดง	- - - -	- ลง - ช่วง	- ต่า - สาก	- ไม้-แดง
---------	-------------	-------------	-----------	---------	-------------	-------------	-----------

ทำนอง

- - - -	- ด - ด	- - - ซ	- ซ - -	- ต - ล	- ซ - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - -	- ไม้ - คู่	- - - คู่	- แพง - -	- ซ้อย-กัน	- เอา-แสง	- ฮอด - คำ	- คีน - -
---------	-------------	-----------	-----------	------------	-----------	------------	-----------

ทำนอง

- ม - ซ	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด	- - - -	- - - ซ	- - ท ต	- ท - ต
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- บ - แล้ว	- บ - คีน	- - - ไป	- - - แขน	- - - -	- น้อย-ร้อน	- - กระตั้ง	- ลง - มา
------------	-----------	----------	-----------	---------	-------------	-------------	-----------

ทำนอง

- รื - ตั	- รื - ซ	- - ท ตั	- ท - ตั	- - - -	- - - ซ	- - ท ตั	- ท - ตั
-----------	----------	----------	----------	---------	---------	----------	----------

ร้อง

-อ้าย-จะ	- พัด - ทำ	- - กระตั้ง	- วง- เตือน	- - - -	- น้อย-ร้อน	- - กระตั้ง	- ลง - มา
----------	------------	-------------	-------------	---------	-------------	-------------	-----------

ทำนอง

- รื - ตั	- รื - ซ	- - ท ตั	- ท - ตั
-----------	----------	----------	----------

ร้อง

-อ้าย-จะ	- พัด - ทำ	- - กระตั้ง	- วง- เตือน
----------	------------	-------------	-------------

บาทที่ 3

ทำนอง

- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ตั	- - - ล	- ซ - ล	- - - ตั	- - - ฟ
---------	---------	---------	----------	---------	---------	----------	---------

ร้อง

- - - -	- ไทย-พวน	- - - นี	--แหละหนอ	- - จะให้	- รอ - นาน	- - - สัก	-เท่า- ไหร่
---------	-----------	----------	-----------	-----------	------------	-----------	-------------

ทำนอง

- - - -	- ม - ซ	- - - ม	- ร - ด	- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ซ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - -	-เฮา - ฮัก	- - - ร่วม	- - - ใจ	- - - ผาก	- - - ไว้	- - - สา	- มัค - คี
---------	------------	------------	----------	-----------	-----------	----------	------------

ทำนอง

- - - -	- ด - ซ	- - ฟ ม	- ฟ - ซ	- - - -	- ตั - ซ	- - ฟ ม	- ฟ - ซ
---------	---------	---------	---------	---------	----------	---------	---------

ร้อง

- - - -	- ฮัก - กัน	- คำ-มัน	- บ่- ลืม	- - - -	-แสน-ปริ่ม	-- ไป ด้วย	-ศักดิ์- ศรี
---------	-------------	----------	-----------	---------	------------	------------	--------------

ทำนอง

- - - -	- ด - ด	- - - ซ	- ซ - -	- ด - ล	- ซ - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- - - -	- ไท - พวน	- - - ผู้	- ดี - -	- ฮัก - สา	- มัค - คี	- - - ต่อ	- กัน - -
---------	------------	-----------	----------	------------	------------	-----------	-----------

ทำนอง

- ม - ซ	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด	- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

- บ - เว้น	- สัก - วัน	- - - เดียว	- - - เลย	- - - -	- - - จื่อ	- - เอา ไว้	- ให้ - ดี
------------	-------------	-------------	-----------	---------	------------	-------------	------------

ทำนอง

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด	- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ร้อง

-เฮา- เป็น	- น้อง - พี่	- บ มี	-เปรียบ-เปรย	- - - -	- - - จื่อ	- - เอา ไว้	- ให้ - ดี
------------	--------------	--------	--------------	---------	------------	-------------	------------

ทำนอง

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด
---------	---------	---------	---------

ร้อง

-เฮา- เป็น	- น้อง - พี่	- บ มี	-เปรียบ-เปรย
------------	--------------	--------	--------------

2.3 ลักษณะคำประพันธ์

ลักษณะคำประพันธ์ของบทเพลงประกอบการแสดงพิธีกรรมนางด้งมีลักษณะเป็นร้อยหรือฉญา มีการสัมผัสเป็นวรรค เป็นประโยค ดังนี้

1	บาท	คือ	2	บท
2	บท	คือ	2	บรรทัด
1	บรรทัด	เรียกว่า	1	คำกลอน
1	บาท	จึงมี	4	บรรทัด แบ่งเป็น 2 บท

2.3.1 บทเชยผีนางด้ง

เป็นบทประพันธ์ในลักษณะร้อย ที่ใช้การสัมผัสสระด้วยกลอนลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีบทประพันธ์ ดังนี้

“ อีปู่ดั่งเอย อีย่าดั่งเอย ลงมาเที่ยวรัก ลงมาเที่ยวลา
เก็บผักเก็บปลา อีย่าฟันดำ ลงมาเล่นน้ำ ตะเข้พาไป
ให้เหล้าสองไห ไก่ต้มสองตัว กระเทียมสองหัว อีย่าเหี้ย
สาวน้อยคิ้วโก่ง กระจ่างไม้หมาก สากน้อยไม้แดง
ตะแกรงร่อนข้าว กระจ่างผัดข้าว ชะอ้อนแยะแยะชะอ้อนยายยาย
กะทึงกะทาย เท็ดเท็งเท็ดเท็ง ”

จากบทประพันธ์นางด้งพบว่า บทประพันธ์ใช้การสัมผัสด้วยกลอน ดังนี้

กลอนอา	(ลา กับ ปลา)	
	ลงมาเที่ยวลา	เก็บผักเก็บปลา
กลอนอ้า	(ดำ กับ น้ำ)	
	อีย่าฟันดำ	ลงมาเล่นน้ำ
กลอนไอ	(ไป กับ ไห)	
	ตะเข้พาไป	ให้เหล้าสองไห
กลอนอัว	(ตัว กับ หัว)	
	ไก่ต้มสองตัว	กระเทียมสองหัว
กลอนโอง	(โกง กับ ดั่ง “โด้ง”)	
	สาวน้อยคิ้วโก่ง	กระจ่างไม้หมาก
กลอนแอง	(แดง กับ แกรง)	
	สากน้อยไม้แดง	ตะแกรงร่อนข้าว
กลอนอาก (คำตาย) (หมาก กับ สาก)		
	สาวน้อยไม้หมาก	สากน้อยไม้แดง

และยังพบว่า บทประพันธ์นางดัง ใช้ภาษาถิ่น ดังนี้
ภาษาถิ่น

ชะอ่อนแอ๊ะแอ๊ะ ชะอ่อนยายยาย
กะท่งกะทาย เท็ดเทิงเท็ดเทิง

2.3.2 บทผญาบูชาผี

นี่ละหนอ	ควันฐปเอย
เพิ่นก็แล่นไปเวียน	ควันเทียนเอย
เพิ่นก็เวียนมาเว้า	สองคนเฮา ให้เว้าต่อเพิ่น
มาฮอดแล้ว	จั่งมาพากันเล่น
สนามเย็นเอย	ให้เพิ่นเบิ่ง

จากบทประพันธ์บทผญา พบว่า บทประพันธ์ใช้การสัมผัสด้วยกลอน ดังนี้

กลอนเอียน	(เวียน กับ เทียน)
	เพิ่นก็แล่นไปเวียน ควันเทียนเอย
กลอนเอา	(เว้า กับ เฮา)
	เพิ่นก็เวียนมาเว้า สองคนเฮา ให้เว้าต่อเพิ่น
กลอนเอน	(เล่น กับ เย็น)
	มาฮอดแล้ว จั่งมาพากันเล่น
	สนามเย็นเอย ให้เพิ่นเบิ่ง

2.3.3 บทเซิ้งนางดัง

เป็นบทประพันธ์ในลักษณะร่าย ที่ใช้การสัมผัสสระด้วยกลอนลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีบทประพันธ์ ดังนี้

“ วันกำฟ้า เขาได้มาพ้อกัน	บ่มีไต่บัน จึงได้ฟ้อนอ่อนตาม
กระดังพัดข้าวเอามา	ขวัญตามาช้อยเฮาน่า
พัดข้าวสีกำข้าวกากข้าวกำก็บ่มี	สาวผู้ดีปันใจ
เกาะหวายดินดำดำ	ขอพันธุ์ข้าวกำช้อยแต่ได้บ่ (ซ้ำ)
ดินเดือนหงาย น่องกับอ้ายมาฟ้อนรำ	มาช้อยกันดำ ข้าวกากข้าวกำดำเอาแสง
ลงช่วงดำสากไม้แดง (ซ้ำ)	ไม้คู่คู่แดง

ช้อยกันเอาแสงฮอดคำคีน	บ่แล้วบ่คีนไปเฮือน
ห้องร่อนกระดังลงมา	อ้ายจะฟัดท่ากระดังวงเดือน (ซ้า)
ไทยพวนนี้แหละหนอจะรอนานสักเท่าไร	เฮายังฮ่วมใจฝากไว้สามัคคี
ฮักกันคำมันบ่ลืม	แสนปลื้มไว้ด้วยศักดิ์ศรี
ไทยพวนผู้ดีฮักสามัคคีต่อกัน	บ่เว้นสักวันเดียวเลย
จื้อเอาไว้ให้ตี	เขาเป็นห้องฟี่บ่มีเปรียบเปรย (ซ้า) ”

จากบทประพันธ์ฟ้อนนางดัง พบว่า บทประพันธ์ใช้การสัมผัสด้วยกลอน ดังนี้

บาทที่ 1

กลอนอัน (กั้น กับ ปั้น)	
วันกำฟ้า เขาได้มาพ้อกัน	บ่มีไต่ปั้น จึงได้พ้อนอ่อนตาม
กลอนอา (มา กับ ตา)	
กระดังฟัดข้าวเอามา	ขวัญตามาช้อยเฮาน่า
กลอนอี (มี กับ ดี)	
ฟัดข้าวสักกำข้าวกากข้าวกำก็บ่มี	สาวผู้ดีปันใจ
กลอนอำ (ดำ กับ กำ)	
เกาะหวายดินดำดำ	ขอพันธุ์ข้าวกำช้อยแต่ได้บ่ (ซ้า)

บาทที่ 2

กลอนอำ (รำ กับ ดำ)	
คีนเดือนหงาย ห้องกับอ้ายมาพ้อนรำ	มาช้อยกันดำ ข้าวกากข้าวกำดำเอาแสง
กลอนแอง (แดง กับ แดง)	
ลงช่วงดำสากไม้แดง (ซ้า)	ไม้คู่คู่แดง
กลอนฮีน (คีน กับ คีน)	
ช้อยกันเอาแสงฮอดคำคีน	บ่แล้วบ่คีนไปเฮือน
กลอนอา (มา กับ ท่า)	
ห้องร่อนกระดังลงมา	อ้ายจะฟัดท่ากระดังวงเดือน (ซ้า)

บาทที่ 3

กลอนไอ (ไห่ กับ ไอ)

ไไทยพวนนี้แหล่หนอจะรอนานสักเท่าไไหร่ เหาอีกฮ่วมใจฝากไว้สามัคคี

กลอนอีม (ลีม กับ ปลีม)

ฮักกันคำมั่นปลีม

แสนปลีมไว้ด้วยศักดิ์ศรี

กลอนอัน (กัน กับ วัน)

ไไทยพวนผู้ดีฮักสามัคคีต่อกัน

บ่เว้นสักวันเดียวเลย

กลอนอี (ดี กับ พี่)

จื่อเอาไวให้ดี

เหาเป็นน้องพี่บ่มีเปรียบเปรย (ซ้ำ)

และยังพบว่า บทประพันธ์ฟองนางดัง ใช้ภาษาถิ่น ดังนี้

ภาษาถิ่น

บาทที่ 1

เหา บ่ บั้น

ซ่อย ข้าวกาก ข้าวกำ ซ่อย

บาทที่ 2

อ้าย ซ่อย ข้าวกาก ข้าวกำ ตำเอาแสง

ลงขวง ตำซาก ซ่อย แสง ฮอด ไปเอือน

บาทที่ 3

พวน เหา ฮัก ฮ่วม

จื่อ เหา บมี

2.4 รูปแบบทำนองเพลง

2.4.1 บทเพลงเชิญนางดัง เป็นบทเพลงที่มีทำนองเป็นสำเนียงอีสาน มีรูปแบบเป็น ประโยคเพลงและวรรคเพลง ดังนี้

แบบประโยค มี 5 ประโยค 1 วลี ดังนี้

ประโยคที่ 1

- - ด ม	- ซ - ฟ	- - ด ม	- ซ - ฟ	- - ฟ ฟ	- ม - ซ	- - ฟ ฟ	- ม - ซ
- - อี ปู	- ตั้ง - เอย	- - อี ย่า	- ตั้ง - เอย	- - เรา มา	- เทียว-รัก	- - ลง มา	- เทียว-ลา

ประโยคที่ 2

- - ม ด	- ม - ฟ	- - ม ด	- ม - ฟ	- - ฟ ฟ	- ม - ช	- - ม ช	- ฟ - ฟ
- เก็บ ผัก	- เก็บ-ปลา	- - อี ย่า	- ฟัน-ดำ	- - ลง มา	-- เล่น น้ำ	- - ตะ เข้	- พา - ไป

ประโยคที่ 3

- - ม ม	- ช - ช	- ม - ช	- ฟ - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ช	- ม - ด	- ช - ฟ
-- ให้เหล้า	- สอง-ไห	- ไก่ - ต้ม	- สอง- ตัว	-- กระเทียม	- สอง- หัว	- อี - ย่า	- ให้-เอย

ประโยคที่ 4

- - ม ช	- ช - ม	- ม - ช	- ช - ม	- - ม ช	- ช - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ด
-- สาวน้อย	- คิ้ว-โก่ง	- สาก-น้อย	- ไม้-หมาก	-- สากน้อย	- ไม้- แดง	-- ตะแกรง	- ร่อน-ข้าว

ประโยคที่ 5

- - ม ช	- ช - ด	- - ม ด	- - ม ช	- - ม ด	- - ม ฟ	- - ม ช	- - ม ฟ
- - กระดัง	- ผัด- ข้าว	-- ชะ อ่อน	-- แะะแะ	-- ชะ อ่อน	- - ยายยาย	-- กะ ทุ้ง	- - กะ ทาย

1 วลี

- ช - ม	- ช - ม
- เกิด-เทิ่ง	- เกิด-เทิ่ง

แบบวรรณคดี มี 10 วรรค 1 วลี ดังนี้

วรรคที่ 1

- - ด ม	- ช - ฟ	- - ด ม	- ช - ฟ
- - อี ปู่	- ดั่ง - เอย	- - อี ย่า	- ดั่ง - เอย

วรรคที่ 2

- - ฟ ฟ	- ม - ช	- - ฟ ฟ	- ม - ช
- - เรา มา	- เทียว-รัก	- - ลง มา	- เทียว-ลา

วรรคที่ 3

- - ม ด	- ม – ฟ	- - ม ด	- ม – ฟ
-- เก็บ ผัก	-เก็บ-ปลา	- - อี ย่า	- พัน - ดำ

วรรคที่ 4

- - ฟ ฟ	- ม – ช	- - ม ช	- ฟ – ฟ
- - ลง มา	-- เล่น น้ำ	- - ตะ เข้	- พา - ไป

วรรคที่ 5

- - ม ม	- ช – ช	- ม - ช	- ฟ – ฟ
-- ให้เหล้า	-สอง-ไห	- ไก่ – ต้ม	-สอง - ตัว

วรรคที่ 6

- - ม ฟ	- ช – ช	- ม - ด	- ช – ฟ
--กระเทียม	-สอง - หัว	- อี - ย่า	-เหยย-เอย

วรรคที่ 7

- - ม ช	- ช – ม	- ม - ช	- ช – ม
--สาวน้อย	-ควั – โกง	-กระ-ดั่ง	-ไม้-หมาก

วรรคที่ 8

- - ม ช	- ช – ฟ	- - ม ฟ	- ช – ด
--สาวน้อย	-ไม้ - แดง	--ตะแกรง	-ร้อน-ข้าว

วรรคที่ 9

- - ม ช	- ช – ด	- - ม ด	- - ม ช
- - กระดั่ง	-ฝัด - ข้าว	--ชะ อ่อน	- - แยะแยะ

วรรคที่ 10

- - ม ด	- - ม ฟ	- - ม ช	- - ม ฟ
--ชะ อ่อน	--ยายยาย	- - กะ ทุ้ง	-- กะ ทาย

1 วลี

- ช - ม	- ช - ม
-เท็ด-เท็ง	-เท็ด-เท็ง

ตารางสรุป บทเพลงเชิญผีนางดั่งแบบประโยค

เพลง	ประโยคเพลง	วลี
เชิญผีนางดั่ง	5	1

ตารางสรุป บทเพลงเชิญผีนางดั่งแบบวรรค

เพลง	วรรคเพลง	วลี
เชิญผีนางดั่ง	10	1

2.4.2 บทพญาบูชาผีเป็นบทเพลงหนึ่ง มีลักษณะทำนองเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบ่งบอกถึงสำเนียงภาษาถิ่น ให้ความหมายในการขอขมาผี เพื่อพิธีกรรม แบ่งเป็นประโยคและวรรคเพลง ดังนี้

แบบประโยค มี 5 ประโยค 1 วรรค ดังนี้

ประโยคที่ 1

- - - ด	- ม ด ด	- - - -	- - - ม	- - - ม	- ด - ม	- - - ฟ	- - - ฟ
- - - นี้	- - ละหนอ	- - - -	- - - ควัน	- - - รูป	- - - เอย	- - - -	- - - -

ประโยคที่ 2

- - - ม	- - ม ล	- - - ด	- - - ด	- - - -	- - - ด	- - - ด	- - - ม
- - - เพ็น	- - ก็แล่น	- - - ไป	- - - เวียน	- - - -	- - - ควัน	- - - เทียน	- - - เอย

ประโยคที่ 3

- - - ม	- - - ฟ	- - - ด	- - ม ด	- - ด ล	- - - ล	- - ม ด	- - - ด
- - - -	- - - -	- - -เพื่อน	- - ก็ เวียน	- - มา ไว้	- - -สอง	- - - คน	- - - เฮา

ประโยคที่ 4

- - - -	- ด - ด	- - - ล	- ด - ทุ	- - - -	- - - ม	- - - ม	- - - ล
- - - -	- ให้ - ไว้	- - -ต่อ	-เพื่อน -	- - - -	- - -มา	- - -ฮอด	- - -แล้ว

ประโยคที่ 5

- - - ล	- - ม ด	- - - ด	- - - ล	- - ล ล	- - - ม	- - - ด	- - - ม
- - - จัง	- - มาพา	- - - กัน	- - - เล่น	- - -สนาม	- - - -	- - -เย็น	- - -เอย

1 วรรค

- - - -	- ล - ล	- - - ล	- - - ทุ
- - - -	- ให้-เพื่อน	- - -เบิ่ง	- - -เอย

แบบวรรค มี 11 วรรค ดังนี้

วรรคที่ 1

- - - ด	- ม ด ด	- - - -	- - - ม
- - - นี้	- - ละหนอ	- - - -	- - -คว้น

วรรคที่ 2

- - - ม	- ด - ม	- - - ฟ	- - - ฟ
- - - รูป	- - - เอย	- - - -	- - - -

วรรคที่ 3

- - - ม	- - ม ล	- - - ด	- - - ด
- - - เพื่อน	- - ก็เล่น	- - - ไป	- - - เวียน

วรรคที่ 4

- - - -	- - - ด	- - - ด	- - - ม
- - - -	- - - ควัน	- - - เทียน	- - - เอย

วรรคที่ 5

- - - ม	- - - ฟ	- - - ด	- - - ม ด
- - - -	- - - -	- - - เพื่อน	- - - ก็ เวียน

วรรคที่ 6

- - - ด ล	- - - ล	- - - ม ด	- - - ด
- - - มา ไว้	- - - สอง	- - - คน	- - - เขา

วรรคที่ 7

- - - -	- - - ด - ด	- - - ล	- - - ด - ทุ
- - - -	- - - ให้ - ไว้	- - - ต่อ	- - - เพื่อน - -

วรรคที่ 8

- - - -	- - - ม	- - - ม	- - - ล
- - - -	- - - มา	- - - หอด	- - - แล้ว

วรรคที่ 9

- - - ล	- - - ม ด	- - - ด	- - - ล
- - - จัง	- - - มาพา	- - - กัน	- - - เล่น

วรรคที่ 10

- - - ล ล	- - - ม	- - - ด	- - - ม
- - - สนาม	- - - -	- - - เย็น	- - - เอย

วรรคที่ 10

- - - -	- - - ล - ล	- - - ล	- - - ทุ
- - - -	- - - ให้-เพื่อน	- - - เป้ง	- - - เอย

ตารางสรุป บทพจนานุกรม แบบประโยค

เพลง	ประโยคเพลง	วรรค
พจนานุกรม	5	1

ตารางสรุป บทพจนานุกรม แบบวรรค

เพลง	วรรคเพลง	วลี
พจนานุกรม	11	-

2.4.3 บทเพลงเชิงนางตั้งเป็นบทเพลงที่มีทำนองเป็นสำเนียงอีสาน มีรูปแบบเป็น
ประโยคเพลงและวรรคเพลง ดังนี้
แบบประโยค

บาทที่ 1 มี 6 ประโยค 1 วรรคดังนี้

ประโยคที่ 1

- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ต้ม	- - - ล	- ซ - ล	- - - ต้ม	- - - ฟ
- - - -	- - - วัน	- - - กำ	- - - ฟ้า	- - - เฮา	- ได้ - มา	- - - ฟ้า	- - - กัน

ประโยคที่ 2

- - - -	- ม - ซ	- - - ม	- ร - ต	- - - ล	- ต - ร	- - - ฟ	- - - ซ
- - - -	- บ - มี	- - - ใจ	- - - บัน	- - - ใจ	- ได้ - ฟ้อน	- - - อ่อน	- - - ตาม

ประโยคที่ 3

- - - -	- ต - ซ	- - ฟ ม	- ฟ - ซ	- - - -	- ต้ม - ซ	- - ฟ ม	- ฟ - ซ
- - - -	- กระ - ตั้ง	- - - ฟ้า	- เฮา - มา	- - - -	- ขวัญ - ตา	- มา - ซอย	- เฮา - นำ

ประโยคที่ 4

- - - -	- ด - ด	- - - ช	- ช - -	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
- - - -	- พัด - ข้าว	- - - สัก	- กำ - -	- ข้าว-กาก	- ข้าว-กำ	- - กี่ บ่	- มี - -

ประโยคที่ 5

- ม - ช	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด	-----	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
- - -สาว	- ผู้ - ดี	- - - ปัน	- - - ใจ	-----	- เกาะ-หวาย	- - - ดิน	- ดำ - ดำ

ประโยคที่ 6

- ร - ด	- ร - ช	- - ท ด	- ท - ด	-----	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
-ขอ-พันธุ์	-ข้าว - กำ	- -ช่วยแต่	- ได้ - บ่	-----	-เกาะ-หวาย	- - - ดิน	- ดำ - ดำ

1 วรรค

- ร - ด	- ร - ช	- - ท ด	- ท - ด
-ขอ-พันธุ์	-ข้าว - กำ	- -ช่วยแต่	- ได้ - บ่

แบบประโยค

บาทที่ 2 มี 6 ประโยค 1 วรรค ดังนี้

ประโยค ที่ 1

- - - -	- - - ช	- - - ช	- - - ด	- - - ล	- ช - ล	- - - ด	- - - ฟ
- - - -	- - - คีน	- - - เตือน	- - - หาย	- - - ้อง	- กับ - อ้าย	- - - มา	- ฟ้อน-รำ

ประโยค ที่ 2

- - - -	- ม - ช	- - - ม	- ร - ด	- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ช
- - - -	-มา - ซอย	- - - กัน	- - - ดำ	-ข้าว-กาก	-ข้าว-กำ	- - - ดำ	-เอา-แวง

ประโยค ที่ 3

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช	- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- ลง - ข่วง	- ต่ำ - สาก	- ไม้ - แดง	- - - -	- ลง - ข่วง	- ต่ำ - สาก	- ไม้ - แดง

ประโยค ที่ 4

- - - -	- ด - ด	- - - ช	- ช - -	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
- - - -	- ไม้ - คู่	- - - คู่	- แพง - -	- ซ้อย-กัน	- เอา-แสง	- ฮอด - คำ	- คีน - -

ประโยค ที่ 5

- ม - ช	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด	- - - -	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
- บ - แล้ว	- บ - คีน	- - - ไป	- - - แชน	- - - -	- น้อย-ร้อน	- - กระตั้ง	- ลง - มา

ประโยค ที่ 6

- ร - ด	- ร - ช	- - ท ด	- ท - ด	- - - -	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
- อ้าย-จะ	- พัด - ท่า	- - กระตั้ง	- วง- เดือน	- - - -	- น้อย-ร้อน	- - กระตั้ง	- ลง - มา

1 บรรทัด

- ร - ด	- ร - ช	- - ท ด	- ท - ด
- อ้าย-จะ	- พัด - ท่า	- - กระตั้ง	- วง- เดือน

แบบประโยค

บาทที่ 3 มี 6 ประโยค 1 วรรค ดังนี้

ประโยคที่ 1

- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ด	- - - ล	- ซ - ล	- - - ด	- - - ฟ
- - - -	-ไทย-พวน	- - - น	--แหละหนอ	- - - จะให้	-รอ - นาน	- - - ลัก	-เท่า - ไหร่

ประโยคที่ 2

- - - -	- ม - ซ	- - - ม	- ร - ด	- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ซ
- - - -	-เฮา - อัก	- - - ร่วม	- - - ใจ	--- ผาก	--- ไว้	- - - สา	- มัค - คี

ประโยคที่ 3

- - - -	- ด - ซ	- - ฟ ม	- ฟ - ซ	- - - -	- ด - ซ	- - ฟ ม	- ฟ - ซ
- - - -	- อัก - กัน	- คำ - มั่น	- บ - ลืม	- - - -	-แสน-ปลื้ม	-- ไป ด้วย	-ศักดิ์ - ศรี

ประโยคที่ 4

- - - -	- ด - ด	- - - ซ	- ซ - -	- ด - ล	- ซ - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
- - - -	-ไท-พวน	- - - ผู้	- ดี - -	- อัก - สา	- มัค - คี	- - - ต่อ	- กัน - -

ประโยคที่ 5

- ม - ซ	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด	- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
- บ - เว้น	- ลัก - วัน	- - - เดียว	- - - เลย	- - - -	- - - จื่อ	- - เอา ไว้	- ให้ - ดี

ประโยคที่ 6

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด	- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
-เฮา- เป็น	- น้อง - พี่	- - บ มี	-เปรียบ-เปรย	- - - -	- - - จื่อ	- - เอา ไว้	- ให้ - ดี

1 วรรค

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด
-เฮา - เป็น	- น้อง - พี่	- - บ มี	-เปรียบ-เปรย

แบบวรรณคดี

บทที่ 1 มี 13 วรรค ดังนี้

วรรคที่ 1

- - - -	- - - ช	- - - ช	- - - ด
- - - -	- - - วัน	- - - กำ	- - - ฟ้า

วรรคที่ 2

- - - ล	- ช - ล	- - - ด	- - - ฟ
- - - เฮา	- ได้ - มา	- - - พ่อ	- - - กัน

วรรคที่ 3

- - - -	- ม - ช	- - - ม	- ร - ด
- - - -	- ป - มี	- - - ได	- - - ปัน

วรรคที่ 4

- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ช
- - - จิง	- ได้ - ฟอน	- - - อ่อน	- - - ตาม

วรรคที่ 5

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- กระ - ตั้ง	- - - พัด	- เอา - มา

วรรคที่ 6

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- ขวัญ - ตา	- มา - ซ้อย	- เฮา - น้ำ

วรรคที่ 7

- - - -	- ด - ด	- - - ช	- ช - -
- - - -	- พัด - ข้าว	- - - สัก	- กำ - -

วรรคที่ 8

- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
-ข้าว-กาก	-ข้าว-กำ	- - กั บ	- มี - -

วรรคที่ 9

- ม - ช	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด
- - -สาว	- ผู้ - ดี	- - - ปั้น	- - - ใจ

วรรคที่ 10

- - - -	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
- - - -	-เกาะ-หวาย	- - - ดิน	- ดำ - ดำ

วรรคที่ 11

- ร - ด	- ร - ช	- - ท ด	- ท - ด
-ขอ-พันธุ์	-ข้าว - กำ	- -ข่อยแต่	- ได้ - บ

วรรคที่ 12

- - - -	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
- - - -	-เกาะ-หวาย	- - - ดิน	- ดำ - ดำ

วรรคที่ 13

- ร - ด	- ร - ช	- - ท ด	- ท - ด
-ขอ-พันธุ์	-ข้าว - กำ	- -ข่อยแต่	- ได้ - บ

แบบวรรณคดี

บทที่ 2 มี 13 วรรค ดังนี้

วรรคที่ 1

- - - -	- - - ช	- - - ช	- - - ด
- - - -	- - - คีน	- - - เดือน	- - - หงาย

วรรคที่ 2

- - - ล	- ช - ล	- - - ด	- - - ฟ
- - - น้อย	- กับ - อ้าย	- - - มา	- ฟ้อน - ร้า

วรรคที่ 3

- - - -	- ม - ช	- - - ม	- ร - ด
- - - -	- มา - ซ้อย	- - - กัน	- - - ตำ

วรรคที่ 4

- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ช
- ข้าว - กาก	- ข้าว - กำ	- - - ตำ	- เอา - แสง

วรรคที่ 5

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- ลง - ช่วง	- ตำ - สาก	- ไม้ - แดง

วรรคที่ 6

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- ลง - ช่วง	- ตำ - สาก	- ไม้ - แดง

วรรคที่ 7

- - - -	- ด - ด	- - - ช	- ช - -
- - - -	- ไม้ - ตู	- - - คู่	- แพง - -

วรรคที่ 8

- ดํ - ล	- ซ - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
-ช้อย-กัน	-เอา-แวง	- ฮ อ ด - ค้ำ	- คีน - -

วรรคที่ 9

- ม - ซ	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด
- บ - แลว	- บ - คีน	- - - ไป	- - - แชน

วรรคที่ 10

- - - -	- - - ซ	- - ท ดํ	- ท - ดํ
- - - -	-น้อง-รอน	- - กระดั่ง	- ลง - มา

วรรคที่ 11

- รํ - ดํ	- รํ - ซ	- - ท ดํ	- ท - ดํ
-อ้าย-จะ	- พัด - ทำ	- - กระดั่ง	-วง- เดือน

วรรคที่ 12

- - - -	- - - ซ	- - ท ดํ	- ท - ดํ
- - - -	-น้อง-รอน	- - กระดั่ง	- ลง - มา

วรรคที่ 13

- รํ - ดํ	- รํ - ซ	- - ท ดํ	- ท - ดํ
-อ้าย-จะ	- พัด - ทำ	- - กระดั่ง	-วง- เดือน

แบบวรรณคดี

บทที่ 3 มี 13 วรรค ดังนี้

วรรคที่ 1

- - - -	- - - ช	- - - ช	- - - ด
- - - -	-ไทย-พวน	- - - นี้	--แหละหนอ

วรรคที่ 2

- - - ล	- ช - ล	- - - ด	- - - ฟ
- - - จะให้	-รอ-นาน	- - - สัก	-เท่า - ไหร่

วรรคที่ 3

- - - -	- ม - ช	- - - ม	- ร - ด
- - - -	-เฮา - ฮัก	- - - รว่ม	- - - ใจ

วรรคที่ 4

- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ช
- - - ฝาก	- - - ไว้	- - - สาก	- มัค - คี

วรรคที่ 5

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- ฮัก - กัน	- คำ - มั่น	- บ่ - ลี้ม

วรรคที่ 6

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	-แสน-ปลื้ม	- -ไป ด้วย	- ศักดิ์ - ศรี

วรรคที่ 7

- - - -	- ด - ด	- - - ช	- ช - -
- - - -	-ไทย-พวน	- - - ผู้	- ดี - -

วรรคที่ 8

- ด - ล	- ซ - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
- ฮัก - สา	- มัค - คี	- - - ต่อ	- กัน - -

วรรคที่ 9

- ม - ซ	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด
- บ - เว้น	- ลัก - วัน	- - -เดียว	- - - เลย

วรรคที่ 10

- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
- - - -	- - - จื่อ	- - เอา ไว้	- ให้ - ดี

วรรคที่ 11

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด
-เฮา- เป็น	- นื่อง - ฟี	- - บ มี	-เปรียบ-เปรย

วรรคที่ 12

- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
- - - -	- - - จื่อ	- - เอา ไว้	- ให้ - ดี

วรรคที่ 13

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด
-เฮา- เป็น	- นื่อง - ฟี	- - บ มี	-เปรียบ-เปรย

ตารางสรุป บทเพลงเชิงนางดั่งแบบประโยค

เพลง	ประโยคเพลง
ฟ้อนนางดั่ง บาทที่ 1	6 , 1 วรรค
บาทที่ 2	6 , 1 วรรค
บาทที่ 3	6 , 1 วรรค

ตารางสรุป บทเพลงเชิงนางดั่งแบบวรรค

เพลง	วรรคเพลง
เชิญเชิงนางดั่ง บาทที่ 1	13
บาทที่ 2	13
บาทที่ 3	13

2.5 รูปแบบจังหวะ

รูปแบบจังหวะดนตรีในพิธีกรรมนางดั่ง มีกระสวนจังหวะ ดังนี้

2.5.1 กระสวนจังหวะบทเพลงเชิญนางดั่ง มีรูปแบบเป็นกระสวนจังหวะแบบประโยคเพลงและกระสวนจังหวะแบบวรรคเพลง ดังนี้

กระสวนจังหวะแบบประโยค มี 5 ประโยค 1 วลี ดังนี้

ประโยคที่ 1

- - ด ม	- ซ - ฟ	- - ด ม	- ซ - ฟ	- - ฟ ฟ	- ม - ซ	- - ฟ ฟ	- ม - ซ
- - อี ปู	- ดั่ง - เอย	- - อี ย่า	- ดั่ง - เอย	- - เรา มา	- เทียว-รัก	- - ลง มา	- เทียว-ลา
- - x x	- x - x	- - x x	- x - x	- - x x	- x - x	- - x x	- x - x

ประโยคที่ 2

- - ม ด	- ม - ฟ	- - ม ด	- ม - ฟ	- - ฟ ฟ	- ม - ช	- - ม ช	- ฟ - ฟ
--เก็บ ผัก	-เก็บ-ปลา	--อี ย่า	-พิน - ดำ	--ลง มา	--เล่น น้ำ	- - ตะ เข้	- พา - ไป
- - x x	- x - x	- - x x	- x - x	- - x x	- x - x	- - x x	- x - x

ประโยคที่ 3

- - ม ม	- ช - ช	- ม - ช	- ฟ - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ช	- ม - ด	- ช - ฟ
--ให้เหล้า	-สอง-ไห	- ไก่- ต้ม	-สอง- ตัว	--กระเทียม	-สอง- หัว	- อี - ย่า	-ให้-เอย
- - x x	- x - x	- x - x	- x - x	- - x x	- x - x	- x - x	- x - x

ประโยคที่ 4

- - ม ช	- ช - ม	- ม - ช	- ช - ม	- - ม ช	- ช - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ด
--สาวน้อย	-คิ้ว- โกง	- กะ- โด่ง	-ไม้-หมาก	--สากน้อย	-ไม้-แดง	--ตะแกรง	-ร้อน-ข้าว
- - x x	- x - x	- x - x	- x - x	- - x x	- x - x	- - x x	- x - x

ประโยคที่ 5

- - ม ช	- ช - ด	- - ม ด	- - ม ช	- - ม ด	- - ม ฟ	- - ม ช	- - ม ฟ
- - กระดัง	-ผิด- ข้าว	--ชะ อ่อน	--แยะแยะ	--ชะ อ่อน	--ยายยาย	- - กะ ทุ้ง	--กะ ทาย
- - x x	- x - x	- - x x	- - x x	- - x x	- - x x	- - x x	- - x x

1 วลี

- ช - ม	- ช - ม
-เกิด-เท่ง	-เกิด-เท่ง
- x - x	- x - x

กระสวนจันทะแบบวรรค มี 10 วรรค 1 วลี ดังนี้

วรรคที่ 1

- - ด ม	- ช – ฟ	- - ด ม	- ช – ฟ
- - อี ปู่	- ดั่ง - เอย	- - อี ย่า	- ดั่ง - เอย
- - x x	- x – x	- - x x	- x – x

วรรคที่ 2

- - ฟ ฟ	- ม – ช	- - ฟ ฟ	- ม – ช
- - เรา มา	- เทียว-รัก	- - ลง มา	- เทียว-ลา
- - x x	- x – x	- - x x	- x – x

วรรคที่ 3

- - ม ด	- ม – ฟ	- - ม ด	- ม – ฟ
- - เก็บ ผัก	- เก็บ-ปลา	- - อี ย่า	- ฟัน – ตำ
- - x x	- x – x	- - x x	- x – x

วรรคที่ 4

- - ฟ ฟ	- ม – ช	- - ม ช	- ฟ – ฟ
- - ลง มา	- - เล่น น้ำ	- - ตะ เข้	- พา - ไป
- - x x	- x – x	- - x x	- x – x

วรรคที่ 5

- - ม ม	- ช – ช	- ม - ช	- ฟ – ฟ
-- ให้เหล้า	- สอง-ไห	- ไก่ – ต้ม	- สอง – ตั้ว
- - x x	- x – x	- x – x	- x – x

วรรคที่ 6

- - ม ฟ	- ช – ช	- ม – ด	- ช – ฟ
-- กระเทียม	- สอง-หัว	- อี - ย่า	- หั้ย-เอย
- - x x	- x – x	- x – x	- x – x

วรรคที่ 7

- - ม ช	- ช - ม	- ม - ช	- ช - ม
--สาวน้อย	-คิ้ว - โกง	-กระ-ดั่ง	-ไม้-หมาก
- - x x	- x - x	- x - x	- x - x

วรรคที่ 8

- - ม ช	- ช - ฟ	- - ม ฟ	- ช - ด
--สาวน้อย	-ไม้ - แดง	- -ตะแกรง	-ร้อน-ข้าว
- - x x	- x - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 9

- - ม ช	- ช - ด	- - ม ด	- - ม ช
- -กระดั่ง	-ฝัด - ข้าว	--ชะ อ่อน	--แย๊ะแย๊ะ
- - x x	- x - x	- - x x	- - xx

วรรคที่ 10

- - ม ด	- - ม ฟ	- - ม ช	- - ม ฟ
--ชะ อ่อน	--ยายยาย	- - กะ ทุ้ง	-- กะ ทาย
- - x x	- - x x	- - x x	- - x x

1 วลี

- ช - ม	- ช - ม
-เท็ด-เท็ง	-เท็ด-เท็ง
- x - x	- x - x

2.5.2 กระสวนจิ้งหะบทยานาชาณี

กระสวนจิ้งหะแบบประโยค มี 5 ประโยค 1 วรรค ดังนี้

ประโยคที่ 1

- - - ด	- ม ด ด	- - - -	- - - ม	- - - ม	- ด - ม	- - - ฟ	- - - ฟ
- - - ี่	- - ละหนอ	- - - -	- - - ควัน	- - - ฐป	- - - เอย	- - - -	- - - -
- - - x	- x x x	- - - -	- - - x	- - - x	- x - x	- - - x	- - - x

ประโยคที่ 2

- - - ม	- - ม ล	- - - ด	- - - ด	- - - -	- - - ด	- - - ด	- - - ม
- - - ี่	- - ก็เล่น	- - - ไป	- - - เวียน	- - - -	- - - ควัน	- - - เทียน	- - - เอย
- - - x	- - x x	- - - x	- - - x	- - - -	- - - x	- - - x	- - - x

ประโยคที่ 3

- - - ม	- - - ฟ	- - - ด	- - ม ด	- - ด ล	- - - ล	- - ม ด	- - - ด
- - - -	- - - -	- - - ี่	- - - เวียน	- - มา ั่ว	- - - สอง	- - - คน	- - - เฮา
- - - x	- - - x	- - - x	- - x x	- - x x	- - - x	- - x x	- - - x

ประโยคที่ 4

- - - -	- ด - ด	- - - ล	- ด - ุ	- - - -	- - - ม	- - - ม	- - - ล
- - - -	- ี่ - ั่ว	- - - ต่อ	- ี่ - -	- - - -	- - - มา	- - - ฮอด	- - - แล้ว
- - - -	- x - x	- - - x	- x - x	- - - -	- - - x	- - - x	- - - x

ประโยคที่ 5

- - - ล	- - ม ด	- - - ด	- - - ล	- - ล ล	- - - ม	- - - ด	- - - ม
- - - ี่	- - มาพา	- - - กัน	- - - เล่น	- - - สนาม	- - - -	- - - ี่	- - - เอย
- - - x	- - x x	- - - x	- - - x	- - x x	- - - x	- - - x	- - - x

1 วรรค

- - - -	- ล - ล	- - - ล	- - - ุ
- - - -	- ี่ - ี่	- - - ี่	- - - เอย
- - - -	- x - x	- - - x	- - - x

กระสวนจันทระแบบวรรค มี 11 วรรค ดังนี้

วรรคที่ 1

- - - ด	- ม ด ด	- - - -	- - - ม
--- ี่	-- ละหนอ	- - - -	-- -คว้น
--- x	- x x x	- - - -	- - - x

วรรคที่ 2

- - - ม	- ด - ม	- - - ฟ	- - - ฟ
--- ฐป	- - - เอย	- - - -	- - - -
--- x	- x - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 3

- - - ม	- - ม ล	- - - ด	- - - ด
--- ่พ้น	-- ก็แล่น	- - - ไป	--- เวียน
- - - x	- - x x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 4

- - - -	- - - ด	- - - ด	- - - ม
- - - -	--- คว้น	--- เที่ยน	- - - เอย
- - - -	- - - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 5

- - - ม	- - - ฟ	- - - ด	- - ม ด
- - - -	- - - -	- - - ่พ้น	-- ก็ เวียน
- - - x	- - - x	- - - x	- - x x

วรรคที่ 6

- - ด ล	- - - ล	- - ม ด	- - - ด
-- มา ั่ว	- - -สอง	- - - คน	- - - เฮา
- - x x	- - - x	- - x x	- - - x

วรรคที่ 7

- - - -	- ด - ด	- - - ล	- ด - ทุ
- - - -	- ให้ - เว้า	- - - ต่อ	- เพิน - -
- - - -	- x - x	- - - x	- x - x

วรรคที่ 8

- - - -	- - - ม	- - - ม	- - - ล
- - - -	- - - มา	- - - ฮอด	- - - แล้ว
- - - -	- - - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 9

- - - ล	- - ม ด	- - - ด	- - - ล
- - - จ้ง	- - มาพา	- - - กัน	- - - เล่น
- - - x	- - x x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 10

- - ล ล	- - - ม	- - - ด	- - - ม
- - สนาม	- - - -	- - - เย็น	- - - เอย
- - x x	- - - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 11

- - - -	- ล - ล	- - - ล	- - - ทุ
- - - -	- ให้-เพิน	- - - เบ็ง	- - - เอย
- - - -	- x - x	- - - x	- - - x

2.5.3 กระสวन्हจหะบทเพลงฟ้อนนางด้ง

กระสวन्हจหะแบบประโยค มี 6 ประโยค 1 วรรค ดังนี้

กระสวन्हจหะแบบประโยค

บาทที่ 1 มี 6 ประโยค 1 วรรค ดังนี้

ประโยคที่ 1

- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ต๋	- - - ล	- ซ - ล	- - - ต๋	- - - ฟ
- - - -	- - - วั	- - - กำ	- - - ฟา	- - - เฮา	- ได้ - มา	- - - ฟ้อ	- - - กัน
- - - -	- - - x	- - - x	- - - x	- - - x	- x - x	- - - x	- - - x

ประโยคที่ 2

- - - -	- ม - ซ	- - - ม	- ร - ต	- - - ล	- ต - ร	- - - ฟ	- - - ซ
- - - -	- ป - มี	- - - ไ	- - - ปั้น	- - - จึ่ง	- ได้-ฟ้อน	- - - อ่อน	- - - ตาม
- - - -	- x - x	- - - x	- x - x	- - - x	- x - x	- - - x	- - - x

ประโยคที่ 3

- - - -	- ต - ซ	- - ฟ ม	- ฟ - ซ	- - - -	- ต - ซ	- - ฟ ม	- ฟ - ซ
- - - -	- กระ- ตัง	- - - ฟัด	- เฮา - มา	- - - -	- ขวัญ-ตา	- มา- ซ้อย	- เฮา- นำ
- - - -	- x - x	- - x x	- x - x	- - - -	- x - x	- - x x	- x - x

ประโยคที่ 4

- - - -	- ต - ต	- - - ซ	- ซ - -	- ต - ล	- ซ - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
- - - -	- ฟัด- ข้าว	- - - สัก	- กำ - -	- ข้าว-กาก	- ข้าว-กำ	- - กี่ ป่	- มี - -
- - - -	- x - x	- - - x	- x - -	- x - x	- x - x	- - - x	- x - -

ประโยคที่ 5

- ม - ช	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด	- - - -	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
- - -สาว	- ผู้ - ดี	- - - ป็น	- - - ใจ	- - - -	-เกาะ-หวาย	- - -ดิน	- ดำ - ดำ
- x - x	- x - x	- - - x	- - - x	- - - -	- - - x	- - x x	- x - x

ประโยคที่ 6

- ร - ด	- ร - ช	- - ท ด	- ท - ด	- - -	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
-ขอ-พันธุ์	-ข้าว - กำ	- -ช่วยแต่	- ได้ - บ	- - -	-เกาะ-หวาย	- - -ดิน	- ดำ - ดำ
- x - x	- x - x	- - xx	- x - x	- - -	- - - x	- - x x	- x - x

1 วรรค

- ร - ด	- ร - ช	- - ท ด	- ท - ด
-ขอ-พันธุ์	-ข้าว - กำ	- -ช่วยแต่	- ได้ - บ
- x - x	- x - x	- - xx	- x - x

กระสรวนจังหวะแบบประโยค

บาทที่ 2 มี 6 ประโยค 1 วรรค ดังนี้

ประโยค ที่ 1

- - - -	- - - ช	- - - ช	- - - ด	- - - ล	- ช - ล	- - - ด	- - - ฟ
- - - -	- - - คิน	- - - เตือน	- - - หาย	- - - นอง	- กับ - อ้าย	- - - มา	- ฟอน-รำ
- - - -	- - - x	- - - x	- - - x	- - - x	- x - x	- - - x	- - - x

ประโยค ที่ 2

- - - -	- ม - ช	- - - ม	- ร - ด	- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ช
- - - -	-มา- ช่วย	- - - กัน	- - - ดำ	-ข้าว-กาก	-ข้าว-กำ	- - - ดำ	-เอา-แสง
- - - -	- x - x	- - - x	- x - x	- - - x	- x - x	- - - x	- - - x

ประโยค ที่ 3

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช	- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- ลง - ช่วง	- ต่ำ - สาก	- ไม้ - แดง	- - - -	- ลง - ช่วง	- ต่ำ - สาก	- ไม้ - แดง
- - - -	- x - x	- - x x	- x - x	- - - -	- x - x	- - x x	- x - x

ประโยค ที่ 4

- - - -	- ด - ด	- - - ช	- ช - -	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
- - - -	- ไม้ - คู่	- - - คู่	- แพง - -	- ซอย - กัน	- เอา - แสง	- ฮอด - คำ	- คื่น - -
- - - -	- x - x	- - - x	- x - -	- x - x	- x - x	- - - x	- x - -

ประโยค ที่ 5

- ม - ช	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด	- - - -	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
- บ - แล้ว	- บ - คื่น	- - - ไป	- - - แขน	- - - -	- น้อย - ร้อน	- - กระดัง	- ลง - มา
- x - x	- x - x	- - - x	- - - x	- - - -	- - - x	- - x x	- x - x

ประโยค ที่ 6

- ร - ด	- ร - ช	- - ท ด	- ท - ด	- - - -	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
- อ้าย - จะ	- พัด - ทำ	- - กระดัง	- วง - เดือน	- - - -	- น้อย - ร้อน	- - กระดัง	- ลง - มา
- x - x	- x - x	- - x x	- x - x	- - - -	- - - x	- - x x	- x - x

1 บรรทัด

- ร - ด	- ร - ช	- - ท ด	- ท - ด
- อ้าย - จะ	- พัด - ทำ	- - กระดัง	- วง - เดือน
- x - x	- x - x	- - x x	- x - x

กระสวนจิ้งหะแบบประโยค

บาทที่ 3 มี 6 ประโยค 1 วรรค ดังนี้

ประโยคที่ 1

- - - -	- - - ช	- - - ช	- - - ด	- - - ล	- ช - ล	- - - ด	- - - ฟ
- - - -	-ไทย-พวน	- - - นี้	--แหละหนอ	- - - จะให้	-รอ - นาน	- - - ลัก	-เท่า- ไหร่
- - - -	- - - X	- - - X	- - - X	- - - X	- X - X	- - - X	- - - X

ประโยคที่ 2

- - - -	- ม - ช	- - - ม	- ร - ด	- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ช
- - - -	-เฮา - อัก	- - - ร่ว	- - - ใจ	--- ผาก	--- ไว้	- - - สา	- มัค - คี
- - - -	- X - X	- - - X	- X - X	- - - X	- X - X	- - - X	- - - X

ประโยคที่ 3

- - - -	- ด - ช	- - - ฟ ม	- ฟ - ช	- - - -	- ด - ช	- - - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- อัก - กัน	- คำ - มั่น	- ป - ลิม	- - - -	-แสน-ปลื้ม	- - - ไป ด้วย	-ศักดิ์ - ศรี
- - - -	- X - X	- - - XX	- X - X	- - - -	- X - X	- - - XX	- X - X

ประโยคที่ 4

- - - -	- ด - ด	- - - ช	- ช - -	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
- - - -	-ไทย-พวน	- - - ผู้	- ดี - -	- อัก - สา	- มัค - คี	- - - ต่อ	- กัน - -
- - - -	- X - X	- - - X	- X - -	- X - X	- X - X	- - - X	- X - -

ประโยคที่ 5

- ม - ช	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด	- - - -	- - - ช	- - - ท ด	- ท - ด
- ป - เว้น	- ลัก - วัน	- - - เดียว	- - - เลย	- - - -	- - - จื่อ	- - - เอา ไว้	- ให้ - ดี
- X - X	- X - X	- - - X	- - - X	- - - -	- - - X	- - - XX	- ท - ด

ประโยคที่ 6

- รื - ต๋	- รื - ซ	- - ท ต๋	- ท - ต๋	- - - -	- - - ซ	- - ท ต๋	- ท - ต๋
- เอา - เป็น	- น้อง - พี่	- - ป๋ มี	-เปรียบ-เปรย	- - - -	- - - จื่อ	- - เอา ไว้	- ให้ - ดี
- x - x	- x - x	- - x x	- x - x	- - - -	- - - x	- - x x	- x - x

1 วรรค

- รื - ต๋	- รื - ซ	- - ท ต๋	- ท - ต๋
- เอา - เป็น	-น้อง - พี่	- - ป๋ มี	-เปรียบ-เปรย
- x - x	- x - x	- - xx	- x - x

กระสรวนจังหวะแบบวรรค

บาทที่ 1 มี 13 วรรค ดังนี้

วรรคที่ 1

- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ต๋
- - - -	- - - วัน	- - - กำ	- - - ฟ้า
- - - -	- - - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 2

- - - ล	- ซ - ล	- - - ต๋	- - - ฟ
- - - เอา	- ได้ - มา	- - - พ้อ	- - - กัน
- - - x	- x - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 3

- - - -	- ม - ซ	- - - ม	- ร - ด
- - - -	- ป๋ - มี	- - - ได	- - - ปั้น
- - - -	- x - x	- - - x	- x - x

วรรคที่ 4

- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ซ
- - - จิง	- ได้ - ฟอน	- - - อ่อน	- - - ตาม
- - - x	- x - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 5

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- กระ - ตั้ง	- - - พัด	- เอา - มา
- - - -	- x - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 6

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- ขวัญ-ตา	- - มา ซ้อย	- เอา - นำ
- - - -	- x - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 7

- - - -	- ด - ด	- - - ช	- ช - -
- - - -	- พัด- ข้าว	- - - สัก	- กำ - -
- - - -	- x - x	- - - x	- x - -

วรรคที่ 8

- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
- ข้าว-กาก	- ข้าว-กำ	- - กี่ ป่	- มี - -
- x - x	- x - x	- - - x	- x - -

วรรคที่ 9

- ม - ช	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด
- - - สาว	- ผู้ - ดี	- - - บัน	- - - ใจ
- x - x	- x - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 10

- - - -	- - - ช	- - ท ด	- ท - ด
- - - -	- เกาะ-หวาย	- - - ดิน	- ดำ - ดำ
- - - -	- - - x	- - xx	- x - x

วรรคที่ 11

- รื - ตั	- รื - ซ	- - ท ตั	- ท - ตั
-ขอ-พันธุ์	-ข้าว - กำ	- -ข่อยแต่	- ได้ - บั
- x - x	- x - x	- - xx	- x - x

วรรคที่ 12

- - - -	- - - ซ	- - ท ตั	- ท - ตั
- - - -	-เกาะ-หวาย	- - - ดิน	- ต้า - ต้า
- - - -	- - - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 13

- รื - ตั	- รื - ซ	- - ท ตั	- ท - ตั
-ขอ-พันธุ์	-ข้าว - กำ	- -ข่อยแต่	- ได้ - บั
- x - x	- x - x	- - xx	- x - x

กระสวนจังหวะแบบวรรค

บาทที่ 2 มี 13 วรรค ดังนี้

วรรคที่ 1

- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ตั
- - - -	- - - คีน	- - - เตือน	- - - หงาย
- - - -	- - - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 2

- - - ล	- ซ - ล	- - - ตั	- - - ฟ
- - - น้อย	- กับ- อ้าย	- - - มา	- ฟ้อน-รำ
- - - x	- x - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 3

- - - -	- ม - ซ	- - - ม	- ร - ต
- - - -	-มา- ซ้อย	- - - กัน	- - - ต้า
- - - -	- x - x	- - - x	- x - x

วรรคที่ 4

- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- - - ช
-ข้าว-กาก	-ข้าว-ก่ำ	- - - ต่ำ	-เอา-แสง
- x - x	- x - x	- - - x	- x - x

วรรคที่ 5

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- ลง- ข่วง	-ต่ำ- สาก	-ไม้- แดง
- - - -	- x - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 6

- - - -	- ตี - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- ลง - ข่วง	- ต่ำ-สาก	-ไม้- แดง
- - - -	- x - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 7

- - - -	- ด - ด	- - - ช	- ช - -
- - - -	- ไม้ - ตู่	- - - คู่	- แพง - -
- - - -	- x - x	- - - x	- x - -

วรรคที่ 8

- ตี - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
-ช้อย-กัน	-เอา-แสง	-ฮอด- ค่ำ	- คีน - -
- x - x	- x - x	- - - x	- x - -

วรรคที่ 9

- ม - ช	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด
- บั - แล้ว	- บั - คีน	- - - ไป	- - - เขื่อน
- x - x	- x - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 10

- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
- - - -	-น้อง-ร้อน	- - กระตั้ง	- ลง - มา
- - - -	- - - X	- - X X	- X - X

วรรคที่ 11

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด
-อาย-จะ	- พัด - ทำ	- - กระตั้ง	-วง- เตือน
- X - X	- X - X	- - X X	- X - X

วรรคที่ 12

- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
- - - -	-น้อง-ร้อน	- - กระตั้ง	- ลง - มา
- - - -	- - - X	- - X X	- X - X

วรรคที่ 13

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด
-อาย-จะ	- พัด - ทำ	- - กระตั้ง	-วง- เตือน
- X - X	- X - X	- - X X	- X - X

กระสวนจันทะแบบวรรค

บาทที่ 3 มี 13 วรรค ดังนี้

วรรคที่ 1

- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ด
- - - -	-ไทย-พวน	- - - นี้	- - แหะหนอ
- - - -	- - - X	- - - X	- - - X

วรรคที่ 2

- - - ล	- ซ - ล	- - - ด	- - - ฟ
- - - ให้	-รอ-นาน	- - - สัก	- เท่า - ไหร่
- - - X	- X - X	- - - X	- - - X

วรรคที่ 3

- - - -	- ม - ช	- - - ม	- ร - ด
- - - -	- เฮา- ฮัก	- - - ร่วม	- - - ใจ
- - - -	- x - x	- - - x	- x - x

วรรคที่ 4

- - - -	- ม - ช	- - - ม	- ร - ด
- - - -	- เฮา- ฮัก	- - - ร่วม	- - - ใจ
- - - -	- x - x	- - - x	- x - x

วรรคที่ 5

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- ฮัก - กัน	- คำ- มั่น	- บ่ - ลืม
- - - -	- x - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 6

- - - -	- ด - ช	- - ฟ ม	- ฟ - ช
- - - -	- แสน- ปลื้ม	- - ไป ด้วย	- ศักดิ์ - ศรี
- - - -	- x - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 7

- - - -	- ด - ด	- - - ช	- ช - -
- - - -	- ไท- พวน	- - - ผู้	- ดี - -
- - - -	- x - x	- - - x	- x - -

วรรคที่ 8

- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ม	- ฟ - -
- ฮัก - सा	- มัค - คี	- - - ต่อ	- กัน - -
- x - x	- x - x	- - - x	- x - -

วรรคที่ 9

- ม - ซ	- ม - ฟ	- - - ร	- - - ด
- บ - เว้น	- สัก - วัน	- - - เดียว	- - - เลย
- x - x	- x - x	- - - x	- - - x

วรรคที่ 10

- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
- - - -	- - - จื่อ	- - เอา ไว้	- ให้ - ดี
- - - -	- - - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 11

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด
- เฮา- เป็น	- น้อง- พี่	- - บ มี	-เปรียบ-เปรย
- x - x	- x - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 12

- - - -	- - - ซ	- - ท ด	- ท - ด
- - - -	- - - จื่อ	- - เอา ไว้	- ให้ - ดี
- x - x	- - - x	- - x x	- x - x

วรรคที่ 13

- ร - ด	- ร - ซ	- - ท ด	- ท - ด
- เฮา- เป็น	- น้อง- พี่	- - บ มี	-เปรียบ-เปรย
- x - x	- x - x	- - xx	- x - x

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาดนตรีในพิธีกรรมนางด้ง ของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก สามารถสรุปผลวิจัย ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในพิธีกรรมนางด้งที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก
2. ศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมนางด้งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทางมานุษยวิทยา โดยการลงพื้นที่สำรวจและหาข้อเท็จจริง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์บุคคลากรภายในท้องถิ่นที่ลงพื้นที่ทำการวิจัย ในหมู่บ้านเกาะหวายอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ประกอบกับการหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยพวน

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการลงภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในพิธีกรรมนางด้งที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยพวน

- 1.1 ประเพณีฮีตสิบสอง (ประเพณี 12 เดือน)
- 1.2 ประเพณีเลี้ยงขวบปีलगช่วง
- 1.3 พิธีกรรมนางด้ง
 - ความเป็นมา
 - ขั้นตอนและพิธีกรรม
 - การแต่งกายในพิธีกรรม
 - เครื่องดนตรีที่ใช้

2. ศึกษาองค์ประกอบของดนตรีในพิธีกรรมนางด้งโดยศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- 2.1 บทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรม
- 2.2 ความหมายของเนื้อร้องและลักษณะการประพันธ์
- 2.3 รูปแบบทำนอง
- 2.4 รูปแบบจังหวะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องดนตรีในพิธีกรรมนางดังของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยพวน และองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมนางดังของชาวไทยพวน บ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ความเป็นมาและองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนางดัง

นางดัง ถือเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยพวน เป็นพิธีกรรมสมัยโบราณของชาวไทยพวนสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษหลายรุ่น เกิดจากความเชื่อในการเข้าทรงรักษาคนพวนในอดีต เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษ ผีหมอปวงพะมา คติความเชื่อนี้ ทำให้เกิดประเพณี พิธีกรรม เพื่อทำให้ผีบันดาลมั่งมีงคลแก่ตนเองและสังคม โดยการรักษาคนป่วยผ่านการทรงเจ้าเข้าผี ที่มีความเชื่อและใช้รักษาตามแบบพื้นบ้านโบราณมาอย่างช้านาน ตลอดจนการบรรเลงดนตรี โดยใช้แคนบรรเลงประกอบพิธีกรรมขณะทำพิธีหมอแคนจะต้องเป่าแคนคลอไปกับหมอลำกลอนจนเสร็จพิธีรักษา หากไม่มีเสียงดนตรีประกอบจะถือว่าพิธีนั้นไม่ศักดิ์สิทธิ์และรักษาไม่สำเร็จ ดนตรีจึงเป็นส่วนสำคัญในพิธีกรรมอย่างมาก แม้ว่าบทเพลงจะไม่เป็นแบบแผนมากก็ตาม

การแสดงนางดังของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย ในปัจจุบัน จึงเป็นการนำขั้นตอนการเข้าทรงผีนางดังมาเป็นการแสดงประจำท้องถิ่นที่เกิดมาจากความเชื่อและภูมิปัญญาของชาวพวน ซึ่งมีเอกลักษณ์ทางด้านภาษา ผู้ร้อยถ้อยคำเป็นลักษณะคำคม โดยมีเสียงดนตรีประกอบ สร้างความโดดเด่น ความสนุกสนานให้กับพิธีกรรมนางดังให้เป็นไปตามแบบแผนของชาวพวน ซึ่งเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของคนพวน คือ แคน อีกทั้งการนำกลองถึงน้ำมันมาตีจังหวะที่สอดคล้องความนุ่มนวลลุ่มลึกซึ่งถือเป็นการปรับตัวทางภูมิปัญญาทางท้องถิ่น ทำให้ดนตรีในพิธีกรรมนางดังสะท้อนความเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผสมผสานได้อย่างลงตัว

นางดังบ้านเกาะหวายจึงกลายเป็นการแสดงที่สำคัญในปัจจุบัน ชาวบ้านนิยมนำมาแสดงเพื่อสร้างความรื่นเริงสนุกสนานให้กับงาน ตลอดจนเพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีชาวพวนสู่รุ่นหลาน ปัจจุบันการถ่ายทอดการแสดงนางดังเป็นไปได้ยาก เนื่องจากเยาวชนรุ่นหลังนิยมวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก จึงเหลือเพียงกลุ่มผู้สูงอายุจำนวนไม่มาก ที่รวมตัวกันสืบทอดพิธีกรรมที่บรรพบุรุษสะสมมาเป็นเวลานาน เพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นแสดงในงานต่างๆ ตลอดจนการจัดการแสดงเพื่อต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยือนชุมชน

1. ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีในพิธีกรรมนางดังที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยพวน

1.1 อีตสิบสอง

จากการศึกษาทราบว่า วัฒนธรรมทางดนตรีที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่น เกี่ยวข้องในงานประเพณี อีตสิบสอง (ประเพณี 12 เดือน) เป็นประเพณีตลอดทั้งปีที่ชาวพวนทำบุญ ซึ่งชาวพวนยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ในประเพณี 12 เดือนของชาวไทยพวนจะมีประเพณีการทำบุญต่างๆ ในแต่ละเดือน ดังนี้

เดือน 1-2 ชาวพวนเรียนว่า เดือนอ้ายกับเดือนยี่ เป็นช่วงเดือนที่พระสงฆ์จะอยู่วัดบิณฑากรรมเพื่อออกจากอาบัติและถือศีลครองสมณเพศอยู่ในวัด จะไม่มีการออกบิณฑากรรม จึงเป็นช่วงที่ชาวบ้านจะมาร่วมกันทำบุญที่วัดเป็นปกติและมาสนทนารธรรมกับพระสงฆ์ เดือนนี้จะไม่มีงานอะไร จึงไม่มีการละเล่นหรือมีการแสดงใดๆในพิธีกรรม

เดือน 3 ประเพณีกำฟ้า เป็นประเพณีพื้นบ้านของชาวพวนเป็นประเพณีที่ชาวพวนยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มีความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพฟ้าที่ปกป้องคุ้มครองตน หากประพฤติดนินทาจะถูกฟ้าลงโทษ และทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาลทำให้ความเป็นอยู่ไม่มีความสุข ชาวพวนจึงถือว่าเมื่อถึงเดือนกำฟ้าต้องห้ามปฏิบัติภาระหน้าที่ต่างๆ เช่น ห้ามตัดผม ห้ามพูดจาตำหนิกัน

เดือน 4 เป็นเดือนที่ชาวพวนนิยมจัดงานมงคลต่างๆ ถือว่าเป็นเดือนคู่ที่ดี ฟ้าฝนปลอดโปร่งทำการใดสำเร็จลุล่วงได้ดี จึงเป็นผลให้มักมีงานรื่นเริงในช่วงนี้ มี การละเล่นต่างๆ เพื่อสร้างสีสันให้ งานมงคลไม่เจียบเหว เช่นงานบวช งานกินตอง(งานแต่งงาน) การเอะเฮือน เดือนนี้เป็นช่วงเดือนที่มีวัฒนธรรมดนตรีเกี่ยวข้องกับประเพณีมากที่สุด เช่น การลำพวน และสืงวัญในประเพณีต่างช่วงๆ เช่น สืงวัญแต่งงาน สืงวัญเอะเฮือน สืงวัญงานบวช

เดือน 5 บุญสงกรานต์หรือบุญเดือนห้า ถือเป็นวันที่มีความสำคัญกับชาวไทยพวนเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นเทศกาลปีใหม่ เป็นการเริ่มสิ่งใหม่ๆในชีวิต เริ่มต้นในการคิดดี พูดดี ทำดี พิธีส่วนใหญ่จะเป็นการสงฆ์น้ำพระพุทธรูป อาบน้ำผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ที่เคารพรัก และนับถือ

เดือน 6 เป็นช่วงเดือนทำบุญเพื่อระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวบ้านจะมาร่วมกันทำบุญทำทาน ฟังเทศน์ ที่วัดเป็นปกติและมาสนทนารธรรมกับพระสงฆ์ เดือนนี้จะไม่มีงานอะไรจึงไม่มีการละเล่นหรือมีการแสดงใดๆ ในพิธีกรรม

เดือน 7 เป็นเดือนที่ชาวพวนกำลัง ไถ หว่าน ดำ คือช่วงปลูกข้าว จึงไม่มีพิธีกรรมใดๆ หรืองานบุญใดๆ ในช่วงนี้

เดือน 8 ไม่มีงานบุญที่ชาวบ้านกำหนด แต่คงมีงานบุญทางพระพุทธศาสนา คือบุญเข้าพรรษา ซึ่งเป็นช่วงเดือนที่พระสงฆ์จำวัด เมื่อถึงวันพระก็จะไปทำบุญตักบาตรตามปกติ ไม่มีประเพณีหรือพิธีกรรมใดๆ

เดือน 9 เป็นช่วงเดือนที่ไร่ทำนาเสร็จของชาวไทยพวน เมื่อมีการนำควายกลับบ้าน จะทำพิธี “สืงวัญควาย” เรียกขวัญควายให้กลับบ้านหลังจากไถนา อีกทั้งยังมี “บุญห่อข้าว” หรือบุญสาทรพวน เป็นการทำบุญให้พี่ป้า และอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผีไม่มีญาติโดยเอาข้าวใส่จัดใส่กระทงไปวางตรงทางสามแพร่ง เรียกว่า ห่อข้าวประดับดิน ทำในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ของทุกปี ประเพณีในเดือนนี้จึงไม่นิยมนาดนตรีใดๆ เข้ามาให้ความรื่นเริง

เดือน 10 บุญเดือนสิบของชาวไทยพวน เป็น เป็นการทำบุญข้าวสะ คือการนำข้าวเปลือกไปให้พระสวดที่วัด เพื่อนำกลับมาใส่ยุ้งข้าวให้เป็นสิริมงคล

เดือน 11 เป็นเดือนที่มีฝนตกชุก น้ำเต็มตลิ่ง มีการแข่งเรือ ในงานบุญผ้าป่า เป็นช่วงเดือนออกพรรษา มีการตักบาตรเทโว มีการนาดนตรีมาสร้างสีสันและความสนุกสนาน

เดือน 12 เป็นงานบุญฉลองกฐิน ช่วงเดือนนี้ทุกวัดยังมีการจัดให้มีบุญกฐินให้พระรับกฐิน ปัจจุบันมีงานลอยกระทง แต่ก่อนการลอยกระทงไม่มีในหมู่บ้านไทยพวน มีเฉพาะ ประเพณี ทิ้งต๋นไฟ คือการทิ้งเพื่อสะเดาเคราะห์ให้ต๋นไฟไหม้ไปกับน้ำ แต่ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว

ประเพณีฮีตสิบสองของชาวพวนบ้านเกาะหวายจะมีความคล้ายคลึงกับชาวพวนในจังหวัดอื่นๆ อาจมีบางเดือนจะมีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อและบริบททางสังคม แม้ว่านางดังในสมัยก่อนไม่ได้เป็นการแสดงในประเพณีต่างๆ ในช่วงงานบุญเดือนสิบสอง หากแต่เป็นการเข้าทรงที่เกิดขึ้นจริงจากการรักษาคนป่วยให้หายป่วยใช้ นางดังจึงมีความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นจนมาถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งกลายจากพิธีกรรมความเชื่อมาในรูปแบบของการแสดง แม้ว่าบางเดือนจะไม่มีงานบุญหรืองานรื่นเริงใดๆ ก็ตาม ปัจจุบันมีการนำการแสดงนางดังไปแสดงเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของชาวพวนอยู่ไม่หยุดหย่อน

1.2 ประเพณีเลี้ยงขวบปี

1.2.1 ความเป็นมาของพิธีกรรมลงช่วง

เกิดจากความเชื่อในการเข้าทรงรักษา มีจุดประสงค์เพื่อรักษาคนป่วยอันเนื่องมาจากการกระทำของผีโดยการขับกล่อมบรรเลงให้เกิดความไพเราะอ่อนหวานเพื่อให้ผีเกิดความอ่อนไหว คล้อยตามและหายโกรธ ผนวกกับการพูดจาหวานล่อมอ่อนหวานผีของหมอพวงพะมา โดยมีเครื่องดนตรีประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้มาตั้งแต่เมื่อครั้งอดีตคือ แคน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดการรักษาจากหมอพวงพะมาโดยผ่านร่างทรง จึงเป็นที่กล่าวขานในตำบลเกาะหวาย มีการรักษาผ่านร่างทรง โดยแม่ของท่านเองเป็นคนทรง ในช่วง พ.ศ.24 เป็นระยะเวลาร้อยกว่าปี ท่านติดตามแม่ไปรักษาคคนป่วยทุกแห่งหน จึงมีความเชื่อและความเคารพศรัทธาในผีหมอพวงพะมาเป็นอย่างมาก หลังจากที่แม่ของท่านเสียชีวิตไป ท่านจึงเป็นเพียงคนเดียวที่สามารถเข้าทรงในการรักษาชาวบ้านได้ ท่านเริ่มเข้าทรงรักษาคคนป่วยตั้งแต่อายุ 18 ปี จนเป็นที่ยอมรับและเป็นที่รู้จักในถิ่นฐานใกล้เคียงและไกล ท่านออกรักษาผู้คนในจังหวัดใกล้เคียง และจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเวลาหลายปี ประเพณีการเลี้ยงขวบปีของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย จึงเกิดขึ้นมาหลายร้อยปี เกิดจากความเชื่อว่ามีผีผู้เฒ่าผู้แก่ผีบ้านผีเมืองคุ้มครองปกปักรักษาลูกหลานในหมู่บ้าน เมื่อถึงเวลาครบรอบ 1 ปี ก็ควรมีการเลี้ยงบูชาผี เลี้ยงผีผู้เฒ่า ผีป่าผีไพร ผีที่ปกปักรักษาคนในหมู่บ้านเหมือนกับการทำบุญให้ปู่ย่า ตายายที่ล่วงลับไปเช่นเดียวกัน เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลให้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ หลังบุญสงกรานต์

1.2.2 ขั้นตอนและพิธีกรรม

การเตรียมสถานที่ในการทำพิธีกรรมนั้น ไม่มีขั้นตอนหรือความพิเศษใดๆ มาก เพียงแต่เจ้าบ้านจะจัดทำความสะอาดบ้าน เก็บข้าวของให้เรียบร้อยเพื่อต้อนรับแขกที่จะมาร่วมพิธี และจัดเตรียมพื้นที่สำหรับตั้งเครื่องคายไว้ในที่ที่เหมาะสม ในการประกอบพิธีลงช่วงนี้ ถือเป็นพิธีกรรมที่เป็นจุดเริ่มต้นของการแสดงนางดังในปัจจุบัน เป็นพิธีกรรมเพื่อบูชาผีบรรพบุรุษ ผีผู้เฒ่า ครูบาอาจารย์ที่ล่วงลับ เครื่องคายในพิธีลงช่วงนี้เป็นการเก็บข้อมูลที่บ้านนางบั้น ตรึงษ์ ทายาติคนสุดท้ายจากการเข้าทรงรักษาจากหมอพวงพะมา อุปกรณ์และเครื่องครุคายแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เครื่องครุคายและเครื่องสังเว

เมื่อมีการจัดเครื่องครุฑบายเรียบร้อยแล้ว พิธีลงช่วงจะเริ่มโดยการที่คนทรงจะยกบายศรี กาบ 5 และจุดเทียนขึ้นยกขึ้นเหนือศีรษะ และก้มกราบ 3 ครั้ง เพื่อเป็นการขอมาบอกกล่าวครูบา อาจารย์และอัญเชิญผีหมอพวงเข้าประทับร่างของตน หลังจากนั้นคนทรงจะหลับตาและพนมมือโดย วนจากทางซ้ายมือไปทางขวามือ หมุนวนไปหลายรอบเป็นระยะเวลานานพอสมควร สักครู่จะเปลี่ยน จากการพนมมือเป็นการประสานมือ หมุนวนไปคล้ายกับตอนพนมมือ และกระทุ้งเข้าหาตัวโดยแรง ประมาณ 2-3 ครั้ง ถือว่าเป็นการประทับร่างเรียบร้อยแล้ว หมอแคนจะเริ่มบรรเลงเพลงคลอเคล้าไป กับบทพญาของคนทรง คนทรงถือดาบลูกร่ายรำไปกับเสียงแคนอย่างสวยงาม โดยมีบริวาร (ลูกคู่) ที่เป็นคนในท้องถิ่นปรบมือร้องเพลงไปกันอย่างสนุกสนาน โดยมีการพูดคุยและโต้ตอบระหว่างคนที่ มาร่วมพิธีกับหมอพวงโดยผ่านร่างทรง

การแต่งกายของคนทรงในการเข้าประกอบพิธีลงช่วงนั้น คนทรงจะต้องปะพรมน้ำอบ และน้ำหอม หวีผม ทาหน้าหอม นุ่งผ้าชิ้นใหม่ เสื้อลูกไม้สีสุภาพ มีผ้าสไบขาวคล้องคอ การแต่งกาย ของคนทรงจะใช้ผ้าทอของคนไทยพวนเอง มีการคล้องมาลัยกลม หมอแคนจะใส่เสื้อคอกลมลาย ดอก มีผ้าขาวม้าคาดเอว สวมกางเกงขาวยาวเพื่อความสะดวกตามยุคสมัย ส่วนบริวารหรือผู้ร่วม ร่วมพิธีก็แต่งกายเรียบง่ายด้วยผ้าชิ้นของชาวพวน

ในพิธีกรรมลงช่วงใช้แคนแปด เป็นเครื่องดนตรีหลักเพียงชิ้นเดียว ไม่มีเครื่องดนตรีอื่น ใดบรรเลงร่วมด้วยในพิธีกรรม คนเป่าแคนเรียก หมอแคน ลักษณะการเป่าแคนประกอบการเทียม ร่างทรงในพิธีลงช่วงนี้ หมอแคนต้องมีความอดทน เพราะการเป่าแคนประกอบพิธีกรรมนี้ใช้ระยะ เวลานานเกือบวัน ผู้เป่าแคนจึงผ่านการเป่าแคนมานาน

1.3 พิธีกรรมนางดั่ง

1.3.1 ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมนางดั่ง

พิธีกรรมนางดั่งเกิดจากความเชื่อในการเข้าทรงรักษาคนพวนในอดีต เชื่อในอำนาจ เหนือธรรมชาติ เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษ ผีหมอพวงพะมา คติความเชื่อนี้ ทำให้เกิดประเพณี พิธีกรรม เพื่อทำให้ผีบันดาลมิ่งมงคลแก่ตนเองและสังคม โดยการรักษาคนป่วยผ่านการทรงเจ้าเข้าผี ที่ มีความเชื่อและใช้รักษาตามแบบพื้นบ้านโบราณมาอย่างช้านาน ตลอดจนการบรรเลงดนตรี โดยใช้ แคนบรรเลงประกอบพิธีกรรมขณะทำพิธีหมอแคนจะต้องเป่าแคนคลอไปกับหมอล่ากลอนจนเสร็จ พิธีรักษา หากไม่มีเสียงดนตรีประกอบจะถือว่าพิธีนั้นไม่ศักดิ์สิทธิ์และรักษาไม่สำเร็จ ดนตรีจึงเป็น ส่วนสำคัญในพิธีกรรมอย่างมาก แม้ว่าบทเพลงจะไม่เป็นแบบแผนมากก็ตาม

การแสดงนางดั่งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย ในปัจจุบัน จึงเป็นการนำขั้นตอนการ เข้าทรงผีนางดั่งมาเป็นการแสดงประจำท้องถิ่นที่เกิดมาจากการเชื่อและภูมิปัญญาของชาวพวน ซึ่งมีเอกลักษณ์ทางด้านภาษา สื่อสารสนทนาเป็นคำพังเพย ผู้กร้อยถ้อยคำเป็นลักษณะคำคม โดยมี เสียงดนตรีประกอบ สร้างความโดดเด่น ความสนุกสนานให้กับพิธีกรรมนางดั่งให้เป็นไปตามแบบ แผนของชาวพวน ซึ่งเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของคนพวน คือ แคน เป็นเครื่องดนตรีที่ผู้ชาย

นิยมเล่นเมื่อมีเวลาว่างจากการทำงาน อาจมีลีลาจังหวะทำนองแตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่น ท่วงทำนองต่างๆ อาจมีนำสถานการณ์ต่างๆมาร้องขับขานสอดแทรกสำเนียงเคล้าคลอเสียงแคนจน กลายเป็นบทเพลง จนเป็นที่นิยมและปฏิบัติสืบต่อกันมา

นางดั่งบ้านเกาะหวายจึงกลายเป็นการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญในปัจจุบัน ชาวบ้านนิยม นำมาเล่นหลังประเพณีบุญสงกรานต์ เพื่อสร้างความรื่นเริงสนุกสนานให้กับงาน ตลอดจนเพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีชาวพวนสู่รุ่นหลาน ปัจจุบันการถ่ายทอดการแสดงนางดั่งเป็นไปได้ ยาก เนื่องจากเยาวชนรุ่นหลังนิยมวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก จึงเหลือเพียงกลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกัน สืบทอดพิธีกรรมที่บรรพบุรุษสะสมมาเป็นเวลานานอยู่เพียงจำนวนไม่มาก

1.3.2 ขั้นตอนการแสดงพิธีกรรมนางดั่ง

ธรรมเนียมของชาวพวนนั้น มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์ เมื่อจะมีการทำพิธีจะต้องมีการ ขอมมา และบูชาครูเสียก่อน อุปกรณ์ในการจัดเครื่องขอมมา ได้แก่ ขันธ 5 กรวยดอกไม้ รูป เทียน 5 กรวย, น้ำอบ,บุหรี น้ำหอม,กระเจก,หวี วางอยู่ในกระดัง การแสดงนางดั่ง จะมีหมอลำเซ็ง 1 คน และหมอแคน 1 คน ผู้ประกอบพิธี 2 คน ประกอบกับมีนางรำจำนวน 12 คน เมื่อทำการบูชาขอมมา ครูเพื่อจะทำการแสดงนางดั่ง แล้วผู้ที่แสดงเป็นนางดั่ง 2 คนจะ นั่งหันหน้าเข้าหากันระหว่างสากไม้ (สากแม่หม้าย) และมีผ้าสีขาวคลุมบนศีรษะ หมอแคนจะเริ่มบรรเลงเพลง (ซ้อสุดสะแนน) ก่อนโดยมี เครื่องประกอบจังหวะกำกับจังหวะไปพร้อมๆ กัน หมอลำเซ็งจะเริ่มร้องจะเริ่มร้องเพลงเชิญนางดั่ง มาประทับร่าง โดยมีลูกคู่ร้องรับและปรบมือร่วมไปกับด้วย ผู้ที่แสดงจะเริ่มแกว่งไกวกระดังจากซ้าย จนเร็วขึ้นและแรงขึ้น หมอลำเซ็งก็จะร้องเพลงผีนางดั่งพร้อมๆ กัน และปรบมือให้จังหวะ เมื่อนาง ดั่งลงมาประทับร่างผู้แสดงจะเริ่มลุกขึ้นยืนและโยนกระดังสลับให้กันไปมา ตลอดจนโยนกระดังให้กับ คนที่ห้อมล้อมอยู่ ณ บริเวณนั้น หากโยนให้ใครแล้วคนนั้นต้องรับให้ได้และร่ายรำอย่างสนุกสนานไป กับท่วงทำนองเพลงจนกว่าจะจบบทเพลงที่หมอลำเซ็งร้องไปพร้อมกับซ้อเพลงแคน จนกระทั่งผู้ร่วม แสดงหรือชาวบ้านถามว่าเป็นผีชื่ออะไร มาจากที่ไหน ผู้แสดงเข้าทรงร้องบทผญา (ซ้อลำพวน) ว่า เป็นผีมาจากแห่งไหนใด เมื่อผู้ร่วมแสดงถามถึงที่มาแล้วมาเป็นไปอย่างไร ก็จะร่วมร้องรำกันอย่าง สนุกสนานไปกับคนแสดงที่เป็นคนทรง โดยหมอแคนจะเป่าแคนเพลง (ซ้อลำเต้ย) หมอลำจะร้อง เพลงเซ็งนางดั่งจนจบบทเพลงนี้ จึงถือว่าจบการแสดง

1.3.3 เครื่องแต่งกายนักดนตรีและผู้แสดง

นักดนตรีในหมู่บ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มีรูปแบบในการ แต่งกายตามท้องถิ่น โดยหมอแคน นิยมใส่ชุดม่อฮ่อม มีผ้าขาวม้าคาดเอว หมอลำเซ็งและนางรำ นุ่งผ้าซิ่น ใส่เสื้อมีสไบพาด ซึ่งการแต่งการนี้เป็นการแต่งกายที่คงความเป็นชาวไทยพวนอย่างชัดเจน

1.3.4 เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงนางด้ง มีเครื่องดนตรีเพียง 4 ชิ้นเท่านั้นที่ใช้ในการบรรเลง คือ แคน กลอง(ถึงน้ำมัน) ฉิ่งและฉาบ หากแบ่งตามหน้าที่ได้ดังนี้ 1.กลุ่มเครื่องดนตรีดำเนินทำนอง 2.กลุ่มเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ซึ่งมีลักษณะโดดเด่นคือใช้กลองถึงน้ำมันแทนกลองและใช้บรรเลงมานานกว่า 50 ปี

2. ศึกษาองค์ประกอบของดนตรีในพิธีกรรมนางด้ง

2.1 บทเพลง ลักษณะคำประพันธ์ รูปแบบทำนองและรูปแบบจังหวะ

ในการศึกษาค้นคว้าพบว่า บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมนางด้ง มีจำนวน 3 ซอเพลง ได้แก่ ซอสุดสะแนน ซอลำพวน ซอลำเตี้ย ซึ่งซอแคนแต่ละซอเป็นของเก่าโบราณที่รักษาสืบต่อกันมาจากพิธีเข้าทรงรักษาในอดีตและบรรเลงไปเรื่อยจนเสร็จพิธี ผู้วิจัยได้การศึกษาซอแคนทั้ง 3 ซอนั้นพบว่า รูปแบบของทำนองแคนแต่ละซอ ของนายสำเนียง วงศ์ชัยสมร เป็นเพลงท่อนเดียว เป่าวนซ้ำหลายรอบ และทำนองของแต่ละซอนั้นมีความเป็นเอกลักษณ์แบบชาวพวนมีท่วงทำนองสำเนียงอีสานโดดเด่นในลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้ภาษาท้องถิ่นทั้งดงาม แยกประเภทของบทเพลงได้ดังนี้

2.1.1 บทเพลงเชิญนางด้ง – ซอสุดสะแนน

บทเพลงเชิญนางด้ง เป็นการกล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ มีจุดประสงค์เพื่อเชื้อเชิญครูบาริอาจารย์มาประสิทธิ์ประสาทวิชา หรือขอขมาให้ทำการใดๆสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี สร้างสิริมงคลให้กับตัวผู้แสดง โดยหมอแคนดำเนินเป็นทำนองลูกนำเรียกว่า “ซอสุดสะแนน” ขึ้นมาขณะที่ผู้เข้าทรงทำพิธีไหว้ครู

ทำนองเพลงเป็นเพลงท่อนเดียว เป่าเวียนไปกับพิธีกรรมของผู้เข้าทรง โดยมีเครื่องประกอบจังหวะตีขณะหมอแคนเริ่มร้องบทเชิญนางด้ง ส่วนแคนเป็นเครื่องเป่าในลักษณะเป็นทำนองพื้นหลัง มีความสั้นยาวขึ้นอยู่กับพิธีกรรมนั้นๆ คือบรรเลงจนกว่าผีจะประทับร่างทรง แต่ปัจจุบันจะบรรเลงเพื่อให้พอดีกับเนื้อร้องในบทเชิญนางด้ง โดยเนื้อเพลงจะกล่าวถึง บรรพบุรุษผีปู่ ผีย่า ที่ปกปักรักษาลูกหลานให้ลงมาสติในร่างคนทรง มีเครื่องเช่นไหว้ประกอบด้วย ไก่ เหล้า กระเทียม และกล่าวถึงอุปกรณ์ในพิธี อันมี สากไม้แดง ตะแกรงร่อนข้าว กระดังฝัดข้าว เหล่านี้เป็นความเชื่อในพิธีกรรมชาวไทยพวน ส่วนกลุ่มเสียงที่พบในซอสุดสะแนน คือ กลุ่มเสียง ซลท รม

2.1.2 บทพญาบูชาผี – ซอลำพวน

บทพญาบูชาผีกล่าวถึงขั้นตอนการไหว้ครู ผีสงเมื่อผีลงมาประทับร่างทรงโดยใช้รูปเทียนบูชาและถามไถ่ผีว่ามาจากแห่งไหนเป็นการถามตอบระหว่างคนกับผี เป็นลักษณะคำกลอนเหมือนลำพวนในการตอบโต้ หากเป็นการแสดงนางด้งปัจจุบันการใช้บทเพลงนี้จะเป็นการกล่าวถึงการใช้รูปเทียนบูชาขอขมาผีในการจะทำการแสดงให้คนชมโดยไม่ให้ผีโกรธหรือเข้าผู้แสดงจริง

หมอแคนจะเป่าซอลำพวนเป็นทำนองพื้นหลังวนไปเรื่อย ๆ จนกว่าคำกลอนในการบอกเล่าถามตอบจะหมด โดยไม่มีเครื่องประกอบจังหวะบรรเลงร่วมด้วย เพราะถือว่าบทเพลงนี้เป็นการพูดคุยและมีการอ่อนแอ้อยู่ในสำเนียงพวน ไม่มีรูปแบบจังหวะตายตัว เสมือนเป็นการพูดคุยกันเป็นภาษากลอนเท่านั้น กลุ่มเสียงที่พบในซอลำพวน คือ ซลท รม

2.1.3 เพลงเซิ้งนางดัง – ซอลำเต้ย

บทเพลงเซิ้งนางดัง เป็นบทเพลงที่กล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวพวน จารีตประเพณีและอุปนิสัยใจคอของชาวพวน เป็นบทเพลงที่รับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ทำให้บทเพลงนี้มีอรรถรสอีกรูปแบบหนึ่ง คือสอดแทรกโครงสร้างเพลงร่ำวง และเรียบเรียงเนื้อร้องให้มีความหมายเกี่ยวข้องกับประเพณี โดยยืมตรางำการดำรงชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวพวน เป็นสำคัญ กลุ่มเสียงที่พบในซอลำเต้ย คือ ซลท รม

เนื้อเพลงที่ใช้ร้องในการแสดงนางดังนั้นมีด้วยกัน 3 เพลง สำหรับตัวอย่างเนื้อร้องเพลงนางดังของชาวบ้านเกาะหวาย มีดังต่อไปนี้

บทเซิ้งนางดัง(ซอสุดสะแนน)

อีปู่ดั่งเอย อีย่าดั่งเอย ลงมาเที่ยวรัก ลงมาเที่ยวลา
เก็บผักเก็บปลา อีย่าฟันดำ ลงมาเล่นน้ำ ตะเข้าฟ้าไป
ให้เหล้าสองไห ไก่ตุ้มสองตัว กระเทียมสองหัว
อีย่าเห้ย.... เอย สาวน้อยไม่หมาก สากน้อยไม่แดง
ตะแกรงร่อนข้าว กระดังฝัดข้าว ชะอ่อน แยะ แยะ
ชะอ่อน ยาย ยาย กะทึงกะทาย เกิด เทิง เกิด เทิง...”

บทพญาบูชาผี (ซอลำพวน)

นี่ละหนอ	ควันรูปเอ้ย
เพิ่นก็แล่นไปเวียน	ควันเทียนเอ้ย
เพิ่นก็เวียนมาเว้า	สองคนเฮา ให้เว้าต่อเพิ่น
มาฮอดแล้ว	จั่งมาพากันเล่น
สนามเย็นเอ้ย	ให้เพิ่นเบิ่ง

เพลงเซิ้งกระดัง (ซอลำเต้ย)

วันกำฟ้า เขาได้มาพ้อกัน	บ่มีไต่บัน จึงได้พ้อนอ่อนตาม
กระดังพัดข้าวเอามา	ขวัญตามาซอยเฮาน่า
พัดข้าวสักกำข้าวกากข้าวกำก็บ่มี	สาวผู้ดีปันใจ
เกาะหวายดินดำดำ	ขอพันธุ์ข้าวกำ ข้อยแต่ได้บ่ (2 ครั้ง)

คืนเดือนหงาย นื่องกับอ้ายมาฟ้อนรำ	มาช้อยกันตำ ข้าวกากข้าวก่ำตำเอาแฉง
ลงช่วงตำสากไม้แดง (ซ้า)	ไม้คู้คู่แพง
ช้อยกันเอาแฉงฮอดคำคีน	บ่อแล้วบ่อคีนไปเอือน
น่องร่อนกระดังลงมา	อ้ายจะพึดท่ากระดังวงเดือน (2 ครั้ง)

ไทยพวนนี้แหละหนอจะให้รอนานสักเท่าไรเฮาฮักฮ่วมใจ ผากไว้สามัคคี	
ฮักกันคำมันบ่อลิม	แสนปลื้มไปด้วยศักดิ์ศรี
ไทยพวนผู้ดี ฮักสามัคคีต่อกัน	อเว้นสักวันเดียวเลย
จื่อเอาไว้ให้ดี	เขาเป็นน้องพี่บ่อมีเปรียบเปรย (2 ครั้ง)

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องดนตรีในพิธีกรรมนางดังของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกนั้น เป็นพิธีกรรมสมัยโบราณของชาวไทยพวนสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษหลายรุ่น เกิดจากความเชื่อในการเข้าทรงรักษาคณพวนในอดีต เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษ ผีหมอปวงพะมา คติความเชื่อนี้ ทำให้เกิดประเพณี พิธีกรรม เพื่อทำให้ผีบันดาลมั่งมั่งคั่งแก่ตนเองและสังคม โดยการรักษาคณป่วยผ่านการทรงเจ้าเข้าผี ที่มีความเชื่อและใช้รักษาตามแบบพื้นบ้านโบราณมาอย่างช้านาน ตลอดจนการบรรเลงดนตรี โดยใช้แคนบรรเลงประกอบพิธีกรรม ขณะที่ทำพิธีหมอแคนจะต้องเป่าแคนคลอไปกับหมอลำกลอนจนเสร็จพิธีรักษา หากไม่มีเสียงดนตรีประกอบจะถือว่าพิธีนั้นไม่ศักดิ์สิทธิ์และรักษาไม่สำเร็จ สอดคล้องกับ ไพบุลย์ ดวงจันทร์ (2527: 6) กล่าวถึงความเชื่อที่มีพิธีกรรมคล้ายคลึงในการรักษาของชาวไทยมุสลิมทั่วไปในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาสมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาโรคแบบดั้งเดิมโดยมีความเชื่ออย่างหนึ่งว่า ความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรืออำนาจอันลึกลับของภูตผีปีศาจ หรือเพราะถูกคุณไสยของผู้คนที่ประสงค์ร้ายทำให้ถูกต้องตัวผู้ป่วย และวิธีการรักษาผู้ป่วยที่ทำกันอยู่แบบพื้นบ้านก็คือ การเซ่นสรวงพิธีกรรม ทำพิธีติดต่อกับภูตผีที่เข้ามาสิงอยู่ในร่างของผู้ป่วยเพื่อให้ภูตผีออกจากร่างของผู้ป่วยไปเสีย หรือไม่ก็ให้บอกเครื่องยาตลอดทั้งวิธีการรักษาให้หายจากความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่

นางดัง เป็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวไทยพวน ซึ่งแต่เดิมเป็นพิธีกรรมการรักษาผู้ป่วยที่เป็นความเชื่อของชาวไทยพวนในสมัยก่อน และสืบทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันชาวพวนได้รักษาวัฒนธรรมประเพณีในพิธีกรรมการเข้าทรงรักษาได้เป็นอย่างดี จนนางดังกลายเป็นการแสดงพื้นบ้านที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวไทยพวน สอดคล้องกับ เอกสาร ชุตมรดกภูมิปัญญาไทยพวน (2555: 19) เล่มที่ 6 กล่าวถึง การเข้าผีเพื่อการเล่นในฤดูเทศกาลงานบุญต่างๆ เป็นการเล่นเพื่อสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจของชาวชนบท โดยเฉพาะ ในสังคมไทยพวน สมัยหนึ่ง มักจะมีการเล่นกันในเทศกาลงานสงกรานต์ ซึ่งเป็นการเล่นกันอย่างง่าย ๆ สามารถหาอุปกรณ์การเล่นได้ไม่ยากนัก

การเล่นเข้าผีที่นิยมกันได้แก่ เข้าผีนางดั่ง (กระด้าง) นางกวั๊ก (นาง) ลิงลม นางสาก (สากตำข้าว) นางควาย (กระโหลกหัวควายที่มีเขาสองข้าง) ฯลฯ

ดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรม เครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของคนพวน คือ แคน มีความสำคัญเทียบเท่าคนทรงในพิธีกรรมหรือผู้แสดงในปัจจุบันซึ่งจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้เลย อีกทั้งการนำกลองถึงน้ำมันมาตีจังหวะที่สอดคล้องกับความนุ่มนวลลุ่มลึกซึ่งถือเป็นการปรับตัวทางภูมิปัญญาทางท้องถิ่น ทำให้ดนตรีในพิธีกรรมนางดั่งสะท้อนความเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผสมผสานได้อย่างลงตัว บทเพลงที่ใช้ในการพิธีกรรมแต่เดิมใช้สื่อสารกับผิวดวงวิญญาณ มีบทบาทเพื่อการเชิญผีมาประทับร่างทรง บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมนางดั่ง มีจำนวน 3 ซอเพลง ได้แก่ ซอสุดสะแนน ซอลำพวน ซอลำเตี้ย ซึ่งซอแคนแต่ละซอเป็นของเก่าโบราณที่รักษาสืบต่อกันมาจากพิธีเข้าทรงรักษาในอดีตและบรรเลงไปเรื่อยจนเสร็จพิธี ผู้วิจัยได้การศึกษาซอแคนทั้ง 3 ซอนั้นพบว่า รูปแบบของทำนองแคนแต่ละซอ เป็นเพลงท่อนเดียว เป่าวนซ้ำหลายรอบ และทำนองของแต่ละซอนั้นมีความเป็นเอกลักษณ์แบบชาวพวนมีท่วงทำนองสำเนียงอีสาน โดดเด่นในลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้ภาษาท้องถิ่นที่งดงาม สอดคล้องกับ มนตรี ตราโมท (2497: 50) อธิบายความหมายเพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงของชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นต่างก็ประดิษฐ์แบบแผนการร้องเพลงของตนไปตามความนิยมและสำเนียงภาษาที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน เพลงเหล่านี้ได้ฝังตัวติดอยู่ใยความทรงจำติดต่อกันมาเป็นชั้นอย่างแน่นแฟ้นตามถิ่นที่อยู่กันนั้นๆ

ในการศึกษาซอแคนทั้ง 3 ซอนั้นพบว่า กลุ่มเสียงเพลงซึ่งเป็นสำเนียงกิ่งอีสาน บทเพลงทั้ง 3 เพลงมีกลุ่มเสียงเดียวกัน คือ กลุ่มเสียง G A B D E ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางดนตรีอีสาน ปัจจุบันเหลือหมอลำเพียงคนเดียวเท่านั้น เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดเยาวชนรุ่นหลังนิยมวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก จึงเหลือเพียงกลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกันสืบทอดพิธีกรรมที่บรรพบุรุษสะสมมาเป็นเวลานานอยู่เพียงจำนวนไม่มากนัก

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาวิจัยเรื่องดนตรีในพิธีกรรมนางดั่งของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ผู้วิจัยได้มีความรู้ใหม่ๆ ที่มีเคยรู้มาก่อนได้เห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ในพิธีกรรมนี้ ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะให้แก่ผู้ที่ศึกษา วิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบลายแคนและบทเพลงที่ใช้ในการประกอบประเพณีพิธีกรรมนางดั่ง ในท้องถิ่นอื่นที่ยังไม่มีการรวบรวมบทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเป็นเอกสารตำราทางวิชาการ

2. ควรศึกษาภาษาท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ สำเนียงที่ส่งผลต่อเนื้อร้องควรจะมีการศึกษาเพิ่มเติมอย่างละเอียดเพื่อให้ได้องค์ความรู้ทางความหมายของเนื้อเพลงมากขึ้น

บรรณานุกรม

- เจลีเยว ดอนกวนเจ้า. (2543). การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวไทยญ้อ จังหวัด นครพนม. ปรินูญานินพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ชินบัญญ์ สุกันธวิภัติ. (2546). เมืองพวนเชียงขวาง. ลพบุรี: กรุงเทพมหานครการพิมพ์ บรรจง มงคลยง. (2559, 10 กันยายน). สัมภาษณ์โดย วิลาวรรณ ลายนน้ำเงิน ที่วัดฝั่งคลอง. บุญยงค์ เกศเทศ. (2540). ภูเขาพญาแสน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เบญจรัตน์ เมืองไทย. (2545). พิธีทรงเจ้า : พิธีกรรมกับโครงสร้างสังคมที่หนองขาว. ปรินูญานินพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา อุปโยคิน. (2550). ดนตรีพหุมิติแห่งเสียงเพลง. หนังสือที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษา. ----- (2550). หนังสือที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 35. เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). ประวัติการดนตรีไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. ปิ่น ตรึงษ์. (2560, 7 มกราคม). สัมภาษณ์โดย วิลาวรรณ ลายนน้ำเงิน ที่วัดเกาะหวาย. ปิยะพร วามะสิงห์. (2538). ความสำนึกในชาติพันธุ์ของลาวพวน. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ไพฑูริ สุนะลาด. (2538). ดนตรีกับวิถีชีวิตของชาวไทยพวน ที่เชียงขวางแห่งประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (ไทยคดีศึกษา-เน้น สังคมศาสตร์). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร
- ไพบุลย์ ดวงจันทร์. (2527). ดนตรี กีฬา และการละเล่นของชาวไทยมุสลิมในจังหวัด ชัยแดนภาคใต้ของไทย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- มณี พยอมยงค์. (2524). วัฒนธรรมลานนาไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: สหพันธ์พัฒนา.
- ยุทภักดิ์ เตชะแก้ว. (2540). พิธีกรรมและระบบความเชื่อการล่ำฟ้าในภาคอีสาน. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การศึกษานอกระบบ). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ล่อ หอมทวี. (2555). เอกสาร ชุดมรดกภูมิปัญญาไทยพวน. ม.ป.พ.
- วลาวัลย์ อุดมศิลป์. (2548). การศึกษาวิเคราะห์นิทานชาดกไทยพวนบ้านม่วงขาว ตำบลโคกปีบ อำเภอโคกปีบ จังหวัดปราจีนบุรี. ปรินูญานินพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วิจิตรา ขอนยาง. (2530, มกราคม- มีนาคม). แคนกับวิถีชีวิตของคนอีสาน. แลลดฟ้า.

1(1): 12-13.

วิญญู ผลสวัสดิ์. (2541). พิธีกรรมการเลี้ยงผีบรรพบุรุษของชาวลัวะไทย ตำบลคาชะอี

อำเภอคาชะอี จังหวัดมุกดาหาร. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

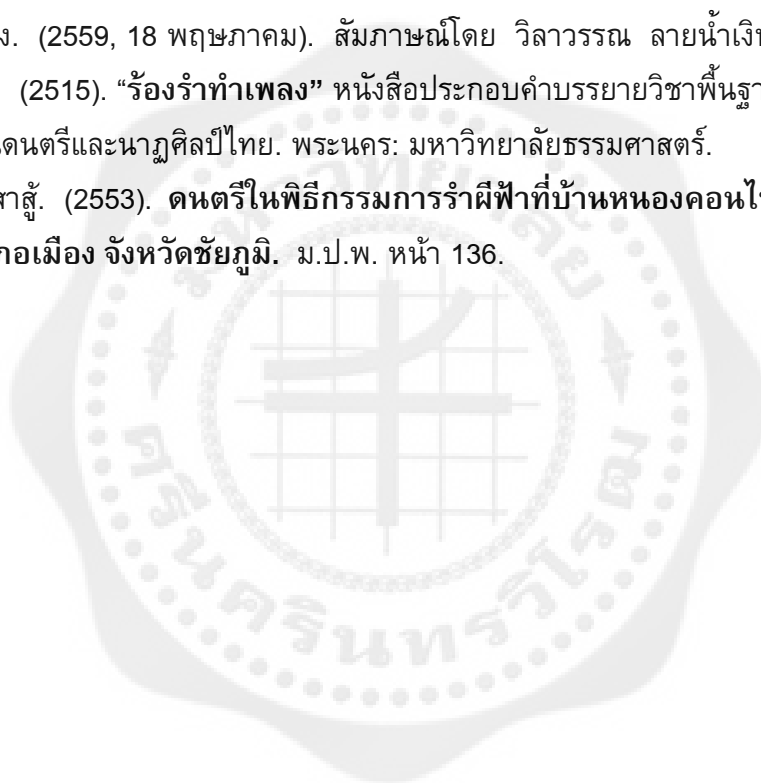
วีระพงษ์ มีสถาน. (2539). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ : พวน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและ
วัฒนธรรมเพื่อพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำเนียง วงศ์ชัยสมร. (2559, 10 กันยายน). สัมภาษณ์โดย วิลาวรรณ ลายนำเงิน ที่บ้านนางสุรี
สระเกาทอง.

สุรี สระเกาทอง. (2559, 18 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย วิลาวรรณ ลายนำเงิน ที่วัดฝางคลอง.

เสถียร โกเศศ. (2515). “ร้องรำทำเพลง” หนังสือประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย
ตอนดนตรีและนาฏศิลป์ไทย. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนุลักษณ์ อาสาสุ. (2553). ดนตรีในพิธีกรรมการรำผีฟ้าที่บ้านหนองคองไทย ตำบลกุดตุ้ม
อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. ม.ป.พ. หน้า 136.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ภาพประกอบ 45 ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของนางด้งบ้านเกาะหวาย

ภาพประกอบ 46 ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของนางด้งบ้านเกาะหวาย

ภาพประกอบ 47 ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาประเพณีบุญสงกรานต์บ้านเกาะหวาย

ภาพประกอบ 48 ข้าวบู่ชา 9 ก้อน

ภาพประกอบ 49 เทียนดอกกล้วยเวียนหัว

ภาพประกอบ 50 พาส้มหวานจานเปรี้ยว

ภาพประกอบ 51 พาสุดเสื่อสุตผ้าชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย

ภาพประกอบ 52 พิธีสูตรเสื่อสุตผ้าของชาวไทยพวนบ้านเกาะหวาย

ภาพประกอบ 53 ชาวบ้านลุกไปจุดเทียนพานสูตรเสื้อผ้าของตนเอง

ภาพประกอบ 54 พระสงฆ์จุดเทียนตอกก่อนเวียนหัวเพื่อทำน้ำมนต์

ภาพประกอบ 55 พระสงฆ์พรมน้ำมนต์พานสุตเสื่อสุตผ้าของชาวบ้าน

ภาพประกอบ 56 พระสงฆ์ปะพรมน้ำมนต์ให้ชาวบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาพประกอบ 57 ชาวบ้านคัดแยกขนมผลไม้ไว้ที่วัด

ภาพประกอบ 58 ของที่คัดแยกอย่างเป็นระเบียบเพื่อเลี้ยงคนในพิธีสงฆ์พระช่วงเย็น

ภาพประกอบ 59 ผู้วิจิตรร่วมสร้างน้ำพระและรดน้ำผู้เฒ่าผู้แก่ในช่วงเย็น

ภาพประกอบ 60 คณะนางดั่งบ้านเกาะหวายบรรเลงดนตรีร่ำวง

ภาพประกอบ 61 ผู้วิจัยร่วมพิธีเลี้ยงขวบปีที่บ้านนางปิ่น ตรีนรงค์

ภาพประกอบ 62 ขันมะเบ็ง (ขันหมอพวง)

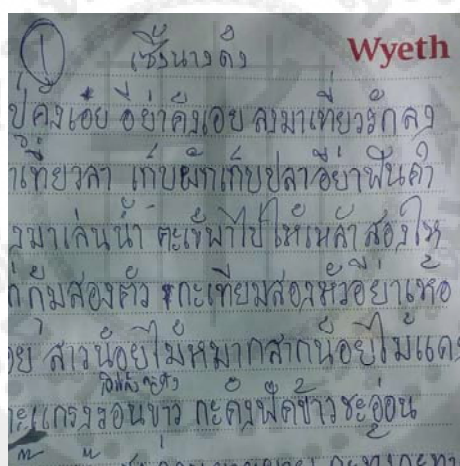
ภาพประกอบ 63 หิ้งบูชาชั้นหมอปวง

ภาพประกอบ 64 พวงมาลัยกลมพลาสติกที่หมอปวงใส่คล้องคอ

ภาพประกอบ 65 พาชนมหวานในพิธีลงช่วง

ภาพประกอบ 66 เนื้อเพลงที่เป็นร้องรอย

ภาคผนวก ข

โหนดสากล

เพลงเขื่อนางดัง

นายจิระพล น้อยนิตย์

บันทึกโน้ต

อี ปู่ ดัง เอย อี ย่า ดัง เอย เรา มา เทียว
 รัก ลง มา เทียว ลา เก็บ ผัก เก็บ ปลา อี ย่า พัน
 ตำ ลง มา เล่น น้ำ ตะ เช้ พา ไป ให้ เหล้า สอง
 ไห ไก่ ต้ม สอง ตัว กระ เทียม สอง หัว อี ย่า เทย
 เอย สาว น้อย คิ้ว โกง กระ ด้ง ไม้ หนาก สาว น้อย ไม้
 แดง ตะ แกรง ร้อน ข้าว กระ ด้ง ผิด ข้าว สะ อ่อน แยะ
 แยะ สะ อ่อน ยาย ยาย กะ หุ้ง กะ หาย เท็ด เท่ง เท็ด เท่ง

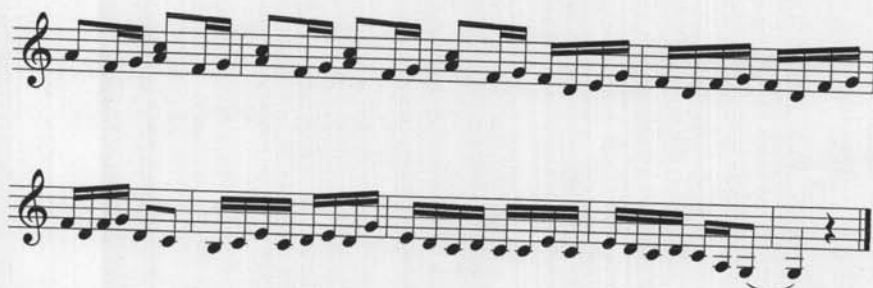
เพลงสุดแสน

นายจิระพล น้อยนิตย์

บันทึกโน้ต

เพลงผญาบูชาผี

นายสุระพล น้อยนิตย์

บันทึกโน้ต

ปี่ — ละ หนอ ควัน จุป — เอ้ย —
 — เพื่อน ก็ แล่น ไป เวียน ควัน เทียน
 เอ้ย — เพื่อน ก็ เวียน มา เว้า สอง — คน
 เขา ให้ เว้า ต่อ เพื่อน มา หอด
 แล้ว จัง มา พา กัน เล่น ส นาม — เย็น
 เอ้ย ให้ เพื่อน เบ้ง เอ้ย

เพลงเขื่อนางดัง

บาทที่ 1

นายวิระพล น้อยนิคย์

บันทึกโน้ต

วัน กำ ฟ้า เขา ได้ มา พ้อ กัน บ่
 มี ไต่ ปิ่น จัง ได้ ฟ้อน อ่อน ตาม กระ
 ดัง ฟัด ข้าว เอา มา ขวัญ คา มา ข่อย เอา น้ำ ฟัด
 ข้าว ลัก กำ ข้าว กาก ข้าว กำ บ่ มี สาว ผู้
 ดี ปิ่น ใจ เกาะ หวาย ดิน ดำ ดำ ขอ พันธุ์ ข้าว
 กำ ข่อย แต่ ได้ บ่ เกาะ หวาย ดิน ดำ
 ดำ ขอ พันธุ์ ข้าว กำ ข่อย แต่ ได้ บ่

บาทที่ 2

คืน เดือน หวาย น้อย กับ อ้าย มา ฟ้อน รำ มา
 ข่อย กัน ดำ ข้าว กาก ข้าว กำ ดำ เอา แสง ลง
 ช่วง ดำ สาก ไม้ แดง ลง ช่วง ดำ สาก ไม้ แดง ไม้

คู่ คู่ แพง — ช้อย กัน เอา แสง ฮอต คำ คีน — บ่ แล้ว บ่
 คีน ไป เขื่อน น่อง ร่อน กระ ดั่ง ลง
 มา อ้าย จะ พัด ทำ กระ ดั่ง วง เดือน น่อง
 ร่อน กระ ดั่ง ลง มา อ้าย จะ พัด ทำ กระ ดั่ง วง เดือน
 บทที่ 3
 ไทย พวน ปี่ ละ ทนอ จะ ให้ รอ นาน สัก เท่า
 ไหร่ เอา ฮัก ร่ว — ใจ ผัก — ไว้ สา มัค
 คี ฮัก กัน คำ มัน บ่ ลืม แสน ปลื้ม ไป ด้วย สักดี
 ศรี ไทย พวน ผู้ ดี — ฮัก สา มัค คี ต่อ กัน —
 — บ่ เว้น สัก วัน เดียว เลย — จื้อ เอา ไว้ ให้

ประวัตย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาววิลาวรรณ ลายน้ำเงิน
วันเดือนปีเกิด	26 สิงหาคม 2529
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400
สถานที่อยู่ภูมิลำเนา	38 หมู่ 3 ตำบลโพนทอง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี 15110
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	261/31 หมู่บ้านชื้อตรงโคสีรังสิต หมู่ 4 ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรีจังหวัดปทุมธานี 1211
ตำแหน่งหน้าที่งานปัจจุบัน	ข้าราชการครู
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนธัญญสิทธิศิลป์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2544	จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จาก โรงเรียนปิยะบุตร อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
พ.ศ.2547	จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนพิบูลวิทยาลัยอำเภอมืองจังหวัดลพบุรี
พ.ศ.2552	จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาดุริยางค์ไทย วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรครู 5 ปี) คณะศิลปกรรมศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
พ.ศ.2560	ศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต (ศิลปกรรม;มานุษยดุริยางควิทยา) คณะศิลปกรรมศาสตร์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ